

สภาพการถ่ายทอดและสืบทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง
ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

เอกลักษณ์ บุญท้าว
ประสาธ อิมประสงค์
โสภา ทวีรัตน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2543
กันยายน 2545

ประกาศคุณูปการ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จบริบูรณ์ลงได้ เนื่องจากได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ประธานอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลิต ชัยครรชิต อนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ เสนอแนะตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่มาโดยตลอด คณะผู้วิจัยมีความประทับใจและซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ พงษ์เกียรติ์ เฟื่องเปลี่ยน นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ให้คำแนะนำ เอื้ออำนวยความสะดวกเสมอมา

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 จำนวนเงิน 40,000 บาท (สี่หมื่นบาทถ้วน) ซึ่งเป็นปัจจัยและแรงสนับสนุนสำคัญ ส่งผลให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จบริบูรณ์ลงได้ และจะยังประโยชน์ต่อการสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชาวอีสานอีกต่อไป ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จรูญ คุณมี ที่จุดประกายความคิดการวิจัยวัฒนธรรมให้แก่คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณอาจารย์เนาวรัตน์ คำป利物 อาจารย์ยุทธพงษ์ ปะกิ้นาหง ที่ให้การสนับสนุนในเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล ขอขอบคุณอาจารย์อุศล สืบสิงห์ ผู้เชี่ยวชาญการดนตรีพื้นเมืองอีสาน ที่เอื้อเพื่อเอกสารและข้อมูลประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณสภาวัฒนธรรมอำเภอร่องคำ เจ้าของกลองเส็ง ผู้เชี่ยวชาญด้านการเล่นกลองเส็งทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

ด้วยความรักและห่วงใยจากหลวงพ่อบุญทรา กัลยาณธัมโม (บุญท้าว) คุณแม่อุบล บุญท้าว คุณแม่บัวรมย์ ปะกิ้นาหง คุณแม่บุญมา อิ่มประสงค์ คุณกุหลาบทอง อิ่มประสงค์ คุณจาร์พัตร์ ทวีรัตน์ คุณพรรณนา บุญท้าว และกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจแก่คณะผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบเพื่อบูชาพระคุณ บิดา-มารดา บูรพาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้สร้างพื้นฐานการศึกษา สำนึกรัก และรับผิดชอบต่อประเพณี วัฒนธรรมให้แก่คณะ ผู้วิจัยตั้งแต่ต้นจนตราบเท่าทุกวันนี้

เอกถักษณ์ บุญท้าว

ประสาท อิ่มประสงค์

โสภา ทวีรัตน์

ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมอย่างจริงจัง สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้รับการถ่ายทอด โดย
การให้ใบรับรองคุณวุฒิ จัดระบบสวัสดิการให้เหมาะสม จัดระบบการเรียนรู้แบบวางรากฐาน
ยั่งยืนภายใน โรงเรียน

สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่น
กลองเต็ง ในความคิดของเยาวชนนักเรียน ในทุกขั้นตอนของการถ่ายทอดและสืบทอด
เมื่อคิดเป็นร้อยละแล้ว เยาวชนนักเรียนเคยมีประสบการณ์น้อยมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงความ
ต้องการทั้งการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การปรับปรุงและพัฒนา การถ่ายทอดและสืบทอด แล้ว
นักเรียนกลับมีความต้องการมากเมื่อคิดเป็นร้อยละ

TITLE The Transference and Heirloom of I-Sarn local Culture,
 Klong-Seng, Tomtom Competition in Rongkham District,
 Kalasin Province.

AUTHOR Eakalak Boontown
 Prasart Imprasong
 Sopha Taweerat

DATE 2002

ABSTRACT

This study aimed to examine the transference and heirloom of I-Sarn local culture, Klong-Seng, tomtom Competition in Rongkham District, Kalasin Province. The population in this study included : the owner of Klong-seng' bands, expertnesses of Klong-Seng performer and students of Rongkham District, Kalasin Province. The instruments used for collecting data were interviewing form and questionnaire. The statistic used for analyzing data was percentage.

The result of the study were as follows:

The transference and heirloom of I-Sarn local culture, Klong-Seng, tomtom competition in Rongkham District, Kalasin Province. The transference of I-Sarn local culture Klong-Seng, tomtom competition had two reasons. First the Klong-Seng performance was taught to the relatives of the Klong-Seng bands. Second Klong-Seng

performance was taught to members of Klong-Seng bands' communities, according to their private association. In fact the Klong-Seng in Rongkham District and Rio-Et Province attracted a few numbers of people. Nowadays Klong-Seng had a lot strict rule for competing. The problems of extending art of knowledge of performing of Klong-Seng in Rongkham District included. The performers of Klong-Seng had less encouragement because of difficulty of training and high operating cost. The transference had the guide-line for solving problems included; changing strategies of training the trainees before the performance competition to the process of designing a local curriculum for the trainees for the permanent development: the trainers should adapt the strategies of training to be simpler lessons: simple lessons should be encourage the trainees have more experience and skills of performing; responsible office should pay attention closely to Klong-Seng bands: motivating and promoting the Klong-Seng activities is necessary; encourage the performers by giving them some certificates to certify the performers, the expertnesses and the trainers' ability; procuring fund, facilities and welfare for the expertnesses, the trainers and trainees; designing permanent system of Klong-Seng curriculum in schools.

The transference and heirloom of I-Sarn local culture, Klong-Seng, tomtom competition in students' opinion was at low level. When considered the percentage of studying was found that

students had less study was found that high percentage of students wanted to take part of Klong-Seng both performing and developing. In addition they wanted the expertnesses and the trainers extend the fascinating art of performing Klong-Seng to them.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ระเบียบวิธีวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน	8
กลองเตี๊ยะ	14
การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเตี๊ยะ	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
3 สภาพทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอร่องคำ	35
จังหวัดกาฬสินธุ์	35
อำเภอร่องคำ	43
4 วิธีดำเนินการวิจัย	46
ประชากร	46
กลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	48
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	49
วัตถุประสงค์การวิจัย	49
วิธีดำเนินการวิจัย	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	50

บทที่

หน้า

สรุปผลการวิจัย	51
การสืบทอดการละเล่นกลองเสียง	51
การละเล่นกลองเสียง	57
การถ่ายทอดการละเล่นกลองเสียง	60
รูปแบบการดำรงอยู่และพัฒนาแบบยั่งยืน	63
อภิปรายผล	82
ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก ภาพถ่ายกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย	89
ภาคผนวก ข ราชานามผู้ให้สัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย	99
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	105
ภาคผนวก ง ประวัติย่อของผู้วิจัย	129

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา การดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งความเจริญรุ่งเรือง ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เก่าแก่ งดงาม และ ทรงคุณค่าของผู้คน และดำเนินสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดสาย สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลถึงการทำมาหากินของผู้คนในพื้นที่การประกอบอาชีพที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างมากมายในท้องที่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ความรักในศิลปวัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อย และความสุขร่มเย็นของผู้คนในบ้านเมืองที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน จนมีคำกล่าวขานเกี่ยวกับเมืองกาฬสินธุ์มาช้านานเป็นคำขวัญโบราณ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปที่ว่า

เมืองกาฬสินธุ์นี้ดินค้ำน้ำชุ่ม ปลาทุมบ่อนคือแซ่แก่งหาง

ปลานางบ่อนคือขางฟ้าลั่น จักจั่นฮ้องป่านฟ้าล่งบน

แตกจันๆ คนปีบไฮแซว เมืองนี้มีซุอัน ซุแนว แอ่นระบำ รำพ็อน

แปลความหมายได้ว่า “เมืองกาฬสินธุ์นี้ ดินอุดม-น้ำสมบูรณ์ ผุงปลาทุมเล่นน้ำ พุยน้ำ ฟองน้ำกระจายคล้ายจระเข้ฟาดหาง ผุงปลาเนื้ออ่อนเล่นน้ำ พุยน้ำเสียงดังเหมือนเสียงคานฟ้าลั่น เสียงจักจั่นร้องดังเหมือนเสียงฟ้าร้อง เสียงดังแซ่ซ้อง อึกทึกกรึกโครมนั่น คือเสียงผู้คนที่โห่ร้อง เพราะความสุข สนุกสนาน เมืองนี้มีทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้คนมีความสุข รื่นเริง ขับระบำ รำพ็อน”

เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นที่พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งดิน แหล่งน้ำ และผืนป่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพย์ในดิน สินในน้ำที่เอื้อประโยชน์ต่อชาวจังหวัดกาฬสินธุ์โดยแท้ ส่งผลให้ประชาชนชาวจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นผู้ที่มีแต่ความสุขกาย สบายใจ มีอุปนิสัยร่าเริง สนุกสนาน เมื่อถึงช่วงว่างจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรแล้ว ก็จึงได้ร่วมกันขับร้องเพลง และพ็อนรำ ในเทศกาลต่าง ๆ จนกลายเป็นประเพณีที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 16 อำเภอ ชาติพันธุ์ของชาวกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 3 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มผู้ไทย มีบรรพบุรุษมาจาก กลุ่มไทยคำ (เวียตนาม) ขณะนี้มีกลุ่ม ผู้ไทย 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มผู้ไทย อำเภอคำม่วง ทุกหมู่บ้าน และกลุ่ม อำเภอเขาวง นาคู มีประมาณร้อยละ 20 ของประชาชนจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มญ้อ เป็นชนอีกกลุ่มหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีจำนวนประมาณ ร้อยละ 10 ของกลุ่มชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มชนจากจังหวัดสกลนคร และกลุ่มไทยลาว เป็นกลุ่มที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ใช้ภาษาพูดในท้องถิ่น เป็นภาษาไทยอีสาน หรือภาษาไทยลาว ส่วนภาษาเขียนใช้ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยอีสานแต่งเป็นนิทานพื้นบ้าน , ผญา , สุภาษิต ,สุนทรพจน์, สุนกสนาน และให้คติสอนใจ การแสดงทางศิลปะ คือ หมอลำ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ “ไทยอีสาน” หรือ “กลุ่มไทยลาว” มีอยู่ทั่วทุกอำเภอทุกหมู่บ้านในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ไทย กลุ่มญ้อ และกลุ่มโซ่

ชาวกาฬสินธุ์จะยึดถือจารีตประเพณี หรือที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง ซึ่งหมายถึง จารีตขนบธรรมเนียมประเพณี แบบแผนฮีตที่ถือปฏิบัติกันอยู่ 12 อย่าง ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า "บุญ" คือ เมื่อถึงเดือน 1 ก็จะมีประเพณี "บุญข้าวกรรม" จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอ้าย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนอ้าย" ในเดือนที่ 1 ก็จะมี "บุญกวนลาน" หรือบุญกุ่มข้าว" กำหนดในเดือนี่ เรียกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนี่" ในเดือนที่ 3 ก็จะมี "บุญข้าวจี่" ในเดือนที่สี่ ก็จะมี "บุญพระเวส" หรือบุญมหาชาติ จัดในเดือน 4 จึงเรียกว่า "บุญเดือนสี่" ในเดือน 5 ก็จะมี "บุญสงกรานต์" เพื่อสงกรานต์พระพุทธรูป พระสงฆ์ ผู้หลักผู้ใหญ่ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญตรุษสงกรานต์" ในเดือน 6 ก็จะมี "บุญบั้งไฟ" เพื่อจุดบั้งไฟไปบอกพญาแถน เชื่อว่าจะทำให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล ในเดือน 7 ก็จะมี "บุญซำชะ" เชื่อว่าเป็นการชำระล้างสิ่งสกปรก รกรุงรังให้สะอาด หหมดจด ในเดือน 8 ก็จะมี "บุญเข้าพรรษา" เป็นเวลาที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องบำเพ็ญไตรสิกขา คือ สิต สมภา ปัญญา ให้บริบูรณ์ คฤหัสถ์ก็จะต้องบำเพ็ญบุญ โดยกำหนด วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือน 8" ในเดือน 9 ก็จะมี "บุญข้าวประดับดิน" อุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ในเดือน 10 ก็จะมี "บุญข้าวสาก" ในเดือน 11 ก็จะมี "บุญออกพรรษา" เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตั้งแต่เช้ามีจะมีการตักบาตรให้พระสงฆ์ไปรวมกันที่โบสถ์แสดงอาบัติ และเมื่อถึงเดือน 12 ก็จะมี "บุญกฐิน" กำหนด ทำบุญระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ในประเพณีแต่ละอย่างประชาชนก็จะร่วมกันทำกิจกรรมที่สืบทอดกันมา โดยมากจะเน้นในเรื่อง ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ การแสดงซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน

ในด้านศิลปะคนตรีนาฏศิลป์ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ถือเป็นเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมหลายอย่าง สังเกตและได้ยินทำนองเพลง คำร้อง ดิถี ทำทาง สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ความช่างคิด ช่างประดิษฐ์ การแสดงให้มีความงดงาม ประกอบจังหวะดนตรี ซึ่งการติกลงในสมัยก่อนเพื่อเป็นจังหวะในการรำรำ แต่ปัจจุบันนี้นิยมนำมาเป็นการแข่งขัน การบรรเลงเสียง ชาวอีสานเรียกการแข่งขันติกลงว่า การเส็งกลอง

ศิลปะการเล่นของชาวกาฬสินธุ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการแข่งขันกลองเส็ง ซึ่งนิยมแข่งขันในเดือนหกหรือบุญบั้งไฟ ซึ่งอดีตนิยมใช้กลองเส็งเป็นเครื่องดนตรีที่แห่ขบวนบั้งไฟ แห่ขบวนพ็อนรำต่าง ๆ ปัจจุบันการแข่งขันกลองเส็งขึ้นในโอกาสบุญสำคัญต่าง ๆ เช่น การจัดการแข่งขันในงานบุญบั้งไฟ บุญกฐิน บุญผ้าป่า บุญแจกข้าว บุญออกพรรษา และการจัดการแข่งขันในงานประจำปีต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545 : CD-Rom) กล่าวว่า การเล่นกลองกึ่ง หรือกลองเส็ง ไม่มีใครทราบว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่จะนำมาใช้แห่ในบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เสร็จแล้วจะมีการเส็งกลอง คือการแข่งขันติกลงอย่างสนุกสนาน ในปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีการเล่นเส็งกลองกัน (ติกลงกึ่งแข่งขัน) จึงเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “การเส็งกลอง”

อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการละเล่น แข่งขันกลองเส็งที่กลายเป็นสัญลักษณ์ประจำอำเภอ จนมีคำขวัญประจำอำเภอว่า “ได้สุดกาฬสินธุ์ ดินแดนพระแก่งกลองเส็งคู่บ้าน เบ่งบานประชาธิปไตย” ซึ่งมีการจัดการแสดง จัดการแข่งขันประจำปี ประชาชนในอำเภอร่องคำมีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าว จะเห็นได้จากการสังเกตมีผู้คนให้ความสนใจเข้าร่วมชมการแข่งขันกลองเส็งในเทศกาลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อสังเกตถึงกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมชมการแข่งขันกลองเส็งแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้เข้าร่วมชมจะอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ จนถึงวัยแก่ ผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวมีจำนวนน้อย แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านค่านิยม และกระสวนความคิดปฏิพัทธ์ด้านวัฒนธรรม สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างช่วงวัยอายุ

ก่อนที่ศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นเมืองอีสาน ประเภทกลองเส็งจะถูกกำหนดทิศทางโดยกลุ่มผู้คนที่อยู่ในวัยที่ขาดความศรัทธา ความภาคภูมิใจ ขาดความรู้เข้าใจและขาดความตระหนักในคุณค่าของการแสดงพื้นเมืองอีสาน ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความล่มสลาย และถูกลืมเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของคนอีสาน ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงสภาพการ

ถ่ายทอด และสืบทอด การละเล่นกลองเตี๋ยในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ ประกอบการส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการถ่ายทอด การสืบทอดการแข่งขันกลองเตี๋ย ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงอันงดงาม ของชาวอีสานให้คงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่น กลองเตี๋ย ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นเจ้าของกลอง เตี๋ย ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเตี๋ย และเยาวชนนักเรียน ในอำเภอร่องคำ จังหวัด กาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตดังนี้ คือ

1. สัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเตี๋ย และผู้เชี่ยวชาญการละเล่นกลองเตี๋ย ถึง สภาพการถ่ายทอดการละเล่นกลองเตี๋ย ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. สอบถามเยาวชนนักเรียน ถึงสภาพการสืบทอดการละเล่นกลองเตี๋ย เกี่ยวกับประสบการณ์การถ่ายทอดและสืบทอด ความต้องการ และความไม่ต้องการสืบทอด การละเล่นกลองเตี๋ย พร้อมทั้งสอบถามเหตุผลสนับสนุน

กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ผู้ที่เป็นเจ้าของกลองเตี๋ย จำนวน 4 คน ในอำเภอร่องคำ จังหวัด กาฬสินธุ์

2. ผู้เชี่ยวชาญในการเล่นเกมล่องเส็ง จำนวน 21 คน ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เยาวชนนักเรียน ของโรงเรียนร่องคำ ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งหมด 1,962 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจาก

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าของกลองเส็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 คน

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการเล่นเกมล่องเส็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 21 คน

3. เยาวชนนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ของโรงเรียนร่องคำ จำนวน 98 คน โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 5

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยครั้งนี้มี 2 ชุด คือ

1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเส็ง ผู้เชี่ยวชาญการเล่นเกมล่องเส็ง

1.2 แบบสอบถาม เพื่อสอบถามเยาวชนนักเรียน เกี่ยวกับประสบการณ์ การเล่นเกมล่องเส็ง ความต้องการ และความไม่ต้องการสืบทอดการเล่นเกมล่องเส็ง พร้อมทั้งบอกเหตุผลประกอบ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม มาสังเคราะห์ถึงสภาพการ ถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการเล่นเกมล่องเส็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ แบบอย่าง วิธีการ การละเล่น ของท้องถิ่นอีสาน ที่แสดงออกถึงความเฉลียวฉลาดทางปัญญา ทางความคิด และการแสวงหาแนวทาง ของผู้คนในท้องถิ่นอีสาน
2. กลองเตี๊ยะ หมายถึง เครื่องดนตรีอีสานชนิดหนึ่ง เดิมมีไว้ประกอบจังหวะ ในขบวนแห่รื่นเริงในงานบุญบั้งไฟ บุญพระเวส เป็นต้น แต่ถูกปรับเปลี่ยนมาใช้แข่งขัน ประชันความดังโดยการกระหน่ำตีให้เกิดเสียงดัง
3. การถ่ายทอด หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ รูปแบบของการคิด การแสดง ออก หรือการพัฒนา ไปบอกต่อ อบรม สั่งสอน หรือให้ปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง
4. การสืบทอด หมายถึง การพยายามศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยวิธีการ ฝึกฝนทำตามแบบทำตาม ฟัง ดู ปฏิบัติ และคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติม จากวิธีการ แนวทางรูปแบบที่มีอยู่แล้ว นำไปปฏิบัติตาม อย่างสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์
5. เยาวชนนักเรียน หมายถึง นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ของโรงเรียน ร่องคำในปีการศึกษา 2545

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงขอแนะนำเสนอ
องค์ความรู้สนับสนุนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. คนตรีพื้นบ้านอีสาน
2. กลองเตี๊ยะ
 - 2.1 ความเป็นมาของกลองเตี๊ยะ
 - 2.2 กลองเตี๊ยะกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน
 - 2.3 การเล่นกลองเตี๊ยะ
3. การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเตี๊ยะ
 - 3.1 การมีส่วนร่วม
 - 3.2 การเรียนรู้
 - 3.3 การปรับปรุง และพัฒนา
 - 3.4 การถ่ายทอดและสืบทอด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน

เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน แบ่งออกเป็นได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มวัฒนธรรมอีสานเหนือ หรือกลุ่มลำแคน กับกลุ่มวัฒนธรรมอีสานใต้หรือกลุ่มจเรียง ผู้วิจัยของนำเสนอดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ หรือกลุ่มลำแคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (เจด็จ อาสนะ. 2539 : 19-51)

1. เครื่องดีด ได้แก่ พิณหรือซุง พิณไห หีน

1.1 พิณ เป็นเครื่องดีด ทำด้วยไม้ กะโหลกเสียงเป็นสี่เหลี่ยมมนหรือคล้ายใบไม้ ซึ่งทำจากไม้ขนุน มีความกว้างประมาณ 25 ซม. ยาวประมาณ 30-35 ซม. หนาประมาณ 7-10 ซม. มีช่องเสียงตรงกลาง ด้านหน้าคันทันพิณยาวประมาณ 40-50 ซม. ตอนปลายทำเป็นลวดลายหัวพญานาค ใช้สายลวด 2-4 สาย บางครั้งใช้ 2 คู่ มีไม้แบ่งเสียง ใช้ดีดด้วยแผ่นเขางบาง ๆ ชาวไทยอีสานใช้พิณเล่นเดี่ยวและประกอบวงดนตรีมาตั้งแต่โบราณแล้ว การประสมวงคือ บรรเลงเดี่ยว บรรเลงร่วมกับแคนและเครื่องจิงหะ บรรเลงในวงโปงลาง หรือบรรเลงประกอบหมอลำในลำเพลิน บทเพลงที่นิยมบรรเลง ได้แก่ เพลงพื้นบ้านอีสานทุกเพลง เช่น เดี่ยวโขง เดี่ยวพม่า ลำเพลิน หรือเพลงลูกทุ่งก็ได้

1.2 พิณไห ทำด้วยไหของ ไหน้ำปลาหรือไหกระเทียมคอง ใช้เส้นยางในรถจักรยานตัดเป็นเส้นอย่างหนึ่งพลาสติก จึงให้ตึงที่ปาก เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง ปรากฏในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน และวงโปงลางที่จังหวัดกาฬสินธุ์ การเทียบเสียง แล้วแต่ขนาดของไห และการขึงเส้นยางให้ตึงหรือหย่อนต่างกัน สามารถปรับเสียงเข้าก็วงได้เป็นเสียงตายตัว โดยปกติชุดหนึ่งมี 2-3 ลูก แต่อาจมากกว่านั้นก็ได้ การประสมวง เป็นเครื่องประกอบจิงหะในวงโปงลาง, แคน, พิณ โดยดิงให้เข้าจิงหะกับกลองและเครื่องจิงหะอื่น นิยมบรรเลงทั่วไปในภาคอีสาน โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงงานรื่นเริงทุกโอกาส บทเพลงที่นิยมบรรเลงได้แก่ เพลงพื้นบ้านอีสานทุกเพลง

1.3 หีน เป็นเครื่องดีดทำด้วยไม้ไผ่ ยาวในประมาณ 12-15 ซม.

กว้าง 1 ½ ถึง 2 ซม. หนา ½ ซม. ตรงกลางเซาะร่องเป็นลิ้นในตัวแบบลิ้นเดี่ยวปลายด้านหนึ่งเป็นที่จับ ด้านตรงข้ามใช้ดีดด้วยหัวแม่มือหรือนิ้วชี้ เวลาเล่นประกบลิ้นหันเข้าที่ปาก โดยใช้กระพุ้งแก้มเป็นกลองเสียงดีดได้ 2-3 เสียง ทำทำนองได้เล็กน้อย เดิมเป็นเครื่องเล่นมาแต่โบราณ การเทียบเสียงแล้วแต่ขนาดและการดัดแปลง กระพุ้งปากของผู้บรรเลง การประสมวงไม่นิยมประสมวง ส่วนมากบรรเลงเดี่ยว บริเวณที่นิยมบรรเลงใช้บรรเลงยามว่างไม่ใช้ในการประกอบประสมวงหรืองานใด ๆ เป็นการเล่นแก้เหงาเฉพาะบุคคล

2. เครื่องสี เป็นดนตรีประเภทเครื่องสาย เสียงเกิดจากการสี ได้แก่ ซอด้วง ซอปี่ ซอกระป๋อง ซอกะโปะ (กะลา)

2.1 ซอด้วง คือ เครื่องสายใช้สี ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ ขึงข้อทั้ง 2 ด้าน ปอกเปลือกและเหลาจนบาง ช่องเสียงอยู่ด้านหลังตรงข้ามกับด้านที่ขึงสาย ด้านบนของซอมี ลูกบิดขึงสาย 2 อัน สายทำด้วยลวด ใช้สีด้วยคนชัก ขนาดของซอประมาณ 7 ซม. ยาวประมาณ 56 ซม. คันชักทำด้วยไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่ ยาวประมาณ 60 ซม. และใช้หางม้า การเทียบเสียงขึ้นเสียงเดียวกันทั้ง 2 สาย แต่ใช้กดเป็นทำนองเฉพาะสายเอก ส่วนสายกลาง ใช้เป็นเสียงเสพ (เสียง Drone) นิยมขึ้นเสียงเป็นคู่ 1 คู่ หรือ 5 คู่ การประสมวง ใช้บรรเลง เอกเทศ หรือประสมวงดนตรีของชาวผู้ไทย บริเวณที่นิยมบรรเลงพบที่จังหวัดอุบลราชธานี ในกลุ่มชาวผู้ไทย จังหวัดสกลนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงเพื่อความบันเทิงทั่วไป และสีประกอบการชกมวย (เวทีมวยอุบลฯ) และประกอบการรำ การฟ้อน (ผู้ไทย) บทเพลงที่นิยมบรรเลง นิยมบรรเลงเพลงพื้นบ้านอีสานทุกเพลงและเพลงพื้นบ้านผู้ไทย

2.2 ซอปี่ ซอกระป๋อง คล้ายซอด้วง คันซอทำด้วยไม้ไผ่ มีลูกบิดขึ้นสาย 2 ลูก ใช้สายลวด กลองเสียงทำด้วยปี่น้ำมันก๊าด หรือกระป๋องต่าง ๆ เช่น กระป๋องลูกอม ใช้ด้านเปิดเป็นช่องเสียง คันชักทำด้วยไม้เหลา ขึงด้วยสายเอ็นขนาดเล็กหรือหางม้า มีทั้งที่อยู่ระหว่างสายและคันชักอิสระนอกสาย คือ ซอปี่คันชักอยู่ใน ซอกระป๋องคันชักอิสระ ซอทั้งสองนี้เพ็งมีใช้สมัยที่มีกระป๋องน้ำมันก๊าดและกระป๋องโลหะต่าง ๆ พบเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เลิกใหม่ ๆ การเทียบเสียงระหว่างสายคือ คู่ 5 โดยเทียบเสียงกับเสียงคน (C-G หรือ A-E หรือ E-B) การประสมวงสีเดี่ยว สีประกอบการหมอลำหมู่ แมงดับเต่าคู่กับพิณและแคน บริเวณที่นิยมบรรเลง พบที่จังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงเพลงในการบันเทิงทั่วไป และงานเทศกาล งานมงคลที่มีหมอลำหมู่ แมงดับเต่าไปแสดง บทเพลงที่นิยมบรรเลงนิยมบรรเลงเพลงลายแคนทั้งหลาย และเพลงพื้นบ้านทั่วไป แต่ซอปี่นิยมบรรเลงลายแมางดับเต่าโดยเทียบเสียงเดียวกับลายส้อย

2.3 ซอกะโปะ เครื่องสายใช้สี กระโหลกเสียงทำจากกะลามะพร้าวผ่า ด้านหนึ่งออก หุ้มด้วยหนัง ด้านตรงข้ามเป็นกลองเสียง คันซอทำด้วยไม้ สายทำด้วยลวด คันชักอยู่ระหว่างสาย มีเล่นกันมาในท้องถิ่นนี้ช้านานแล้ว การเทียบเสียงเทียบคู่ 5 โด-ซอล การประสมวงใช้บรรเลงเดี่ยวและหมู่ก็ได้ โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงทั่วไป และงานเทศกาล หรือบรรเลงร่วมการแสดงหมอลำหมู่ บทเพลงที่นิยมบรรเลง มีลักษณะคล้ายกับเครื่องดนตรีอีสานชนิดอื่น ๆ

3. เครื่องตี ได้แก่ โปงกลาง หมากก๊ับแก๊บ พังฮาด กลองเส็ง กลองดุ่ม กลองตั้ง กลองหาง กลองโทน สิ่งหรือแส่

3.1 โปงกลาง เป็นเครื่องตีชนิดหนึ่ง มีลักษณะคล้ายระนาดมี 12 ลูก หรือมากกว่าแต่ไม่เกิน 16 ลูก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง สูงต่ำตามขนาดของไม้ในระบบห้าเสียง ร้อยติดกันด้วยเชือกเป็นฝั้น นิยมแขวนด้านเสียงต่ำไว้ด้านบนด้านเสียงสูงทอดเอียงลง ตีด้วยไม้ตีที่ทำด้วยไม้คู่หนึ่งหรือบรรเลง 2 คน คนหนึ่งเล่นทำนอง อีกคนหนึ่งตีเสียงประสาน โปงกลางพัฒนามาจาก “ซอลอ” ซึ่งพวกชาวบ้านนำมาตีแก้เหงาภายหลังจึงปรับปรุงเป็นเครื่องดนตรี และให้ชื่อว่า โปงกลาง ตามชื่อเพลงแคนลายโปงกลาง การเทียบเสียงระบบห้าเสียง มีระดับเสียงไม่แน่นอนแล้วแต่ผู้ทำ การประสมวง ใช้บรรเลงเดี่ยว และประสมกับพิณ แคน ฉิ่ง ฉาบ พิณไห เรียกววงโปงกลาง นิยมบรรเลงในจังหวัดกาฬสินธุ์มีมากที่สุด และจังหวัดอื่นๆ มีเล่นบ้าง โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงงานรื่นเริงทั่วไป งานมงคลต่างๆ งานเทศกาล หรือเพื่อความบันเทิงเฉพาะตัว บทเพลงที่นิยมบรรเลง ได้แก่หลายต่างๆ เพลงพื้นเมืองอีสานทั่วไป

3.2 หมากก๊ับแก๊บ หรือกรับคู่ เป็นเครื่องตีทำด้วยไม้เนื้อแข็ง หนา ประมาณ 2 ซม. กว้างประมาณ 5 ซม. ยาวประมาณ 12 ซม. ซुकหนึ่งมี 2 คู่ ใช้ใส่ฝ่ามือตีคล้ายกับกรับเสภา ใช้เล่นประกอบหมอลำก๊ับแก๊บมานานแล้ว การเทียบเสียงไม่มีแล้วแต่ขนาดและความหนา การประสมวงไม่มีการประสมวง ใช้เล่นเดี่ยวประกอบการแสดงหมอลำก๊ับแก๊บ บริเวณที่นิยมบรรเลง ใช้บรรเลงในจังหวัดต่างๆ ของภาคอีสานโอกาสที่บรรเลงใช้สำหรับประกอบ “ลำ” ของหมอลำก๊ับแก๊บ ที่รำออกท่าออกทาง บทเพลงที่นิยมบรรเลง มีลักษณะการตี 2 แบบ คือ ใช้ตีขณะกำลังอย่างหนึ่ง และตีประกอบการฟ้อนอีกอย่างหนึ่ง

3.3 พังฮาดหรือผางฮาด เป็นฆ้องชนิดหนึ่งขนาดฆ้องโหม่ง มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 40 ซม. ทำด้วยโลหะผสม หล่อเป็นรูปฆ้อง แต่ไม่มีปุม ตีด้วยไม้หุ้มนวม เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่มาก ปัจจุบันมีเล่นในหมู่บ้านผู้ไทย การเทียบเสียงไม่มีการเทียบเสียงแล้วแต่ขนาด เสียงดังมาก การประสมวงใช้ประกอบกับกลองและเครื่องดนตรีในกระบวนแห่ และฟ้อนผู้ไทย บริเวณที่นิยมบรรเลง ปัจจุบันมีเฉพาะแถบสกลนคร กาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงในขบวนแห่เนื่องในโอกาสงานบุญต่างๆ

3.4 กลองเส็ง เป็นกลองสองหน้า ตัวกลองทำด้วยไม้ประคู้ หุ้มด้วยหนัง คึงให้ตึงด้วยเชือกหนัง มีขนาดแตกต่างกัน ความกว้างด้านหน้ากลองประมาณ 50 ซม. ความกว้างด้านล่างประมาณ 20 ซม. ความยาวตัวกลองประมาณ 85 ซม. ซुकหนึ่งมี 2 ลูก ใช้ตีด้วยแส้ที่ทำจากไม้เค็ง เสียงดังมาก ประมาณ 85 ซม. ไม่มีการเทียบระดับเสียง แต่พยายาม

ปรับให้มีเสียงกังวานมากที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ไม่มีการประสมวง ใช้ตีเป็นคู่ นิยมเล่นกันตาม จังหวัดต่างๆ ในอีสานตอนเหนือ แบบประชันขันแข่ง เอาชนะกัน มีกรรมกรเป็น ผู้ตัดสิน ชี้อวด มักตีในงานบุญต่างๆ โดยเฉพาะงานบุญบั้งไฟ และตีประกอบการฟ้อนในกระบวนแห่ ของชาวผู้ไทย จังหวัดสกลนคร บทเพลงที่นิยมบรรเลงไม่มีทำนองแต่ตีรัวเป็นยก

3.5 กลองคุ่ม เป็นกลองสองหน้า มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 30 ซม. ยาว 40 ซม. ชึงด้วยหนังทั้งสองหน้า ตัวกลองทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ใช้ขี้หน้ำด้วย เชือกหนัง ตีด้วยค้อน การเทียบเสียงแล้วแต่ขนาดและความตึงของหน้ากลอง การประสมวง ประสมในวงดนตรีประกอบหมอลำ ร่วมกันแคน พิณ ปี่ลูกแคน และในกระบวนแห่ร่วมกับกลองเส็ง ผางฮาด กลองหาง สิ่ง บริเวณที่นิยมบรรเลง ได้แก่กลุ่มชาวนาผู้ไทยสกลนคร นครพนม โอกาสที่บรรเลง ใช้ในการเล่นหมอลำ การฟ้อน และกระบวนแห่ใช้ตีให้จังหวะ ในการแข่งบั้งไฟ

3.6 กลองเค็ง หรือกลองรำมะนา โดยทั่วไปเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 80 ซม. หน้าประมาณ 20 ซม. ชึงหนังหน้าเดียว คึงให้ตึงด้วยเชือกหนัง ตีด้วยมือ การเทียบเสียงไม่แน่นอน แล้วแต่ขนาดและความตึงของหน้ากลอง การประสมวง ใช้ในวงกลองยาว ร่วมกับกลองยาว 3 ใบ และฉาบ 1 คู่ บริเวณที่นิยมบรรเลงใช้ทั่วไปในภาคอีสาน โอกาสที่บรรเลงใช้ในขบวนแห่ในงานบุญต่างๆ โดยเฉพาะงานบุญพระเวส และเพื่อความบันเทิง นิยมตีเป็นจังหวะ

3.7 กลองหาง หรือกลองก้นโล่ง หรือกลองตบ เป็นกลองหน้าเดียวมี ลักษณะแตกต่างจากกลองยาวในภาคกลางคือ บริเวณส่วนหางของกลองชนิดนี้จะยาวกว่า ขนาดของกลอง จะแตกต่างกันไป ชาวผู้ไทยเรียกกลองชนิดนี้ว่า กลองหาง ใช้ตีประกอบการแสดง ตีประกอบการขบวนแห่ และตีประกอบในงานรื่นเริงต่างๆ ตามโอกาสที่เห็นสมควร

3.8 กลองโพน เป็นกลองหน้าเดียว รูปทรงกระบอก ทำด้วยดินเผา ตรงกลางค่อนไปทางหน้ากลองคอดเล็กน้อย นิยมชึงหน้าด้วยหนังงูหรือหนังกบ ขนาดไม่แน่นอน โดยทั่วไปมี 2 ขนาด คือ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 13 ซม. ยาว 30 ซม. และขนาดเล็ก ประมาณ 7 ซม. ยาว 20 ซม. แต่เดิมจะทำเพื่อเป็นของเล่นเท่านั้น การเทียบเสียงไม่แน่นอน แล้วแต่ขนาดและความตึงของหนังที่ชึง การประสมวงในวงดนตรีประกอบการแข่ง ฟ้อนรำ บริเวณที่นิยมบรรเลงพบที่จังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ บัณฑิต โอกาสที่บรรเลงใช้ในกระบวนแห่ งานบุญ

3.9 กลองเพล กลองเพลในภาคอีสานเป็นเครื่องตีเพื่อให้สัญญาณสื่อสารพื้นบ้านอย่างหนึ่ง เป็นการบอกให้ทราบว่าถึงเวลานัดหมายที่จะต้องปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับพระภิกษุ สามเณร หรือชาวบ้านที่จะมีการนัดหมายให้มาประชุมกัน เป็นกลองขนาดใหญ่ ความกว้าง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 100–20 ซม. ความยาวประมาณ 150–180 ซม. แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับขนาดของต้นไม้ที่จะนำมาทำตัวกลอง หน้ากลองทั้งสองด้านนิยมหุ้มด้วยหนังควาย ไม้ตีจะใช้ไม้เนื้อแข็งพันด้วยผ้าด้านหนึ่ง กลองชนิดนี้เกี่ยวข้องกับทางศาสนา จึงมีไว้สำหรับที่วัดประจำหมู่บ้านเท่านั้น

3.10 สิ่งหรือแสง สิ่งคือ ฉิ่งของภาคกลาง แสง คือ ฉาบของภาคกลาง รูปร่างลักษณะทั้งสองอย่างนี้ดูเหมือนจะคล้าย ๆ กัน แต่จะแตกต่างกันอยู่ที่ขนาดและสัดส่วน การประสมวง ใช้ตีประกอบกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น เพื่อเป็นการให้กำกับจังหวะ โอกาสที่บรรเลงใช้ในกระบวนงานบุญ นิยมตีเป็นจังหวะคล้ายกับการตีฉิ่งหรือการตีฉาบ

4. เครื่องเป่า เป็นเครื่องดนตรีที่เกิดจากการใช้ลมเป่า ได้แก่ แคน ปี่ผู้ไทย ปี่ซังข้าว ใบไม้ โหวด สะนูว่าว และแคน

4.1 แคน เป็นเครื่องเป่าชนิดหนึ่ง เสียงคล้ายออร์แกน ทำด้วยไม้รวกเล็ก ๆ เรียกไม้กู่แคนหรือไม้เฮี้ย มีขนาดยาวลดหลั่นกันเรียงติดกันเป็นดับในเด้าแคน ที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง รูปกลมยาว ลีนแคนที่ทำด้วยเงิน ทองเหลืองติดอยู่กับกู่แคนและอยู่ในเด้าทำเสียงสูงต่ำ ด้วยการปิดเปิดนิ้วที่รูเล็ก ๆ ซึ่งเจาะไว้ข้างกู่แคน (ลูกแคน) เรียกว่า “รูนิ้ว” อันละ 1 รู กู่แคนติดแน่นกับเด้าแคนด้วยขี้สตูดหรือชันนะรง แคนมีหลายขนาด ตั้งแต่ 3 กู่ ไปจนถึง 9 กู่ ที่นิยมที่สุดคือ แคน 8 แคน ซึ่งมีลูกแคนแปดคู่ เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ที่สุดของไทย มีหลักฐานว่าพบในยุคนาน (จีนหิน) มีอายุเก่า 2000 ปี เป็นต้นแบบให้แคนของเอเชียตะวันออกทั้งหมด ที่บ้านเชียงก็พบ (ประมาณ 4000–6000 ปี) การเทียบเสียง แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มี 7 เสียง (ระบบไดอะ โตนิก) แต่นิยมเล่นเพียงห้าเสียง (เพนตะ โตนิก) การประสมวง ใช้บรรเลงเดี่ยวบรรเลงร่วมกับหมอลำ ประสมวงพิณ และเครื่องจังหวะประสมวงโปงลาง บริเวณที่นิยมบรรเลงใช้บรรเลงทุกจังหวัด ในภาคอีสานตอนเหนือ โอกาสที่บรรเลงใช้บรรเลงเพื่อความบันเทิงทั่วไป และประกอบหมอลำหรือวงพิณ วงโปงลาง ในงานมงคล เป็นมรดกประจำของชาวอีสาน บทเพลงที่นิยมบรรเลงหลายต่าง ๆ เป็นหลักมี 5 ลาย คือ ลายสร้อย ลายโป้ซ่าย สูดสะแนน ลายใหญ่ ลายน้อย

4.2 ปี่ผู้ไทย หรือปี่ลูกแคน ปี่ลูกแคนทำด้วยไม้เขี้ยว ยาวประมาณ 30 ซม. เป็นเครื่องดนตรีลิ้นเดี่ยว ทำด้วยโลหะเหมือนลิ้นแคน มีลิ้นที่ติดอยู่กับปลายด้านหนึ่ง มีรูเสียง 5 รู และรูปิดเขี้ยว 1 รู เวลาเป่าใช้ปากอมด้านที่มีลิ้น มีเล่นกันมาช้านานแล้ว ไม่อาจกำหนดเวลาได้ การเทียบเสียง มีการลำดับเสียงของปี่แคนมี 6 เสียง คือ ซอล-ลา-ที-โด-เร-มิ แต่นิยมใช้เพียง 5 เสียง (ยกเว้นเสียงที) การประสมวง ใช้ประสมวงลำปี่แคน (ผู้ไทย) และบรรเลงเดี่ยว บริเวณที่นิยมบรรเลง นิยมเล่นกันทั่วไปในภาคอีสาน โดยเฉพาะที่จังหวัด สกลนคร กาฬสินธุ์ โอกาสที่บรรเลง เพื่อความบันเทิงทั่วไป ประกอบการรำการฟ้อน บทเพลงที่นิยมบรรเลงได้แก่ เพลงพื้นบ้านของชาวผู้ไทย

4.3 ปี่ซ่งข้าว ใบไม้ ปี่ซ่งข้าวและใบไม้ เป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เราได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยนำเอาพืชในท้องถิ่นมาดัดแปลงเพื่อเป่าเป็นเสียงเพลง เพื่อให้เกิดความไพเราะตามความพึงพอใจของผู้เป่า ซึ่งผู้เป่าจะใช้ ลมเป่าจากปากเพื่อให้เกิดเสียง

4.4 โหวด เป็นเครื่องเป่าชนิดหนึ่งไม่มีลิ้น เกิดจากแรงลมที่เป่าผ่าน ไม้รวกหรือไม้เขี้ยว (ไม้กู่แคน) หรือไม้ไผ่ ด้านรูเปิดของตัวโหวดทำด้วยไม้รวกขนาดเล็ก สั้น ยาว (เรียงลำดับตามความสูงต่ำของเสียง) ติดอยู่รอบกระบอกไม้ไผ่ที่ใช้เป็นแกนกลางติดไว้ ด้วยขี้ผึ้ง มีจำนวน 9-12 เล้า ความยาวประมาณ 25 ซม. เวลาเป่าจะหมุนไปรอบ ๆ ตามเสียงที่ต้องการ แต่เดิมโหวดใช้ผูกกับเชือก ผู้เล่นถือปลายเชือกแล้วเหวี่ยงขึ้นไปบนท้องฟ้า ทำให้เกิดเสียงโหยหวน ภายหลังจึงได้พัฒนาไปเป็นเครื่องดนตรี การเทียบเสียงมีระบบ 5 เสียง เพลงที่นิยมบรรเลง นิยมบรรเลงเพลงพื้นบ้าน บริเวณที่นิยมบรรเลงใช้บรรเลงในเขต อีสานเหนือ อีสานใต้ โอกาสที่บรรเลง ใช้เพื่อความบันเทิง

4.5 ธนูหรือสะนูว่าว หรือสะนู (อูด) เป็นเครื่องเล่นอย่างหนึ่ง ค้นทำด้วย ไม้ไผ่เหลาโค้งแบบคันธนู ขนาดยาวประมาณ 100 - 120 ซม. ส่วนที่ทำให้เกิดเสียงทำจาก ใบลานหรือใบตาล ปัจจุบันอาจจะใช้แผ่นพลาสติกแข็งบาง ๆ ก็ได้ แล้วผูกขึงตึงด้วยเชือก ทั้งสองด้านระหว่างปลายเชือกทั้งสองด้านติดด้วยขี้ผึ้งเล็กน้อย นิยมผูกติดกับว่าว บางครั้งผูกเชือกตรงกลางคันธนู แกว่งไปรอบตัวก็ได้ นิยมเล่นกันในฤดูว่าว (ฤดูหนาว) โดยผูกติดกับว่าว ในหน้าหนาวนิยมเล่นกันมาช้านานแล้ว เป็นของเล่นเพื่อฟังเสียงเพลิน ๆ การเทียบเสียง แล้วแต่ขนาดของธนูและความตึงหย่อนของคันธนู หรือกำลังลม มีเสียงสูงต่ำต่างกัน 2-3 เสียง ในกรณีที่เหวี่ยงด้วยมือสามารถเปลี่ยนระดับเสียงด้วยการเหวี่ยงให้ช้าหรือเร็วได้

บริเวณที่นิยมบรรเลงนิยมนำกันไปในภาคอีสาน โอกาสที่บรรเลงใช้ผูกเชือกเหวี่ยงรอบตัวเพื่อความสนุก หรือผูกติดกับว่าวในหน้าเล่นว่าวตอนเกี่ยวข้าว

สรุปได้ว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมอีสานเหนือ หรือกลุ่มลำแคน แยกเป็น 4 ประเภท คือ เครื่องดีด เช่น พิณ ไห หีน เครื่องตี เช่น ซอบัง ซอปี่ ซอกระป๋อง ซอกะโป๊ะ เครื่องตี เช่น โปงกลาง หมากก๊ับแก๊บ พังฮาด กลองเส็ง กลองคุ่ม กลองตั้ง กลองหาง กลองโพน กลองเพล สิ่งหรือแสง และเครื่องเป่า เช่น แคน ปี่ผู้ไทย ปี่ซังข้าว ใบไม้ โหวด สะนูว่าว แคน

กลองเส็ง

ดนตรีพื้นบ้านอีสานมีหลายประเภทดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทตี ที่ชื่อว่า กลองเส็ง ดังนี้

ความเป็นมาของกลองเส็ง

สุรัตน์ วรารัตน์ (2537 : 43) กล่าวถึงการกำเนิดของการละเล่นว่า มนุษย์มีความสามารถหลายอย่างในเชิงช่างคิด ช่างประดิษฐ์ มนุษย์รู้จักทำอาวุธ ยุทธโศปกรณ์ นับแต่ หอก ดาบ ธนู ปืน เพื่อใช้ต่อสู้สัตว์ร้ายหรือมนุษย์ด้วยกันเอง สามารถสร้างขีปนาวุธยิงไหลข้ามทวีปทำลายล้างกันให้วอดวายตกเป็นจำนวนหมื่นคนในเวลาอันสั้น ๆ ความสามารถของมนุษย์อีกแง่มุมหนึ่งในการสร้างสรรค์ไม่เป็นลักษณะทำลายล้างเผ่าพันธุ์ คือ การสร้างสรรค์งานศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่มีความงามสุนทรีย์อารมณ์แก่มวลมนุษย์ด้วยกันเอง งานดังกล่าวนี้มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น มีความงดงามตามแบบฉบับของคน สิ่งเหล่านี้เรียกว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ถือเป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคนั้น

ในด้านศิลปะดนตรีนาฏศิลป์ ถือเป็นเอกลักษณ์ ที่สำคัญอย่างหนึ่งในทางวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ทั่วไปและแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย ดังจะสังเกตและได้ยันทำนองเพลง คำร้อง ลิลา ท่าทาง สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ความช่างคิด ช่างประดิษฐ์ การแสดงให้มีความงดงาม เช่น การรำกลองยาวของภาคกลาง มีลีลาสนุกสนาน แสดงท่าซึ้งเข้า ลงศอก ในขณะที่ตีกลองและแสดงการพ้อนรำตามจังหวะจะโคน

ส่วนในภาคอีสานก็มีกลองรูปร่างลักษณะต่าง ๆ มากมาย กลองเหล่านี้นำมาใช้ในการตีประกอบจังหวะการขับร้อง พ้อนรำและยังใช้ในการแข่งขันหลาย ๆ รูปแบบ ตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย ชาวอีสานเรียกการแข่งขันตีกลองว่า การเส็งกลอง

คำว่าเสียงซึ่งมีความหมายถึงการแข่งขัน ยังถูกนำไปเรียกชื่อกลองที่ใช้ตีแข่งขันกันว่า “กลองเสียง” ทั้ง ๆ ที่กลองแต่ละชนิดที่ใช้แข่งจะมีชื่อเรียก เช่น กลองกึ่ง กลองกะแตบ กลองแด้ อยู่แล้ว แต่ชาวบ้านก็นิยมเรียกรวม ๆ ว่า “กลองเสียง”

ชลิต ชัยครรชิต (2544 : 119) กล่าวว่า กลองเสียง หรือ กลองกึ่ง เป็นกลองสองหน้า หุ่นกลองทำด้วยไม้ชิงหน้าด้วยหนังวัว ดึงหน้าด้วยเชือกหนัง เวลาตีจะมีเสียงดังมาก ในสมัยโบราณใช้เป็นกลองศึกตีให้สัญญาณการรบ ต่อมาเมื่อบ้านเมืองสงบศึกชาวบ้านนำมาใช้ตีแข่งกันเรียกว่า เสียงกลอง (เสียง ในภาษาอีสานแปลว่า การแข่งขัน) นิยมบรรเลงเพื่อความบันเทิง ประชันขันแข่ง เอาชนะกันโดยมีกรรมการเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด มักตีในงานบุญต่าง ๆ โดยเฉพาะบุญบั้งไฟ บุญสงกรานต์และตีประกอบพ็อนในขบวนแห่ต่างๆ

จุมพล ศิระรักษ์ (2544 : 32) กล่าวถึงการเสียงกลอง ว่าเป็นการแข่งขันตีกลองให้เกิดเสียงดัง ซึ่งประเพณีกีฬาเสียงกลอง จัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม โดยยึดเดือนหกเป็นสำคัญ โดยจังหวัดร่วมกับทางภาครัฐและภาคเอกชน ได้ดำเนินการประเพณีกีฬาเสียงกลองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

กลองเสียง หรือ กลองกึ่ง เป็นกลองที่คุณภาพเสียงดังในสมัยโบราณใช้ตีบอกสัญญาณ รหัด หรืออาณัติแก่ชาวบ้านเมื่อเกิดเหตุอุทกภัยต่าง ๆ หรือเกิดสงคราม ซึ่งปัจจุบันนี้ใช้ตีเป็นประเพณีกีฬาพื้นบ้านแข่งขันประชัน แสดงให้เห็นถึงพลังกำลังของผู้ตีกลองและการประสานสัมพันธ์ในการตีเป็นทีม

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542 : 156) กล่าวถึงการเสียงกลองว่า คือ การนำเอากลองกึ่งมาตีแข่งขันประชันเสียงกัน ด้วยพลังกำลังและสุดแรง เกิดในการตีของผู้เข้าแข่งขัน กลองที่ขณะต้องเป็นกลองหนังมัน เสียงหอง (สูง) และมีเสียงแซ่ (เสียงที่สะท้อนแก้วหู) ตีอยู่ห่างเสียง กลองที่ดังมาก ๆ เวลาตีได้ร่มไม้ ใบไม้จะร่วงลงมาเพราะเสียงกลอง การเสียงกลองเป็นกีฬาของลูกผู้ชายชาวอีสานอย่างหนึ่ง เพราะกลองกึ่งก็คือ กลองศึกโบราณนั่นเอง เป็นสัญญาณของการต่อสู้ นิยมเสียงกลองในงานผ้าป่า กฐิน และที่นิยมเป็นพิเศษคือ การเสียงกลองในประเพณีบุญบั้งไฟ เมื่อได้ยินเสียงกลองกึ่งจิตใจของผู้คนจะฮึกเหิม หัวหาญ แม้ไม่เสียงกลอง ก็มักจะเอากลองกึ่งมาเตาะ (ตีในลักษณะเคาะเบา ๆ) ในขบวนแห่บั้งไฟเสมอ

กลองเสียง หรือกลองกึ่ง เป็นกลองสองหน้า เวลาแข่งขันใช้สองลูก เพราะคำว่า เสียง แปลว่า แข่ง ในสมัยก่อนนิยมแข่งในเทศกาลบุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟ ถ้าบ้าน

ไหนดิจงานบุญบั้งไฟ ก็จะมีผลไล่กลองเสียงบ้านใกล้เคียงมาทำการแข่งขัน ในสมัยก่อน กลองเสียงเป็นกลองที่นิยมแข่งขัน กลองเสียงอยู่ในเขตร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สกลนคร และ อุบลราชธานี ในส่วนที่ทำการแข่งขันหนาแน่น ในปัจจุบันคือจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัด กาฬสินธุ์ (สภาวัฒนธรรมอำเภอร่องคำ. 2544 : 20)

สรุปได้ว่า กลองเสียง มีอีกชื่อหนึ่งว่า กลองกึ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทที่ต้อง ใช้แรงตีให้แรง เพื่อประชันความดังของเสียงกลอง โดยนิยมนำมาแข่งขันในกันในงาน ประเพณีต่าง ๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญพระเวส เป็นต้น

กลองเสียงกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน

ในอดีตกลองเสียงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวอีสานเป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่การทำกลองเสียงในงานบุญต่าง ๆ โดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ปัจจุบันสภาพสังคม ได้เปลี่ยนไป ขบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำกลอง และการเส็งกลองก็เปลี่ยนไปด้วย

จากการศึกษางานวิจัยของ จเด็จ อาสนะ (2534 : 103) เกี่ยวกับการทำกลอง กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน พอสรุปได้ 4 ประเด็น คือ

1. กลองเสียงกับความเชื่อ

การเส็งกลองมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการตัดไม้มาทำตัวกลอง ใน สมัยก่อนจะมีการตัดไม้ประดู่มาทำตัวกลองจะต้องมีการบูชา โดยนำขันธ์ห้า เพื่อขอขมาเจ้าป่า หรือเทวดาที่รักษาป่าและนางไม้ เพื่อตัดไปทำกลอง ถ้าหากต้นไม้ที่ถูกฟ้าผ่า จะยิ่งดี เนื่อง จากเมื่อนำไปทำกลองแล้วจะเสียงดัง เหมือนเสียงฟ้าผ่า

การทำไม้ตีกลอง โดยทั่วไปใช้ไม้หลายชนิด เช่น ไม้เค็ง ไม้มะขาม และไม้เหมือดแอ่ เป็นต้น

การใช้หนังทำหน้ากลอง มีความเชื่อว่าจะต้องเป็นหนังวัว เพราะในอดีต เมื่อมีบุญต่าง ๆ จะมีการฆ่าวัวบริโศก จึงนำหนังวัวใช้ทำหน้ากลองเสียง แต่บางหมู่บ้านมีความเชื่อว่า ใช้หนังควายจะดีกว่า เพราะมีความเหนียว และมีความทน ซึ่งควรจะเป็นควาย ตัวเมียซึ่งเคยตกถูกมาแล้ว 3-4 ตัว หรือถ้าเป็นควายตัวผู้จะต้องคุ้ยขยะหูละเขา ซึ่งหูละเขาจะยาวเท่ากัน จึงจะเหมาะกับการใช้ทำหน้ากลอง ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้หนังควายมาทำหน้า กลอง

2. กลองเสียงกับวิถีชีวิต

การเล่นกลองเสียงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคือ ในการตั้งคณะกรรมการตัดสิน จะให้พระภิกษุเป็นผู้ตัดสิน เนื่องจากพระภิกษุเป็นผู้นำชุมชน และสามารถ

ชักชวนชาวบ้านเพื่อร่วมกันทำกลองเพื่อใช้ในการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อแข่งขันจึงนิมนต์พระภิกษุมาเป็นกรรมการ แต่ปัจจุบันผู้ที่เป็กรรมการจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในด้านการทำกลองเสียง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลองเสียง หรือผู้ที่มีประสบการณ์เคยชนะมาแล้ว ซึ่งอาจเป็นหัวหน้ากลองเสียง ข้าราชการครูผู้อาวุโสที่เคยแข่งขันมาแล้ว

ในการประกบคู่กลองการแข่งขันในอดีตมีความเชื่อว่า การประกบคู่ไม่เป็นเรื่องสำคัญเท่าใดนัก เพราะผู้แข่งขันจะมีความเชื่อมั่นสูงมากในฝีมือของตนเอง ยังมีประสบการณ์มากเท่าใด คู่ต่อสู้ยิ่งเกรงกลัว การประกบคู่ปัจจุบันจะต้องอาศัยทั้งประสบการณ์และสุขภาพร่างกาย

เกี่ยวกับการแต่งกายของผู้แข่งขัน การแต่งกายในสมัยก่อนผู้ตีกลองจะต้องแต่งกายตามแบบพื้นบ้านอย่างง่าย ๆ คือ นุ่งผ้าขิดเดี่ยว สวมเสื้อกึ่งกลางขันธ์ ศีรษะเขย่นด้วยผ้าสีแดง ทึกล้ามแขนมัดด้วยผ้าสีแดง แต่ปัจจุบันจะแต่งกายแบบพื้นบ้านแบบอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่หาได้ง่าย คือ นุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อหม้อฮ่อม ใช้ผ้าขาวม้าจะเป็นไหมหรือผ้าขาวม้าที่ทอด้วยผ้าฝ้าย จำนวน 2 ผืน ผืนหนึ่งใช้เขย่นศีรษะ ส่วนอีกผืนหนึ่งใช้คาดเอว

เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องเคล็ดลับต่าง ๆ ก็ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการตีกลอง ไม่ว่าจะเป็นการทกลองดี (เตาะกลอง) ก็ตาม ห้ามนำหนังร้อย (หนังซัก หรือหนังรีว) ไปตีหน้ากลอง ห้ามใช้มือตีหน้ากลอง และเดินข้ามกลองและอุปกรณ์ทุกอย่างที่ใช้ทำกลอง ในสมัยก่อนมีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องมีครูบาอาจารย์ถ้าเดินข้ามกลองถือว่าไม่เคารพ เมื่อถึงเวลาแข่งขันจะทำให้พ่ายแพ้คู่ต่อสู้ เนื่องจากครูเสื่อม ในปัจจุบันเรื่องนี้ก็ยังมีเชื่ออยู่ไม่น้อย

ในบางหมู่บ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องคาถาอาคม ซึ่งเชื่อว่าเมื่อทำกลองเข้าแข่งขันจะต้องใช้ผ้าปิดหน้ากลองไม่ให้คู่แข่งเห็นโดยเด็ดขาด เพราะกลัวว่า เมื่อฝ่ายตรงข้ามเห็นแล้ว อาจจะใช้มนต์คาถาสกศกให้เกิดความพ่ายแพ้ได้ ในปัจจุบันผู้เข้าแข่งขันไม่ได้มีความกังวลในเรื่องนี้แต่อย่างใด

คาถาอาคมที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ อยู่ในท้องที่อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จะใช้กล่าวหลังจากที่ได้ทำกลองพร้อมกับขึ้นหน้าหน้ากลองแล้วเสร็จใหม่ ๆ ใน ขั้นตอนนี้จะมีพิธีเลี้ยงเทวดาและนางไม้ จะมีการเลี้ยงพาหวน ซึ่งเรียกว่า บายศรีกลองพาหวน และในการแข่งขันจะมีผู้หญิงมาเกี่ยวข้องกับเรื่องกลองเสียงประการหนึ่ง คือ เรื่องการใช้คำพูด ซึ่งเชื่อว่าหมู่บ้านใดก่อนจะนำกลองไปแข่งขัน จะต้องให้หญิงที่ปากจัดพูดเกี่ยวกับเรื่องลามก จากการวิจัยได้ความหมายว่าการพูดลามกจะทำให้ฝ่ายชายที่ไปแข่งขันได้เกิดความรู้สึก

ฮึกเหิม มีเรี่ยวแรง หรือมีอารมณ์ขบขัน จะไม่มีแรงกดดัน และมีสมาธิในการแข่งขัน และถือว่าการให้กำลังใจแก่ฝ่ายชายที่ไปแข่งขันด้วย ในปัจจุบันนี้ไม่นิยมกระทำ

ส่วนพิธีการไหว้ครู ก่อนจะทำการแข่งขันจะต้องมีการไหว้ครู เพราะถือว่าการให้พรและให้กำลังใจแก่ผู้เข้าแข่งขัน หัวหน้าคณะ จะนำดอกไม้ 1 คู่ เสียบที่หน้า ร้อยกลอง ลูกกละ 1 ดอก พร้อมกับขอมือไหว้และคำอธิษฐานระลึกแต่ในสิ่งที่ดีงาม ขอให้คณะของตนเองได้รับชัยชนะ หลังจากนั้นใช้มือลูบศีรษะและขันสุดท้ายจะทำการทดลองตีกลอง โดยใช้ไม้ตีกลองเบาๆ เพื่อเป็นการไหว้ครูนำทางไปก่อน หลังจากนั้นจึงให้ผู้แข่งขันในทีมทดลองตีทีละคนจนครบ 5 ไม้ ดีเพื่อทดสอบเสียง และรอเวลาแข่งขัน ปัจจุบันในเรื่องนี้ก็ยังนิยมกระทำอยู่

3. กลองเสียงกับการปรับเปลี่ยนทางสังคม

ในปัจจุบันการจะไปดูการแข่งกลองนั้นเป็นเรื่องยากพอสมควร เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่เอื้ออำนวย เช่น กระบวนการผลิตกลองก็ลดน้อยลง ผู้ผลิตกลองก็ชราภาพหรือไม่ก็เสียชีวิตไปแล้ว คนรุ่นใหม่ไม่สนใจ ไม่นิยมการแข่งกลอง

การแข่งขันกลองเสียงเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เพราะกลองเสียงมีลักษณะโดดเด่นคือเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในงานบุญประเพณีต่าง ๆ เป็นเครื่องดนตรีประกอบการแสดงเชิงการแข่งขัน ซึ่งในสภาพปัจจุบันนี้ ผู้จะไปแข่งขันแข่งกลองสะดวกในการเดินทาง การเตรียมเสบียงอาหารก็ไม่ยุ่งยาก เพราะในงานมีร้านอาหารอำนวยความสะดวก ส่วนในเรื่องค่าตอบแทน แรงบันดาลใจของคนในสมัยก่อนนั้น เรื่องค่าตอบแทนเกี่ยวกับเงินตราไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่ที่ยิ่งใหญ่ก็คือเรื่องของชื่อเสียง ความเป็นศักดิ์ศรีของแต่ละหมู่บ้านจะเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงผลงานและความสามารถอย่างแท้จริง แต่สภาพปัจจุบันนี้จะต้องมีรางวัลที่มีราคาพอสมควร

4. กลองเสียงกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากได้ใช้ความสามารถสร้างสรรค์งานก็จะเกิดคุณค่าอย่างมหาศาล ภูมิปัญญาของชาวอีสานที่จะกล่าวต่อไปพอจะแยกได้ 4 ประเด็นดังนี้คือ (จเด็จ อาสนะ (2538 : 104-106)

1. รูปแบบในการผลิต นับว่าเป็นความชำนาญของช่างกลองเป็นอย่างสูง ซึ่งจะต้องอาศัยความปราณีตในการประดิษฐ์คิดค้นในสิ่งเหล่านี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ และมุ่งเน้นถึงความละเอียดสวยงามเป็นเกณฑ์ ใช้เครื่องมือที่มีในท้องถิ่นสร้างงาน

จนเป็นที่ยอมรับของคนในรุ่นปัจจุบัน แม้แต่จะกระทำในปัจจุบันนี้ฝีมือก็คงไม่เท่าคนในสมัยก่อนๆ

2. ความเป็นเอกลักษณ์ จะเห็นได้ว่ากลองเสียงจะมีความเป็น

เอกลักษณ์คือเป็นกลองคู่กับชาวอีสานมาแสนนาน แต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์คือ ทั้งในด้านรูปแบบ วัสดุที่ใช้ทำ ที่พิเศษมากกว่านั้นคือ กลองเสียงจะคู่กับงานบุญของชาวอีสานมาโดยตลอด

3. ความเป็นศิลปะ ในด้านช่างมีความเป็นศิลปะในด้านการผลิต

ผู้แข่งขันจะมีความเป็นศิลปะในด้านการแสดง รวมไปถึงเทคนิคลีลาท่าทางในการแข่งขัน ผู้ที่เป็นกรรมการจะใช้ความสามารถในการฟังเพื่อหาข้อยุติอันเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของภูมิปัญญาทั้งสิ้น

4. ความพึงพอใจ กลองเสียงในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัด

ใกล้เคียงที่เข้าแข่งขันในงานบุญพระเวสจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อปี 2534 ทุกคณะมีความพึงพอใจในมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่ากลองเสียงเป็นศูนย์รวมพลังอันยิ่งใหญ่ของแต่ละคุ้ม หรือแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งบรรพบุรุษได้ทุ่มเทด้วยกายและวิญญาณ สร้างสิ่งเหล่านี้และได้มอบไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อๆ มา การประเมินค่านั้นเป็นเรื่องลำบากใจอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ส่วนประกอบของกลองเสียง

สภากวีชนธรรมอำเภอร่องคำ กล่าวถึง ส่วนประกอบของกลองเสียง ว่า มี 4 ส่วน คือ

1. ตัวกลอง

ตัวกลอง ทำจากไม้ประดู่ ขนาดความสูงประมาณ 85-90 เซนติเมตร ทรงกรวยกลม ด้านหน้ากว้าง 35-45 เซนติเมตร ก้นกลองกว้าง 20-25 เซนติเมตร ตัวกลองเจาะเป็นโพรงตลอด ความหนาและรูปร่างของตัวกลองจะขึ้นอยู่กับช่างแต่ละคนจะทำ เพราะว่าการความหนาของรูปโพรงกลองมีผลต่อเสียงของกลองเป็นอย่างมาก

2. หน้ากลอง

หน้ากลองทำจากหนังวัวหรือหนังควาย ที่นำมาตากแห้งสนิทแล้วจึงนำมาขึ้นหน้ากลอง แล้วขูดให้บางประมาณ 3 มิลลิเมตร

3. หน้ากั้นกลอง

หน้ากั้นกลอง ทำจากหนังควายส่วนที่หนา การทำหน้ากั้นกลอง เหมือนกับการทำหน้ากลองทุกขั้นตอน แต่หน้ากั้นกลองไม่มีการชุคให้บางเท่านั้นเอง เนื่องจากหน้ากั้นกลองต้องรับแรงตึงมาก ตลอดจนก้นกลองต้องใช้ตั้งกับพื้น ถ้าบางเกินไป ก้นกลองอาจจะไม่ทน ขนาดได้ง่าย

4. หนังข้างกลอง

หนังข้างกลองทำจากหนังควาย นำมาเป็นเส้นเชือก ขนาดผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 1 เซนติเมตร ความยาวไม่แน่นอน บางเส้นก็ยาว บางเส้นก็สั้น หลังจากทำเส้นแล้วตากให้แห้งก็นำเส้นหนังมานวดให้อ่อนเพื่อจะได้สะดวกในการร้อย และการตึงเสียงกลอง

การจัดทำกลองเสียง

สุรรัตน์ วรารัตน์ (2537 : 45-49) กล่าวว่า กลองเสียงในที่นี้คือกลองที่ทำด้วยไม้ มีลักษณะปากกว้าง ก้นเล็ก ใช้หนังวัวหรือหนังควายแล้วแต่ความนิยมซึ่งหน้ากลองและก้นกลอง การเร่งให้หนังตึงหรือลดทำโดยการเร่งหรือคลายเชือกหนังที่ร้อยโยงแผ่นหนังส่วนการแข่งขันนั้นใช้วิธีการนำกลองทั้งคู่ขึ้นไม้ขาหยั่งหันก้นกลองทั้งคู่เข้าหากันใช้โหมกระหน่ำใช้ไม้ตีด้วยแรงข้อและแขน ด้วยเหตุนี้กลองเสียงชนิดนี้จึงแตกต่างจากกลองเสียงบางแห่งที่ตั้งกลองหรือวางกลองนอนกับพื้นแล้วใช้ไม้ค้อนหรือมือตีหน้ากลอง

กระบวนการทำกลองชนิดนี้อาจแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1. การหาวัสดุ

วัสดุในการทำกลองนั้น ข่างกลองนิยมใช้ไม้ 2 ชนิด คือไม้ประดู่ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งแกร่ง เป็นไม้คุณภาพดีที่สุด ไม้พยอมเป็นไม้ที่มีคุณภาพรองลงมา แต่คุณภาพไม่เทียบเทียมไม้ประดู่

ข่างกลองเมื่อพบไม้ประดู่ที่มีลำต้นใหญ่พอที่จะใช้ทำกลองก็ได้แล้วจะแต่งขั้น 5 ตามแบบพื้นบ้านอีสานมาบอกกล่าวทวดตา เจ้าป่า เจ้าที่เสียก่อนเป็นการบอกขอต้นไม้เพื่อนำไปทำกลองแข่งขันในงานบุญ ในขณะที่เดียวกันก็มักขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เขาประสบความสำเร็จในการแข่งขันด้วย

เมื่อทำพิธีกรรมผ่านพ้นแล้วก็จะโค่นต้นประดู่ลงและเลื่อยเอาท่อนไม้ไปทำกลองกิ่งหรืออาจมีไม้เหลือให้ทำกลองขนาดเล็ก ๆ เพิ่มขึ้น โดยข่างกลองมีความเชื่อว่าถ้าไม้ประดู่ที่ผ่าผ่าด้วยแล้วจะเป็นสิริมงคลสำหรับกลองลูกนั้นมาก ทั้งนี้เพราะเชื่อว่ากลองจะมีเสียงดังประดุจฟ้าผ่า ไม้จะแกร่งกว่าต้นประดู่ทั่วไป อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันต้นประดู่

ขนาดใหญ่มีไว้จะหาได้ง่ายนัก อีกทั้งต้องขออนุญาตต่อทางราชการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก จึงทำให้การทำกลองกิ่งไม้แพร่หลายเท่ากลองกะเดบ

2. ขั้นทำตัวกลอง

ช่างกลองจะนำท่อนไม้ประคูดี้กะขนาดได้ที่แล้วมาขุดแต่งให้เป็นโพรงภายใน โดยใช้เชือกเส้นเล็ก ๆ คินสอดำ ตะปู หารูดศูนย์กลางและลากวงกลมขนาดตามต้องการทั้งหน้ากลองและก้นกลองที่ท่อนไม้นั้น หลังจากนั้นจึงใช้เครื่องมือเหล็ก เช่น ขวาน โยน มีด ถากเปลือกท่อนไม้ โดยถากลำตัวกลองให้เป็นเหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมเท่า ๆ กัน

ขั้นตอนต่อมาจะถากเปลือกไม้ที่เป็นเหลี่ยมให้มีขนาดเล็กลงเป็น 16 เหลี่ยมเท่า ๆ กันในขั้นตอนสุดท้ายช่างกลองจะถากลบเหลี่ยมทั้งหมดให้กลม ด้วยวิธีการ เช่นนี้จะได้ท่อนไม้กลมรูปทรงถึง

กรรมวิธีในขั้นตอนต่อไปคือการเจาะเอาเนื้อไม้ภายในท่อนไม้ ออกเพื่อทำกลอง อุปกรณ์ เช่น สิว สว่าน เสียมคม ๆ จะถูกนำมาใช้เพื่อขุดแต่งท่อนไม้ให้เป็นโพรงกลองกิ่งหน้ากว้าง 50 ซม. ก้นกลองกว้าง 20 ซม. จะขุดเจาะให้เป็นโพรง ลึกประมาณ 70 ซม. โดยมีให้ทะลุ ถ้าหากเจาะทะลุจะใช้ชันน้ำมันยางและส่วนผสมอื่น ๆ อุดไว้ช่างกลองบางคนกลับนิยมเจาะทะลุแต่ให้เป็นรูเล็กๆ พร้อมอธิบายว่าจะให้เสียงดังกว่ากลองที่เจาะไม้ทะลุ

การขุดแต่งภายในลำตัวกลองเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นกลองขยายเสียงช่างกลองแบ่งการแต่งภายในตัวกลองเป็น 2 แบบ คือ แบบตันพลุตามค้ำ คือแต่งภายในให้เป็นวงเกลียว และแบบแม่มานอนหงาย คือเจาะเป็นโพรงโค้งออกคล้ายสตรีตั้งครก วิธีนี้ช่างกลองอธิบายว่าเสียงกลองจะเล็กแหลมความสั้นของแผ่นหนังสูงกว่าแบบพลุตามค้ำ ซึ่งเสียงจะทึบและไม้หนักแน่น แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นกับความนิยมของช่างกลองแต่ละราย

เมื่อขุดแต่งภายในแล้วจึงทำการเจาะรูเล็ก ๆ ด้านข้างกลอง เพื่อใช้เป็นรูสำหรับเข้าน้ำกลองหรือให้น้ำกลองซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญก่อนที่จะตีกลองทั้งที่เป็นการซ้อมและแข่งขัน

3. ขั้นขึ้นหนัง

กลองเสียงที่แข่งขันชนะเลิศมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ตัวกลองคิคนตีกลองกำลังดี และที่ขาดไม่ได้คือหนังกลองต้องขึงตึงจะมีเสียงดังก้องกังวาล กลองที่ขึงตึงมี 2 หน้า ต้องขึงด้วยแผ่นหนัง แผ่นหนังหน้าใหญ่นิยมขึงด้วยหนังวัว และถ้าเป็นหนังส่วนสันหลังด้วยแล้วเสียงจะดังก้องกว่าหนังส่วนอื่น ถ้าหาหนังวัวไม่ได้ก็ใช้หนังควายก็ใช้ได้

จุดแต่งให้แผ่นหนังบางลงส่วนหนังกลองที่ข้างด้านก้นกลองนั้นใช้หนังควายซึ่งตั้ง โดยมีเส้น เชือกหนังโยงยึดกับแผ่นหนังหน้ากลอง

ก่อนขึ้นหนังหน้ากลองและหนังก้นกลอง ช่างกลองจะนำแผ่นหนังมา วางที่พื้นเรียบ คว่าตัวกลองลงที่แผ่นหนัง แล้วขีดเส้นรอบวงหน้ากลอง ก้นกลอง ให้มีพื้นที่ กว้างจากเดิมประมาณ 3 ซม. เพื่อใช้เป็นพื้นที่เจาะรูรอบๆ โดยใช้สิ่ว จำนวนรูที่เจาะเพื่อ ร้อยเชือกหนังจะเจาะเป็นระยะๆ เท่าๆ กันโดยรอบ แผ่นหนังหน้ากลองเจาะ 32 รู แผ่นหนังด้านก้นกลองเจาะ 16 รู

เมื่อกรรมวิธีในขั้นนี้ผ่านไป แล้ว ช่างกลองจะนำแผ่นหนังทั้งสองแผ่น ไปแช่น้ำให้อ่อนตัวประมาณครึ่งวันจึงนำแผ่นหนังมาแต่งส่วนขอบให้เป็นขอบกลองเสียก่อน การทำของกลองก็คือการนำเชือกหนังเส้นเล็กขนาด 4 มม. มาร้อยขึ้นลงตามที่เจาะรูไว้ ประมาณ 3 รอบ เพื่อให้เชือกหนังขอบกลองเป็นเชือกสายหูเมื่อมีการร้อยเชือกหนังจึง ระหว่างหนังกลองด้านหน้าและหนังกลองด้านก้นกลอง

การเข้าหนังกลองทั้งสองด้านช่างกลองอาจใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ๆ ช่วย ยึดแผ่นหนังไว้ก่อน ต่อจากนั้นจึงเริ่มร้อยเชือกหนังไปตามสายหูขอบแผ่นหนัง เมื่อเรียงสาย เชือกให้กระชับแผ่นหนังหน้ากลองก็จะขึงตึงขึ้น เมื่อใช้ไม้ตองตีจะมีเสียงกลองดังทุ้มต่ำ

4. ขึ้นแต่งเสียงกลอง

เมื่อร้อยเชือกหนังสอดไปตามหูกลองครบถ้วนแล้ว ขั้นสุดท้ายคือการ แต่งเสียงกลอง การแต่งเสียงจะให้กลองมีเสียงสูงดังก้องอย่างไรนั้น มีปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญก็คือต้องขึ้นหนังให้ตึงที่สุด กระบวนการนี้มีใช้กระทำเพียงอย่างเดียว แต่หากกระทำ ต่อเนื่องกัน

ช่างกลองมีวิธีขึ้นหนังให้ตึงด้วยการใช้ไม้เล็ก ๆ สอดไปตามเส้นเชือก หนังแล้วบิดหมุนไม้ท่อนเล็ก ๆ นั้นไปตามเส้นเชือกการไล่เส้นเชือกหนังเช่นนี้เป็นการเร่งให้ เชือกหนังตึงขึ้น นอกจากใช้ไม้เล็ก ๆ ขึ้นชนะมาแล้ว หากเชือกหนังตึงแต่เสียงกลองก็ยังไม่สูงเป็นที่น่าพอใจ อาจใช้ท่อนไม้ไผ่เจาะรูเพื่อสอดคานไม้ตึงเชือกหนังให้แน่นขึ้นอีก การ ขึ้นชนะจะต้องกระทำไปที่ละส่วน ๆ ไล่เรียงไปจนถึงปลายเชือกหนัง

เมื่อเห็นว่าเชือกหนังตึงเต็มที่แล้ว ช่างกลองจะฟังเสียงอีกครั้งโดยตีหน้า กลอง ถ้ายังมีเสียงใหญ่แสดงว่าหนังหน้ากลองยังหย่อนอยู่ และเมื่อใช้ไม้ท่อนเล็กกดที่หน้า กลองแล้ว ตีกลองขึ้นชนะจะให้กลองตึงขึ้นอีกเท่าไร

การขันชะเนาะให้กลองตั้งนั้นมีใช้กระทำในวันเดียว แต่หากต้องทำ
ทุก ๆ วัน ขณะเร่งเชือกหนังก็ตีแผ่นหนังกลองไปด้วยเพื่อให้หนังกลองอยู่ตัว จึงนับว่าการขัน
กลองและการแต่งเสียงกลองเป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญและใช้เวลานานนับเดือนกว่าจะเป็น
กลองเข้าส่งเข้าสู่สนามแข่งขันได้

เครื่องมือที่ใช้ในการทำกลองเสียง

การทำกลองเสียงจะต้องอาศัยเครื่องมือที่สำคัญต่างๆ เพื่อช่วยในการทำและ
ตกแต่งให้ถูกต้องตามลักษณะและเพื่อความสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยสิ่งต่อไปนี้ (จเด็จ อาสนะ.
2538 : 77)

1. เหล็กหลาว ทำด้วยเหล็กปลายเรียวแหลมสำหรับเปิดรูแผ่นหนังหน้า
กลองซึ่งเรานิยมเรียกว่า รุหุบกโก เพื่อจะได้สอดหนังร้อยได้สะดวก
2. คีมปากนกเค้า ใช้สำหรับตีหนังรูดึงให้ตึง
3. เหล็กแหลม ใช้สำหรับรมไฟให้แดง แล้วใช้เจาะตัวกลอง เพื่อให้ง่าย
ในการขุดเจาะตัวกลอง
4. เสียม หรือเหล็กที่ตีเป็นลักษณะแบนๆ คล้ายเสียมสำหรับขุดเจาะตัว
กลองใช้ควบคู่กับเหล็กแหลม
5. สี่ว ใช้สำหรับขุดเจาะตัวกลองและเจาะรูบนแผ่นหนังหน้ากลองและแผ่น
หนังก้นกลอง
6. ขวาน ใช้สำหรับถากตกแต่งตัวกลองให้เข้ารูปร่าง
7. เลื่อยใหญ่ ใช้สำหรับตัดต้นไม้ เพื่อนำมาทำตัวกลอง
8. กบไสไม้ มีด มีคปลายแหลม เป็นอุปกรณ์ในการทำกลอง เพื่อเก็บ
รายละเอียดต่าง ๆ

อุปกรณ์ในการทำตีกลอง

ในการตีกลองเสียงนี้ อุปกรณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ไม้ตีกลอง และขาหยั่ง

1. ไม้ตีกลอง สำหรับไม้ที่ใช้ในการตีกลองเสียงนั้น ชาวอีสานจะเรียกว่าเส้
ทำจากไม้เค็ง ซึ่งมีคุณสมบัติของไม้ชนิดนี้จะมีความเหนียวเป็นพิเศษ ไม้หักง่าย ลักษณะของ
ไม้จะเหลาให้กลมขนาดปลายนิ้วก้อย หรือคล้ายไม้เรียว ความยาวประมาณ 1 สอก
2. ขาหยั่ง เรียกอีกอย่างว่า ขาดั่ง หรือไม้ขาดั่ง เป็นอุปกรณ์ทำจากไม้เนื้อ
แข็งมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 ซม. ความยาวประมาณ 2 เมตร ใช้ไม้จำนวน 12 ท่อน ตี
ประกอบในลักษณะไขว่กากบาท จัดเป็นที่สำหรับผูกกลอง เพื่อตีแข่งขันสำหรับคู่แข่งทั้งสอง

ทีม สำหรับเขาหยังจะเป็นหน้าที่ของกรรมการจัดเตรียมไว้ในการแข่งขัน (เคน ระดาพัฒน์. 2544 : สัมภาษณ์)

จากกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับกลองเสียง จะเห็นได้ว่าวิธีการในแต่ละขั้นตอนนั้นชาวอีสานมีความเพียรพยายามเพื่อสร้างงานให้เห็นคุณค่าในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านวัตถุได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคม ส่วนในด้านจิตใจก็จะใช้ความร่วมมือ เสียสละเวลา อุทิศแรงกายแรงใจอย่างเอาจริงเอาจัง สามารถรวมพลังเป็นทีมงานได้ ซึ่งเป็นจุดรวมส่วนหนึ่งในแต่ละหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ดังนั้นคณะกลองเสียงจึงมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ถึงแม้ว่าวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่จะไม่เป็นที่ประทับใจเท่าใดนัก แต่ก็พยายามถ่ายทอดภูมิปัญญาให้เป็นที่ปรากฏต่อชุมชนและประเทศชาติสืบต่อไป จนกว่าชีวิตจะหาไม่

การเส็งกลอง

สุรัตน์ วรารัตน์ (2537 : 49) กล่าวว่า “เส็ง” แปลว่า “การแข่งขัน” การเส็งกลองก็คือ การแข่งขันหรือประกวดตีกลองนั่นเอง กีฬาเส็งกลองในปัจจุบัน จัดขึ้นในเทศกาลงานบุญไม่มากนัก หากไม่สนับสนุนฟื้นฟูขึ้นแล้ว กีฬาเส็งกลองก็อาจหมดไปเช่นเดียวกับกีฬาพื้นบ้านหลายชนิดที่มีเขียนไว้ในหนังสือเก่าโดยข้อเท็จจริงการเส็งกลองช่วยสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเป็นอย่างดีทั้งนี้เพราะต้องมีการฝึกซ้อมและเข้าแข่งขันคณะหรือทีมละหลายคน ในด้านสุขภาพร่างกายผู้ตีกลองเส็งต้องมีกำลังแขน ข้อมือ และมีความทรหดอดทนเป็นพิเศษ จึงจะสามารถชนะคู่ต่อสู้ในแต่ละรอบได้

นอกจากนั้นการเส็งกลองยังช่วยให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้แพ้ชนะ และมีเพื่อนฝูงต่างหมู่บ้านอีกด้วย

สนามเส็งกลอง มักจะจัดในบริเวณที่กว้างขวาง เช่น ลาดวัดหรือสนามกีฬา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมการแข่งขันได้สนุกสนานและเชียร์ฝ่ายที่ตนสนับสนุน ผู้จัดการแข่งขันจะทำไม้ขาหยังสามขา ที่เรียกว่า “ขาตุง” ตั้งไว้สำหรับกลองเส็ง 2 คู่ ที่จะแข่งขันกัน ความสูงของขาหยังนี้สูงพ้นศีรษะพอที่จะยืนตีกลองได้ถนัดมือ

การแต่งกายของผู้เส็งกลองในสมัยโบราณแต่งตัวรัดกุม นุ่งผ้าเดี๋ยวนั้นบชายผ้าปล่อยให้เส้นลายสักที่ขาเป็นรูปสัตว์ หรือลวดลายพรรณพฤกษา ไม่สวมเสื้อเพื่ออวดกล้ามเนื้อ ที่แผ่นอกและลำแขน บางคนโพกผ้ายันต์หรือผ้าชะมั่ว แต่ในปัจจุบันผู้เส็งกลองเพียงแต่แต่งให้รัดกุมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เข้าแข่งกลองมักจะเป็นผู้ที่ได้ฝึกซ้อมมาเป็นอย่างดี มีกำลังแขนและกำลังข้อมือเพราะใช้การสปริงข้อเป็นสำคัญ

ไม้ตีกลองเสียง ใช้ไม้เหนียวไม่แตกง่าย หักง่าย ไม้ที่มีคุณสมบัติเช่นนี้ เช่น ไม้มะขาม ไม้เหมือดแอ่ ไม้เต็ง ไม้เหล่านี้นำมาเหลาให้กลมขนาดปลายนิ้วก้อย ยาวประมาณ 1 ศอก ทุกคนจะเตรียมสำรองไว้หลายคู่ ปลายไม้ที่ใช้มือจับต้องพันผ้าให้แน่นเพื่อมิให้เจ็บมือหรือหลุดมือในขณะที่ตีกลอง ส่วนไม้ตีกลองกะเดบ กลองแต่นั้นนิยมหุ้มตะกั่วที่ปลายไม้ เพื่อให้เกิดเสียงหวีดหวิวเล็กแหลม แต่ก็อาจเป็นอันตรายแก่ผู้ยืนชมรอบ ๆ ได้ถ้าไม้ตีหัก

โดยมากการแข่งกลองไม่นิยมเล่นกันในช่วงหน้าฝน เพราะจะทำให้อุปกรณ์การเล่น ซึ่งประกอบด้วย หนังกลองทำหน้าด้วยหนังวัว หนังควายเปียก จะทำให้หนังกลองห่อ่น ส่งผลให้หนังขาดง่าย เสียงไม่ดังพอ ไม่กังวาน ส่วนมากจะนิยมเล่นเฉพาะช่วงมีงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญออกพรรษา บุญพระเวส เป็นต้น (โสภณ คุ่มศรีไวย์. 2544 : สัมภาษณ์)

ในเทศกาลบุญเดือนหก หรือบุญบั้งไฟในสมัยก่อน นิยมการแข่งขันระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ กลองที่นำมาแข่งนี้ เป็นกลองขนาดใหญ่และยาว มีหนังทั้งสองหน้า หน้าหนึ่งแคบ ส่วนอีกหน้าหนึ่งกว้าง เวลาตีจะใช้เฉพาะด้านกว้างเท่านั้น

กลองชนิดนี้ ชาวบ้านเรียกว่า กลองกึ่ง (ออกเสียงเป็นกลองจึ่ง) เข้าใจกันว่า จะเรียกตามเสียงที่ได้ยิน คือ เสียง จิ่ง จิ่ง จิ่ง เมื่อใช้กลองชนิดนี้มาแข่งขันกัน ซึ่งคำว่า แข่งขันนี้ชาวบ้านใช้คำว่า เสีง ชาวบ้านจึงนิยมเรียกกลองชนิดนี้ว่า กลองเสีง

ในงานบุญบั้งไฟ พอถึงตอนกลางคืน วันรวมบั้งไฟนั้น จะมีการแข่งกลองกัน ทุกบ้านที่เชิญมาแข่งขันบั้งไฟ มักจะนำเอากลองเสีงมาด้วย พอถึงเวลาประมาณสองทุ่มเศษ ประชาชนก็จะพากันหลังไหลเข้ามารวมกันยังบริเวณวัด เมื่อได้เวลาแล้วก็ลงมือแข่งขันโดยคัดเลือกเอากลองที่เสียงดังที่สุดเป็นกลองที่ชนะ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2543 : 121-122)

การเข้าน้ำกลอง

ก่อนแข่งขัน เจ้าของกลองจะต้องขึงหน้ากลองให้ตึงเสียก่อน เพื่อเวลาตีจะได้เสียงดังและเสียงสูง นอกจากนี้ก็ต้องเข้าน้ำหน้าหน้ากลองด้วย โดยเทน้ำเข้าในรูเสียงซึ่งอยู่ด้านข้าง เพื่อให้หน้าหน้ากลองตื้นสะเทือนได้ดีและทั่วถึง รวมทั้งการกันมิให้กลองแตกง่าย เมื่อขึ้นหน้าหน้ากลองเสีงแล้ว ผู้แข่งขันจะนำกลองมาตั้งตามที่กำหนดให้ ซึ่งมักจะตั้งไว้ใกล้ ๆ กัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2543 : 122)

สุรตน์ วรารัตน์ (2537 : 50) กล่าวถึงการเข้าน้ำกลองว่า ก่อนที่จะนำกลองเสียงของคนเข้าแข่งขันเข้าของกลองจะนำกลองทั้ง 2 ลูก ไปเข้าน้ำก่อน การเข้าน้ำหรือการให้น้ำ คือ การนำกลองมาวางนอนที่รางไม้ไผ่ 2-3 ลำ เพื่อให้เกิดความสะดวกเมื่อกำลังกลองการเข้าน้ำโดยทั่วๆ ไป คือ การทำหนังให้นุ่ม มีความยืดหยุ่นไม่ขาดง่ายและในขณะที่เดียวกันเมื่อหนังเริ่มแห้ง หนังรัดตัวหน้ากลองจะตึงเสียงกลองจะดังแหลมสูงขึ้นอีก อย่างไรก็ตาม การเข้าน้ำกลองก็มีเทคนิคมากไม่แพ้การทำกลอง เช่น ถ้าเข้าน้ำมากเกินไปหนังกลองจะนุ่มเสียงกลองจะทุ้ม แต่ถ้าเข้าน้ำน้อยเสียงกลองจะแข็งหนังกลองอาจฉีกขาดได้เมื่อตีแรง ๆ ในกลุ่มชาวชวชวไช่ซึ่งนิยมกีฬาเสียงกลองในเขตอำเภอสุมาลย์จังหวัดสกลนคร บางรายมีสูตรผสมตัวยาคซึ่งประกอบด้วยหัวข่า พริกแห้ง ยาเส้น อย่างละ 1 กำมือ มาตำในครกให้ละเอียดละลายในน้ำ ใช้น้ำยาชนิดนี้ประมาณ 3 อม ใส่ไปในรูกลองพร้อมกับใช้ไม้ตีหน้ากลองไปรอบๆ กลิ้งตัวกลองไปตามรางไม้ไผ่ ให้น้ำซึมเข้าตามขอบกลองให้ทั่ว ชาวชวชวไช่เชื่อกันว่าการให้น้ำยาชนิดนี้จะทำให้กลองของเขามีเสียงดังกึกก้อง

การตัดสิน เสียงกลอง

สุรตน์ วรารัตน์ (2537 : 50-51) กล่าวถึงการตัดสินในการเสียงกลอง ไว้ว่า ในปัจจุบันการตัดสินเสียงกลองมีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นกับการตกลงของคณะกรรมการเป็นสำคัญ กล่าวกันว่าในสมัยโบราณบางแห่ง ใช้การจุดเทียนตั้งไว้ให้ผู้ตีกลองแต่ละฝ่ายโจมตี ถ้าฝ่ายใดสามารถตีกลองจนความสั่นสะเทือนของเสียงทำให้เทียนดับแล้วถือว่าชนะเป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ แต่ในปัจจุบันการตัดสินใจคะแนนรวมของคณะกรรมการเป็นสำคัญ

กติกาในการตัดสิน เช่น กำหนดเวลาหรือไม่กำหนดเวลา กำหนดจำนวนผู้ตีหรือไม่กำหนดจำนวน ถ้ามีการแข่งขันที่มีรางวัลสูง มีผู้สมัครหลายทีมมักจะกำหนดทั้งเวลาและจำนวนผู้เข้าตีกลอง เช่น กำหนดให้ตี 2 ยก ยกละ 3 นาที พัก 2 นาที จำนวนผู้ตีบางแห่งจำกัดไว้เป็นจำนวนกว้างๆ เช่น จำนวนไม่เกิน 12 เป็นต้น

การแต่งตั้งกรรมการตัดสินเสียงกลอง มักจำนวนคือ เช่น 3 คน หรือ 5 คน และให้คะแนนเป็นยกไป เช่น ถ้าเห็นว่าทีมใดชนะ กรรมการผู้นั้นจะให้ 1 คะแนน ฝ่ายแพ้ได้ศูนย์ เมื่อแข่งขันครบจำนวนยก จึงมีการรวมคะแนนของกรรมการทั้งหมดคือผลการตัดสินโดย ดูจากคะแนนรวมเป็นสำคัญ

กรรมการตัดสินเสียงกลอง มีความอดทนต่อเสียงกลองเสียงเป็นพิเศษ ขณะเดียวกันก็มีความชำนาญที่จะให้คะแนนว่ากลองของฝ่ายใดดังกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง กรรมการบางคนนิยมเดินฟังรอบๆ บางรายอาจไปฟังไกลๆ บางรายอาจถึงกับปีนต้นไม้ฟัง

กรรมการที่ชำนาญมากบางรายกล่าวว่า กลองที่ดี ๆ เมื่อตีแล้วเสียงจะดังทะลุ
กลองอีกฝ่ายหนึ่ง

หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือเสียงกลองจะดังทะลุผ่านแผ่นหนังถึงสองชั้นทีเดียวด้วย
วิธีนั้นกรรมการบางคนจึงไปยืนฟังข้างหลังกอง เพื่อฟังว่าเสียงของฝ่ายใดจะทะลุกลองฝ่าย
ตรงข้ามซึ่งนับว่าเป็นทักษะของการฟัง เสียงกลองเสียงอย่างหนึ่ง

ในหมู่ผู้เข้าแข่งขันกลองเองก็มีเทคนิคไม่น้อยกว่ากรรมการ คนตีกลองบางราย
ใช้สายตาจ้องมองคู่ต่อสู้เป็นเชิงข่มขวัญ และเริ่มการตีกลองเบา ๆ ที่เรียกว่า “ตะาะกลอง”
เมื่อตีกลองได้ทีไรแล้วจึงเริ่มโหมตีให้แรงและเร็วขึ้นและรักษาอัตราไว้ การจัดการคนเข้าตีกลองเป็น
สิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะคนตีคนสุดท้ายซึ่งแต่ละทีมจะให้ผู้ที่ตีกลองดีที่สุดในมาประชันแข่งขัน
และมักเป็นที่ทราบกันในหมู่นักเส็งกลองว่าจะวัดความสามารถที่วัดที่ยกสุดท้ายคนสุดท้าย

นักเส็งกลอง นอกจากจะมีความมั่นใจในด้านพลังกำลังแล้ว บางกลุ่มยังเชื่อ
โชคลางในกลุ่มชาวไร่บางพวก ก่อนหามกลองเส็งออกนอกบ้านไปแข่งขันในที่ต่าง ๆ จะ
ต้องแต่งขันซ์ 5 บอกผีบ้านผีเรือนให้ช่วยประสพชัยชนะ มีคนเดินลวงหน้าไปก่อนขบวน
หามกลองเมื่อพบเห็นรูตามพื้นดิน เขาจะนำไปไม้มาปิดรูไว้ เมื่อแข่งขันกลับมาแล้วจึงจะมา
เปิดรูที่ปิดไว้ ความเชื่อโชคลางจึงมีอยู่ในการแข่งขันกีฬาทุกประเภทแม้ในการเส็งกลอง

พื้นฐานของจังหวะกลองและการแทรกจังหวะย่อยระหว่างจังหวะพื้นฐาน

สุรัตน์ วรภักดิ์ (2537 : 52-55) กล่าวถึงพื้นฐานของจังหวะกลอง และ
การแทรกจังหวะย่อยระหว่างจังหวะว่า กลองจึงหรือกลองกิ่งในปัจจุบันนิยมตีประกอบจังหวะ
เพลงในการแห่งานบุญตามเทศกาลทางศาสนาหรือการตีเพื่อประกอบจังหวะฟ้อนแบบต่าง ๆ
เช่น ฟ้อนผู้ไทยสกลนคร ดังนั้นจังหวะกลองจึงซ้ำ ส่างามสอดคล้องกับการฟ้อนรำรำ และ
ผู้ฟ้อนรำก็ยังสามารถนับจังหวะกลองได้ ขณะที่นักดนตรีตีจังหวะพื้นฐานนั้นอาจตีจังหวะ
สอดแทรกได้หลายแบบ ทำให้เกิดเสียงกลองเป็นจังหวะย่อย ๆ ขึ้น พร้อมกันนั้นก็อาจแสดง
ท่าทางซึ่งเรียกว่า “ลายกลอง” ประกอบไปด้วย

1. เสือลากหาง ผู้ตีกลองจะส่งแขนทั้งสองไปข้างหลังในขณะที่เอี้ยวตัวพร้อมกับ
กบตีไปที่หน้ากลองพร้อมกัน
2. ไม้ลอดขา ในขณะที่ตีกลองอาจพลิกแพลงยกขาข้างหนึ่งขึ้นและส่งไม้ตี
กระทบกันในจังหวะว่าง
3. ไก่เลียบครก ผู้แสดงจะหมุนตัวเดินรอบกลองแต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องตี
ให้ถูกหน้ากลองลูกใดลูกหนึ่ง นับว่าเป็นท่าแสดงยากต้องใช้ความชำนาญ

4. กาดั้นก้ออน เป็นทาเลี่ยนแบบกากระโคดจากที่หนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง ผู้แสดงลายกลองจะแยกกลองสองลูกออกจากกันขณะที่ข้างกลองลูกหนึ่งในท่ากากระโคด มือก็จะตีกองทั้งสองลูกพร้อมกัน
5. กวางเหลียวเหล้ง ผู้แสดงจะยื่นไม้ลักษณะไขว้กันไปข้างหน้า พร้อมกับหันหน้าไปตามทิศทางของไม้ในท่ากวางระวังภัยเมื่อย่างออกจากปาละเมาะที่อาศัย
6. นกเขากระพือปีก ผู้เล่นลายกลองจะย่อตัวในท่านั่งตีกองแล้วส่งไปข้างพร้อมกับกระดกข้อมือให้ไม้กลองยกขึ้นในท่าปีกนกกำลังบิน
7. เคาะหลังงูสิง ผู้แสดงลายกลองจะใช้ไม้เคาะที่ตัวกลองในจังหวะแทรกให้เสียงดังแตกต่างจากตีหน้ากลอง
8. ลิงไขว้ข้างหลัง ในท่านี้ผู้ตีกลองจะส่งไม้ไปข้างหลังตีกระทบกันให้มีเสียงดังในจังหวะที่ต่อจากจังหวะพื้นที่ลงหน้ากลอง

การเล่นลายกลองเหล่านี้ไม่มีกฎเกณฑ์ว่าผู้ตีกลองจะต้องเริ่มด้วยลายใดก่อน และจะต้องแสดงต่อด้วยลายใดทั้งนี้สุดแต่ความสวยงาม การเล่นลายกลองนี้ผู้เล่นอาจแสดงลายกลองพร้อมกัน 2 คนก็ได้ แต่อาจต้องละเว้นบางลาย เช่น ไก่เลียบครก กาดั้นก้ออน เพราะผู้เล่น 2 คน ไม่อาจหลีกเลี่ยงอาจชนกันได้ในขณะที่แสดง

การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเง็ง

การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ จากกลุ่มชน ผู้เป็นภูมิปัญญา หรือจากวิถี ร่องรอยที่ปรากฏ หรือจากภาพลักษณ์ค่านิยม ไปสู่กลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่ง รุ่นอายุหนึ่ง นั้น ของผู้คน จะต้องมึหลักการ วิธีการ และรูปแบบที่จะทำให้อวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ ใ้รับการ สืบทอดไปอย่างถูกต้อง อุดมด้วยคุณค่า คงไว้ซึ่งวิถีกระบวนการ ที่ยังครบถ้วน ตามอย่าง เดิมนั้น ควรจะต้องยึดหลักการสำคัญ เพื่อเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้น ในการถ่ายทอดและ สืบทอด โดยเฉพาะ การละเล่นกลองเง็ง ของชาวอีสานนั้น ถือได้ว่าเป็นการละเล่นที่สะท้อน ถึงรูปแบบชีวิต สะท้อนถึงประเพณีวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

การถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน นั้น ควรจะขึ้นอยู่บนกระบวนการ การถ่ายทอดและสืบทอดวัฒนธรรม 4 ประการ (PLIT) ดังนี้ (เอกลักษณ์ บุญท้าว. 2544 : 7-10)

1. การมีส่วนร่วม (Participation)

ในการถ่ายทอด หรือสืบทอด เพื่อให้คงไว้ซึ่งรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของวัฒนธรรม คั้งเดิมมากที่สุดนั้น ผู้ที่จะถ่ายทอด และผู้ที่จะทำการสืบทอดนั้นจะต้องมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน เพื่อให้เข้าใจรูปแบบ และวิถี และเจตนารมณ์ของผู้สืบทอดมรดกตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน อย่างลึกซึ้งที่สุด ซึ่งจะเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความเข้าใจ ศรัทธา ซาบซึ้งกับวัฒนธรรมนั้นอย่างถ่องแท้ การถ่ายทอดเพื่อการสืบทอดใด ๆ ก็ตาม ถ้าหากไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะเข้าไปสืบทอด ได้เรียนรู้ ฝึกฝน โดยการใช้ปฏิบัติแบบใกล้ชิด หรือมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ แล้วก็ยากที่จะเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีนั้น ๆ และไม่ส่งผลดีต่อการสืบทอดนั้น ๆ ดำเนินไปอย่างราบรื่น และยั่งยืน

กระบวนการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเสี่ยงจะดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญา

ซึ่งในการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านการเล่นกลองเสี่ยงนั้น กิจกรรมการมีส่วนร่วม ควรจะเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือผลิต กลองเสี่ยง การมีส่วนร่วมในการเล่นกลองเสี่ยง การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การแข่งขันการเล่น การมีส่วนร่วมในการจัดการแข่งขันการเล่น เป็นต้น

2. การเรียนรู้ (Learning)

ในกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ของมนุษย์นั้น ปกติแล้วจะต้องให้เรียนรู้จากสิ่งที่ย้ำไปหาสิ่งที่ยาก ผู้เรียนสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตามอัธยาศัย หรือตามความถนัด เพื่อให้เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจทีละขั้น ทีละตอน ค่อยเป็นค่อยไป อย่างมั่นคง และชัดเจน เพราะการเรียนรู้เป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงวัฒนธรรม ประเพณีที่แท้จริงได้ด้วยตัวเอง หากไม่มีการเรียนรู้อย่างถูกวิธีแล้ว ความเข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณี อาจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง

กระบวนการในการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่น เช่น การละเล่นกลองเสียงนั้น ควรจะดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การแยกแยะภูมิปัญญาที่ค้น
- ขั้นตอนที่ 2 การฝึกฝนพัฒนาการตามแบบ
- ขั้นตอนที่ 3 การเข้าสู่ฐานปฏิบัติการ
- ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแนวทางอนุรักษ์และพัฒนา

ในการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเสียง นั้น กิจกรรมการเรียนรู้ควรให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ถึงวิธีการละเล่นกลองเสียง การเข้าร่วมชมการสาธิตการละเล่นกลองเสียง การฝึกซ้อมการละเล่น การศึกษา และเรียนรู้ถึงความเชื่อถือ ประเพณี วัฒนธรรมการละเล่นกลองเสียง การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำหรือผลิต เป็นต้น

3. การปรับปรุงและพัฒนา (Improvement and Development)

กระบวนการปรับปรุงและพัฒนา วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อให้ทันต่อยุคสมัยการเปลี่ยนแปลง และให้คุณค่าต่อชีวิตในสังคมปัจจุบันมากที่สุดนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญที่สุดของ โดยปกติ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญา จะเกิดการพลวัตปรับเปลี่ยน ด้วยตัวผู้ปฏิบัติเองอยู่แล้ว เพราะในแต่ละยุคสมัย วัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนถ่ายโอนทั้งรับเข้าและส่งออกกันอยู่ตลอดเวลา แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ชิดจำกัด หรือความพอดีของการปรับเปลี่ยนและถ่ายโอนก็ยังมีอยู่ ซึ่งผู้ที่จะชี้วัดถึงขีดจำกัด หรือความพอดีของการปรับเปลี่ยน ถ่ายโอนนั้น ก็คือ เจ้าของวัฒนธรรม ประเพณีที่ ฝังใจอยู่ทั้งชีวิตนั่นเอง

ในการปรับปรุงและพัฒนาการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเสียง นั้น ก็เป็นหน้าที่ของทุกคนในท้องถิ่นอีสาน ที่จะให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา สืบต่อ ส่งต่อวัฒนธรรมการละเล่นอันดีงามไปสู่อนุชนรุ่นหลัง การกระบวนการปรับปรุงและพัฒนา ในการถ่ายทอดและสืบทอด ให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด ควรจะดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจ วิเคราะห์รูปแบบ และคุณค่าในปัจจุบัน
- ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนา
- ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาตามแผน
- ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการปรับปรุงพัฒนา

ในการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลอง
เสียง นั้น กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาถือได้ว่าเป็นกระบวนการยกระดับคุณค่า ปรับ
เปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมประเพณี เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง สอดรับกับวิถีชีวิตของ
ผู้สืบทอด ผู้ได้รับผลโดยตรงจากวัฒนธรรมประเพณี และผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม กลองเสียง เป็น
การละเล่นพื้นบ้านที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานโดยแท้ เพื่อให้การถ่ายทอดและสืบทอด
วัฒนธรรมอันดีงามดังกล่าว จึงควรรับข้อเสนอแนะ แนวคิดจากผู้คนในสังคม เพื่อปรับปรุง
และพัฒนาวิธีการจัดทำ หรือผลิต การปรับปรุงรูปแบบ และวิธีการละเล่น การปรับปรุงการ
จัดเก็บ ซ่อมบำรุงกลอง และอุปกรณ์ประกอบ ตลอดจนการแสวงหางบประมาณสนับสนุน
ในการปรับปรุงและพัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำ การผลิต เป็นต้น

4. การถ่ายทอดและสืบทอด (Transference)

เจตนารมณ์ รวมไปถึงคำขอร้อง อ้อนวอน ของผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้หันข้อใจไปความเก๋งามทางวัฒนธรรม ประเพณีของสังคม เป็นสิ่งที่
คนไทย ไม่ควรจะมีมองข้าม หรือมองว่าไร้ค่า อนึ่งความดีงามของบรรพบุรุษที่คอยเฝ้าเพียร
พยายามอนุรักษ์ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมทั้งมวลมาสู่ลูกหลานในปัจจุบัน กำลังจะถูก
ปล้นชิง ลืมเลือนหาย ให้ล่มสลายไป โดยไม่เขแสต่อ เจตนารมณ์ของผู้รู้ ภูมิปัญญาใน
ยุคสุดท้ายนั้น

กระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เป็นสิ่งที่ถูก
กล่าวอ้างถึงตลอดยุคสมัยที่ผ่านมา มีความพยายามหลายอย่าง เช่น การรณรงค์การแต่งกาย
พื้นเมือง การส่งเสริมการละเล่นพื้นเมือง แต่นั่นอาจเป็นเพียง การกล่าวอ้างให้เกิดการปฏิบัติ
เพื่อสนองต่อนโยบายเท่านั้น

ถึงอย่างไรก็ตาม ภารกิจทั้งหลาย ที่พยายามสนองต่อนโยบาย ก็เป็นเพียง
จุดเริ่มต้นเท่านั้น การที่จะผลักดันให้การปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงาม
ให้มากด้วยคุณค่า สอดรับกับวิถีชีวิตและความเป็นจริงในปัจจุบัน จึงควรที่จะให้การ
สนับสนุน การถ่ายทอดและสืบทอดอย่างจริง ซึ่งขั้นตอนในการถ่ายทอดและสืบทอด เพื่อ
ให้การละเล่นกลองเสียง ส่งต่อไปสู่นุชนรุ่นหลัง อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลนั้น ควรจะ
ดำเนินการตาม ขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างสำนึกสาธารณะชนด้านวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มผู้สืบทอด

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านวัฒนธรรม
แบบยั่งยืน

การถ่ายทอดและสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้น ควรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่การสร้างสำนักสาธารณชนด้าน วัฒนธรรม การคัดเลือก กลุ่มผู้สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และการกำหนด หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

สรุปได้ว่า การถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลอง เสีงนั้น นั้นจะต้องดำเนินการตามกระบวนการ ขั้นตอนที่ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ จาก ทุกฝ่ายทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยทางอ้อม เพื่อเอื้อโอกาสแก่ผู้จะสืบทอดศิลปะ ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นเอาไว้ ให้เป็นสมบัติของชาติไทยต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จเด็จ อาศนะ (2538 : 112-114) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลองเสีงที่เข้าแข่งขันใน งานบุญพระเวส จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2534 ผลการทำวิจัยพบว่า

ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผลานิสงส์ในการร่วม ทำบุญพระเวสเป็นอย่างมาก ทุกคนจะให้ความสนใจและร่วมแรงกันจัดงานนี้ให้เกิดขึ้นจน ประสบผลสำเร็จและเป็นที่น่าภาคภูมิใจยิ่งในศิลปะการแสดงของคนตรีเชิงการแข่งขันเกิดขึ้น ในงานนี้คือ กลองเสีงที่เข้าแข่งขันในงานบุญพระเวส เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2534 จำนวน 13 คณะ ซึ่งได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากผู้ที่มาร่วมงานในครั้งนี้

วิธีการทำกลองเสีงในจังหวัดร้อยเอ็ด ช่างทำกลองที่มีความชำนาญของแต่ละ หมู่บ้านจะใช้หลักการและวิธีการที่คล้ายกันทั้งในด้านรูปแบบและวัสดุ เพื่อให้เป็นโครงสร้าง อย่างเป็นมาตรฐานและสะดวกในการประกอบคู่ทำการแข่งขัน วัสดุที่ใช้ทำกลองแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. ประเภทไม้ ไม้เนื้อแข็ง ได้แก่ ไม้ประคู้ ไม้พะยุง ใช้สำหรับทำตัว กลอง ไม้เค็ง ไม้มะขาม ไม้เหมือดแอ่ ใช้สำหรับทำไม้ตีกลอง ไม้เต็ง ไม้แดง ใช้สำหรับทำ ไม้กัจฉ ไม้เลี่ยม ไม้มือลิง ทำจากไม้ประคู้หรือไม้เนื้อแข็งชนิดอื่น ส่วนประเภทไม้เนื้ออ่อน คือ ไม้ไผ่ไว้สำหรับทำไม้ขาไซ ทำไม้ซี่พรว้า (ลิ้ม) ทำไม้หนุนรองพื้นกลอง ทำไม้หามกลอง

2. ประเภทหนัง ได้แก่ หนังควาย หนังวัว ใช้สำหรับทำแผ่นหนังหน้ากลอง แผ่นหนังก้นกลอง หนังร้อย หนังซึก หรือหนังริ้ว หูกลอง

3. ประเภทโลหะ ได้แก่ เลื่อยใหญ่ มีด เสียม เหล็กแหลม คีมปากนกเค้า กบไสไม้ สิว และเหล็กที่ตีแบบๆ ลักษณะคล้ายเสียม

เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการเส็งกลอง ในการตั้งกรรมการจะใช้คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นกรรมการต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมซึ่งจะใช้หลักเกณฑ์การปฏิบัติ จากมติของคณะกรรมการโดยส่วนรวมในการตัดสิน ซึ่งในเรื่องนี้ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตายตัว ในการแข่งขันแต่ละงานอาจจะปรับเปลี่ยนได้

โอกาสในการเส็งกลอง ได้แก่ ใช้ในงานบุญเดือนสี่ (บุญพระเวสหรือ บุญพระเวศ) บุญเดือนหกหรือบุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา งานประจำปีหรืองานเทศกาลต่าง ๆ ที่คณะกรรมการเห็นสมควรจัดให้มี ส่วนในเรื่องของรางวัลเป็นเงินสด ทุกขณะที่เข้าแข่งขันจะได้รับค่าตอบแทนเพื่อเป็นสินน้ำใจทั้งหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างกลองเส็งกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน มีความผูกพันกันมานานนับตั้งแต่ในสมัยของบรรพบุรุษ ซึ่งชาวอีสานจะมีความเชื่อเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลองเส็ง ความเชื่อเรื่องพระอุปคุตกับบุญพระเวส ความเชื่อและความศรัทธาในผลอาานิสงส์บุญพระเวส ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือธรรมชาติและผีसाงเทวดา ความเชื่อในเรื่องสิ่งต้องห้าม ส่วนในด้านความสัมพันธ์กับสังคม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลองเส็งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั้งหลาย ให้ความเอ็นดู ให้ความช่วยเหลือเพื่อนและสังคมอื่น ๆ หากเป็นผู้ตีกลอง จะเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญาใช้ความสามารถและใช้เทคนิคต่างๆ สร้างสรรค์ประดิษฐ์ตกแต่งวัสดุทำให้เกิดเสียงเพื่อเป็นสัญญาณในการเตือนกระตุ้นให้ชาวโลกได้รู้ว่ำนั่นคือ สัญลักษณ์อันเป็นมรดกของชนอีสานโดยแท้จริง

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเส็ง พอจะสรุปได้ว่า การเส็งกลอง เป็นศิลปะการแสดงที่เน้นการตีกลองประชันเสียง ที่เคยได้รับความนิยมเป็นของชาวอีสานในหลายจังหวัด ซึ่งการละเล่นนี้จะจัดขึ้นในช่วงประเพณีบุญบั้งไฟ และบุญพระเวส โดยมากแล้วผู้สนใจเล่นกลองเส็งจะร่วมใจกันจัดทำกลองขึ้นเอง ด้วยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการผลิตตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาเป็นมรดกทางปัญญาจนถึงทุกวันนี้

ข้อมูลที่กล่าวอ้างมาข้างต้น จะเป็นองค์ความรู้พื้นฐานสำคัญประกอบการศึกษาวิจัย เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ความเป็นมา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545 : CD-Rom) กล่าวถึงความ
เป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

ประมาณปี พ.ศ.2319 ท้าวโสมพะมิตร พร้อมด้วยอุปฮาด (ตำแหน่งทาง
การปกครองของราชบุตรลาว เทียบได้กับอุปราชของไทย) เมืองแสนเมืองโปง และเมืองแสน
หน้าจำ ได้เกิดเหตุขัดแย้งกับ พระเจ้าศิริบุญสาร เจ้าผู้ครองกรุงเวียงจันทน์ ขณะนั้น จึงรวบรวม
ผู้คนอพยพข้ามลำน้ำโขงมาพำนักอยู่แถบลำน้ำคำ บ้านผ้าขาวพรรณา (จังหวัดสกลนคร
ปัจจุบัน) ต่อมาเจ้าศิริบุญสาร ยกกองทัพตามมารุกราน โจมตีเพื่อไม่ให้ตั้งตัวได้อยู่เสมอ ๆ ด้วย
เหตุที่การตั้งถิ่นฐานยังไม่ปลอดภัย ท้าวโสมพะมิตร จึงรวบรวมผู้คนอพยพข้ามเทือกเขาภูพาน
ลงไปทางใต้ ตั้งชุมชนพักอยู่บริเวณที่เรียกว่า บ้านกลางหมื่น อยู่ระยะหนึ่งแล้วให้ท้าวตรีชัย
และพวก ออกไปสำรวจบริเวณเพื่อหาทำเลที่มีชัยภูมิเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน ในที่สุดก็เลือก
ได้พื้นที่ริมฝั่งลำน้ำป่าว บริเวณแก่งสำโรงคงสงเป็ย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ ดินดำน้ำ
ชุ่ม มีแนวลำน้ำเป็นขอบ คูเมือง จึงเลือกเป็นที่ลงหลักปักฐาน ให้สร้างศาลหลักเมืองขึ้น
ณ บริเวณนี้

ปี พ.ศ.2334 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท้าวโสมพะมิตร ได้จัดแต่งเครื่องราชบรรณาการเข้าเฝ้า
และกราบบังคมทูลขอขึ้นเป็นข้าขอบขัณฑสีมา ในปี พ.ศ.2336 พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ประกาศตั้งบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง
พระราชทานนามเมืองว่า กาฬสินธุ์ (กาฬสินธุ์ กาฬ = ดำ, สินธุ์ = น้ำ) สถาปนาท้าวโสมพะมิตร
เป็นพระยาไชยสุนทร เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ ทำราชการขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เรื่อยมา

พ.ศ.2437 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
ทรงปฏิรูปการปกครองหัวเมืองเป็นแบบเทศาภิบาล แบ่งเป็น มณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล
เมืองกาฬสินธุ์ได้ถูกยุบเป็น “อำเภออุทัยกาฬสินธุ์” ขึ้นกับจังหวัดร้อยเอ็ด

วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2456 สมัยรัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะ
อำเภออุทัยกาฬสินธุ์เป็นเมืองกาฬสินธุ์ มีอำนาจปกครองดูแล อำเภออุทัยกาฬสินธุ์ อำเภอ
สหัสขันธ์ อำเภอกมลาไสย และอำเภอยางตลาด ให้ขึ้นอยู่ในมณฑลร้อยเอ็ด

วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2474 สมัยรัชกาลที่ 7 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ
เมืองกาฬสินธุ์ ถูกยุบฐานะลงเป็น อำเภอหุบกุ้ย ขึ้นอยู่กับจังหวัดมหาสารคาม

วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2490 อำเภอหุบกุ้ยได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัด
กาฬสินธุ์ถึงปัจจุบันนี้

คำขวัญประจำจังหวัด

เมืองฟ้าแดดสงยาง	โปงลางเล็ดล้ำ
วัฒนธรรมผู้ไทย	ผ้าไหมแพรวา
ผาสวยภูพาน	มหาธารลำปาว
ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี	

ความหมาย

เมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นถิ่นฐานอารยธรรมโบราณสมัยทวารวดี ระหว่าง
พ.ศ. 1300-1600 ที่ยังเหลือซากโบราณสถาน และโบราณวัตถุไว้ให้เห็น เป็นแหล่งขุดค้นพบ
ใบเสมาหินทราย เครื่องโลหะ พระพิมพ์ดินเผา อิทธิพลฝีมือช่างคุปตะรุ่นหลัง อายุราว 1,000-
2,000 ปี

โปงลางเล็ดล้ำ กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดแรกๆ ที่ถือว่ามีกำเนิดวงดนตรีโปงลาง
และการแสดงพื้นบ้านประกอบการบรรเลงลายโปงลาง ซึ่งปัจจุบัน ดนตรีโปงลาง ได้เป็นที่
ยอมรับว่าเป็นดนตรีธรรมชาติที่บริสุทธิ์และเป็นสากล เป็นที่รู้จักและชื่นชมกันแพร่หลายไป
ทั่วโลก

วัฒนธรรมผู้ไทย ชาวผู้ไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษ
ที่อพยพมาจากประเทศลาว และตั้งถิ่นฐานอยู่แถบเทือกเขาภูพานในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์
ส่วนหนึ่ง ซึ่งยังคงดำเนินวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับความเชื่อขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม
ค่านิยม และจารีตดั้งเดิมที่ดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่นชัดเจน มาจนถึงปัจจุบัน

ผ้าไหมแพรวา เป็นผ้าไหมทอมือ เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านฝีมือยอดเยี่ยม
ของชาวผู้ไทย โดยเฉพาะที่ตำบลบ้านโพน อำเภอก้ามวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มี สีสัน
ลวดลายสวยงาม จนได้รับการขนานนามว่า “วิจิตรแพรวาราชนิแห่งไหม” เมื่อ พ.ศ. 2520
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทอดพระเนตรเห็นความงดงามของผ้าไหมแพรวาที่

ชาวบ้านโพน สวมใส่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับเข้าในมูลนิธิโครงการศิลปาชีพพิเศษ ปัจจุบันเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย

ผาเสวยภูพาน บริเวณลานหินที่เป็นหน้าผาสูงบนแนวเขาภูพาน ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ช่วงต่อกับจังหวัดสกลนคร เป็นบริเวณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงแวะพักผ่อนพระราชอิริยาบถ เสวยพระกระยาหารกลางวัน เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมเขียนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ พ.ศ.2498 ปัจจุบันเป็นที่พักผ่อนและจุดชมทิวทัศน์บนเทือกเขาภูพาน

มหาธารลำปาว เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เป็นเขื่อนดินที่ยาวที่สุดในประเทศไทย คือ 7.8 กิโลเมตร จัดเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สำคัญ เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีสถานที่พักผ่อนที่สวยงาม และถือเป็นเส้นเลือดใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์

ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นแหล่งจุดค้นพบซากไดโนเสาร์ ที่จัดว่าสมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย และเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะไดโนเสาร์พันธุ์กินพืช ที่จัดว่าเป็นพันธุ์ที่แปลกกว่าที่เคยพบในที่ใด ๆ ในโลก ประมาณอายุราว 130 ล้านปี พบในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ ที่บ้านนาไคร้ อำเภอกุฉินารายณ์ ที่บริเวณวัดสักกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ และที่เชิงเขาวัดภูป้อ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

สภาพทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่ประมาณ 6,946,746 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,341,716.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.5 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีพื้นที่เป็นป่าไม้ประมาณ 1.14 ล้านไร่ เนื้อที่ถือครองการเกษตร 2.18 ล้านไร่ เนื้อที่อื่น ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย ภูเขา แม่น้ำ 1.01 ล้านไร่

พื้นที่ตอนเหนือ เป็นเทือกเขาภูพาน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 อยู่ในเขตอำเภอท่าคันโท คำม่วง สมเด็จและเขาวง พื้นที่เป็นป่าไม้ประมาณ 1,144.700 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.37 ของพื้นที่ทั้งหมดลักษณะป่าไม้เป็นไม้เนื้อแข็งได้แก่ ไม้เต็ง ริง ยาง ประดู่ เป็นต้น มีป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 14 แห่ง กระจายกันอยู่ใน 10 อำเภอ โดยป่าดงมูล เป็นป่าที่มีพื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือ ป่าภูพาน และป่าดงแม่แฝด ป่าไม้ที่มีพื้นที่น้อยที่สุดคือ ป่าดงบังอี่ ในแปลงที่ 2 มีพื้นที่ 2,850 ไร่ ซึ่งเป็นป่าที่ยังคงสภาพพื้นที่ป่าไม้ที่

สมบูรณ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของพื้นที่ป่า ส่วนป่าไม้ที่ไม่มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ คือ ป่าโคกกลางหมื่น

แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำสำคัญในพื้นที่ของจังหวัดมีหลายสาย ได้แก่

1. ห้วยยาง ลำพาน และลำน้ำปาว ทั้ง 3 สายนี้ มีกำเนิดจากเทือกเขาภูพาน แล้วแยกสาขาออกไปสู่พื้นที่ใน 7 อำเภอของจังหวัด สายน้ำที่สำคัญคือ ลำน้ำปาว ที่ไหลลงไปรวมกันเป็นแอ่งน้ำใหญ่จนเกิดการสร้าง เขื่อนลำปาว ซึ่งเป็นเขื่อนดินที่ยาวที่สุดในประเทศไทย

2. ลำน้ำยัง มีกำเนิดจากเทือกเขาภูพานไหลผ่านอำเภอเขาวง กุฉินารายณ์ และนามน ผ่านเข้าไปในเขตอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วไหลลงไปรวมกับลำน้ำชี

3. ลำน้ำชี เป็นลำน้ำสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนที่หนึ่งแยกออกมา ไหลผ่านอำเภอกมลาไสยและยางตลาด เป็นระยะทางยาวประมาณ 47 กิโลเมตร

4. ลำน้ำสายอื่นๆ เช่น ห้วยโพธิ์ ห้วยสีทัน ห้วยแก้ง ในเขตอำเภอเมือง ห้วยผึ้ง ห้วยผา ห้วยสะทาด ในเขตอำเภอเขาวง ลำน้ำเหล่านี้ แม้จะเป็นลำน้ำสายเล็กๆ แต่ให้ประโยชน์ต่อพื้นที่การเกษตรในบริเวณที่ไหลผ่านเป็นอย่างมาก

การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งการใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. พื้นที่การเกษตร ประมาณ 2,266,844 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.21 ของพื้นที่ทั้งหมดโดยใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรตามลำดับ คือ ทำไร่ ปลูก ไม้ยืนต้น ไม้ผล ปลูกพืชผัก และปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

2. พื้นที่เขตป่าสงวน มีจำนวน 14 ป่า พื้นที่ 1,144,700 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.37 เป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ประมาณ 710,034.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.74 ของพื้นที่ทั้งหมด

3. พื้นที่อยู่อาศัย ภูเขา แม่น้ำ ประมาณ 1,011,278.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.29 ของพื้นที่ทั้งหมด

สภาพภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ส่วนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 16-17 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 103-104 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 559 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดสกลนคร
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดขอนแก่น

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดกาฬสินธุ์มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ ที่ราบลุ่มและแนวสันเขา มีพื้นที่โดยรวมประมาณ 6,946,746 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,341,716 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.5 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ป่าประมาณ 1.14 ล้านไร่ พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร 2.18 ล้านไร่ พื้นที่อยู่อาศัย ภูเขา แม่น้ำ 1.01 ล้านไร่ โดยแบ่งภูมิประเทศของจังหวัดออกเป็น 3 ตอน คือ

1. พื้นที่ตอนบน เป็นบริเวณเทือกเขาภูพาน มีเทือกเขาสลับซับซ้อน สลับกับที่ราบระหว่างหุบเขา ป่าไม้ ที่สำคัญคือ ป่าดงมูล และป่าดงแม่แฝด ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญคือ ลำน้ำป่าว ลำน้ำพาน เป็นต้น
2. พื้นที่ตอนกลาง เป็นป่าโปร่ง สลับกับเนินเขา และที่ราบทุ่งหญ้าเมืองร้อน
3. พื้นที่ตอนล่าง เป็นที่ราบลุ่ม เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัด เป็นบริเวณที่ได้รับน้ำชลประทานจาก โครงการชลประทานลำปาว ลำน้ำชี ลำน้ำพาน และยังมีหนองบึงขนาดใหญ่อยู่ทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศ

โดยทั่วไปมีปริมาณน้ำฝน โดยเฉลี่ย 1,400 มม./ปี อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 25.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 33.7 องศาเซลเซียส แบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดูกาล คือ

ฤดูร้อน	ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม
ฤดูฝน	ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม
ฤดูหนาว	ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม

ประชากร

ประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 4.40 ของประชากรทั้งหมด ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 138 คน ต่อตารางกิโลเมตร

ประชากรอาศัยในเขตอำเภอเมือง (รวมเขตเทศบาล) มากที่สุด อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอร่องคำ

เขตการปกครอง

จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ 134 ตำบล 1,536 หมู่บ้าน 210,299 หลังคาเรือน เทศบาล 24 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 129 แห่ง (ข้อมูลปี 2544) อำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอนามน อำเภอกมลาไสย อำเภอร่องคำ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอขามเฒ่า อำเภอห้วยเม็ก อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอกำม่วง อำเภอท่าคันโท อำเภอหนองกุงศรี อำเภอสมเด็จ อำเภอห้วยผึ้ง กิ่งอำเภอสามชัย กิ่งอำเภอนาคู กิ่งอำเภอคอนจาน กิ่งอำเภอฆ้องชัย

การศึกษา

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา โดยเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน 674 แห่ง (ภาครัฐ 657 แห่ง และภาคเอกชน 17 แห่ง) และการศึกษานอกระบบโรงเรียน 3 แห่ง

การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน มีการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา 584 แห่ง ระดับมัธยมศึกษา 68 แห่ง สังกัดกรมศิลปากร 1 แห่ง คือ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สังกัดกรมอาชีวศึกษา 2 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยการอาชีพกาฬสินธุ์ สถาบันเทคโนโลยี 1 แห่ง คือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตกาฬสินธุ์ ซึ่งจัดการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี ส่วนการศึกษาเอกชน มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 แห่ง มัธยมศึกษา 1 แห่ง และอาชีวศึกษา 1 แห่ง

การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน 667 ห้อง/กลุ่ม วิทยาลัยสารพัดช่าง 1 แห่ง สถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน 4 แห่ง

การศาสนา

จำนวนศาสนสถานในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งสิ้น 998 แห่ง แยกเป็นวัด 992 แห่ง แบ่งเป็น วัดมหานิกาย 827 แห่ง และวัดธรรมยุติกนิกาย 165 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 4 แห่ง

จำนวนศาสนิกชน แยกเป็น พุทธศาสนิกชน 932,796 คน คริสตศาสนิกชน 1,935 คน อิสลามิกชน 83 คน พราหมณ์-ฮินดู-ซิกข์ 174 คน อื่น ๆ 76 คน

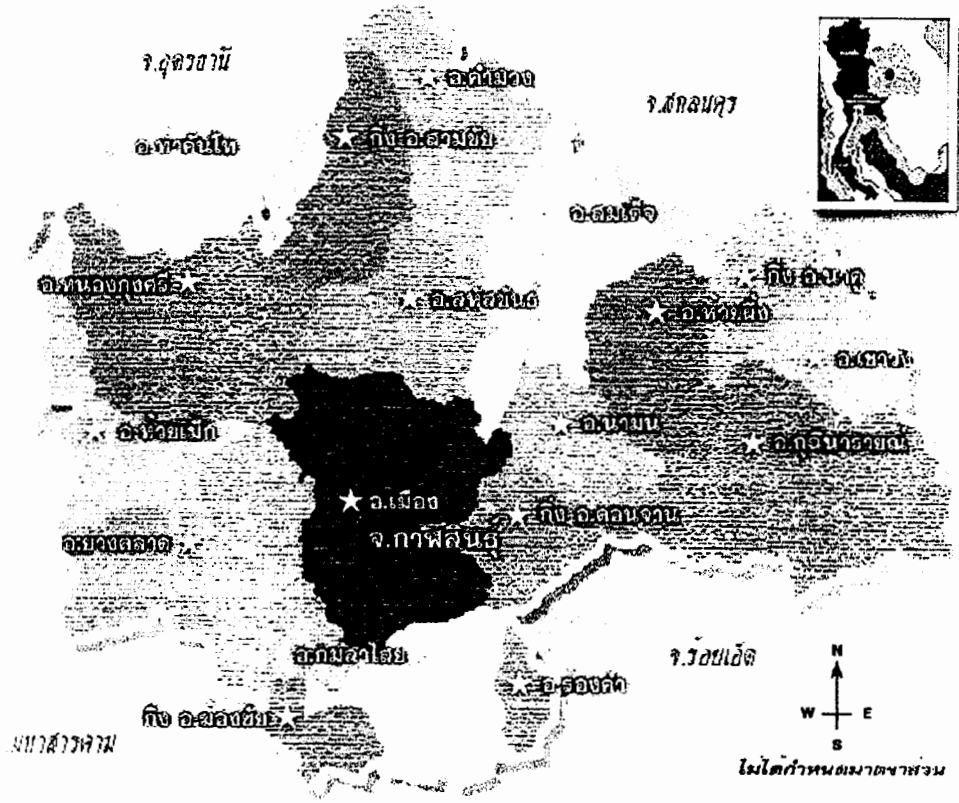
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา การดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งความเจริญรุ่งเรือง ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เก่าแก่ งดงามและทรงคุณค่าของผู้คน และดำเนินสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดสาย สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลถึงการทำมาหากินของผู้คนในพื้นที่การประกอบอาชีพที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างมากมายในท้องที่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ความรักในศิลปวัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อย และความสุขร่มเย็นของผู้คนในบ้านเมืองที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน จนมีคำกล่าวขานเกี่ยวกับเมืองกาฬสินธุ์มาช้านานเป็นคำขวัญโบราณ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปที่ว่า

เมืองกาฬสินธุ์นี้ดินดำน้ำชุ่ม	ปลากุ่มบ่อนคือแซ่แก่งหาง
ปลานางบ่อนคือขางฟ้าลั่น	จ๊กจั่นฮ้องปานฟ้าล่งบน
แตกชั้นๆ คนปิบโฮแซว	เมืองนี้มีซูอัน ซูแนว แอ่นระบำ รำฟ้อน
แปลความหมายได้ว่า	

เมืองกาฬสินธุ์นี้ ดินอุดม-น้ำสมบูรณ์ ฝูงปลากุ่มเล่นน้ำ พุ้ยน้ำ ฟองน้ำกระจาย คล้ายจระเข้ฟาดหาง ฝูงปลาเนื้ออ่อนเล่นน้ำ พุ้ยน้ำเสียงดังเหมือนเสียงคานฟ้าลั่น เสียงจ๊กจั่น ร้องดังเหมือนเสียงฟ้าร้อง เสียงดังแซ่ซ้อง อึกทึกครึกโครมนั่น คือเสียงผู้คนที่โห่ร้อง เพราะความสุข สนุกสนาน เมืองนี้มีทุกสิ่ง ทุกอย่าง ผู้คนมีความสุข รื่นเริง ขับระบำ รำฟ้อน

แผนที่จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอร่องคำ

ประวัติความเป็นมา

บริเวณที่ตั้งของอำเภอร่องคำแต่เดิมพื้นที่โดยทั่วไปยังเป็นป่า มีราษฎรจาก จังหวัดอุบลราชธานี อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมห้วย ชื่อว่า “ห้วยทราย” และ ใกล้เคียง ๆ หมู่บ้านนี้มี “กุค” อยู่แห่งหนึ่ง (กุคคือหนองน้ำ) เป็นที่อาศัยของลิงเป็นจำนวนมาก หมู่บ้านจึงได้ชื่อว่าบ้านกุคลิง ต่อมาบ้านกุคลิงมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น จึงขยายหมู่บ้านไปทางทิศเหนือ บริเวณที่ขยายไปใหม่นี้มีร่องน้ำไหลซึมตลอดปี สายน้ำมีสีเหลืองคล้ายทองคำ จึงได้ชื่อว่าบ้านร่องคำ ทั้งบ้านร่องคำและบ้านกุคลิง ขึ้นตำบลโพนงาม อำเภอกมลาไสย ต่อมาทางกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศแบ่งตำบล โพนงามออกเป็นสองตำบล คือ ตำบลสามัคคี และ ยกหมู่บ้านร่องคำเป็นตำบลร่องคำ (ศรีณรงค์ วสุนันต์. 2531 : 151-153)

เนื่องจากตำบลร่องคำ และตำบลสามัคคีอยู่ห่างไกลจากอำเภอ การคมนาคมไม่สะดวก ประกอบกับหมู่บ้านได้ขยายตัวไปสู่ความเจริญมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการปกครองและความเจริญของท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จึงได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอร่องคำ เมื่อวันที่ 1 ก.พ. 2516 และได้ยกฐานะเป็นอำเภอจนถึงปัจจุบัน

ภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง อำเภอร่องคำอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดกาฬสินธุ์
เนื้อที่ ประมาณ 82 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
และอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะภูมิประเทศ ด้านเหนือเป็นที่ดอน ด้านใต้เป็นที่ราบรุ่ม พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย

ลมฟ้าอากาศ ฤดูร้อนอากาศร้อนจัด ฤดูหนาวอากาศหนาวจัด และมีลมแรงอากาศแห้งแล้ง ฤดูฝนฝนตกปานกลาง

ลำน้ำสำคัญ ได้แก่ ลำน้ำปาว ลำน้ำชี และลำห้วยทราย
ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

การคมนาคม

1. ติดต่อจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 ระยะทาง
38 กิโลเมตร

2. ติดต่อระหว่างหมู่บ้าน มีถนนเข้าถึงหมู่บ้านทุกแห่ง แต่ไม่สะดวก

ในฤดูฝน

การปกครอง

1. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 3 ตำบล 28 หมู่บ้าน
2. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีเทศบาล 1 แห่ง

การสาธารณสุข

1. มีโรงพยาบาล 1 แห่ง
2. สำนักงานผดุงครรภ์ 2 แห่ง
3. สถานีอนามัย 2 แห่ง

การอาชีพและธุรกิจ

1. การเกษตร ประชาชน 80% มีอาชีพเกษตรกรกรรม
 - พื้นที่ทำนา 39,123 ไร่
 - พื้นที่ทำไร่ 6,073 ไร่
2. อุตสาหกรรม
 - มีโรงสีข้าวขนาดกลาง 22 โรง
 - โรงงานผลิตมันสำปะหลัง(ลานมัน) 6 โรง
3. พาณิชยกรรม มีร้านค้าจำนวน 89 ร้าน
4. ไม่มีธนาคาร

การศึกษาและศาสนา

1. โรงเรียน 1 แห่ง
2. โรงเรียนประถมศึกษา 9 แห่ง
3. วัด 9 วัด สำนักสงฆ์ 3 แห่ง ที่พัทสงฆ์ 7 แห่ง

สภาพวัฒนธรรม

อำเภอร่องคำเป็น อำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยกว่าทุกอำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอำเภอชายแดนเขตติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด สภาพวัฒนธรรม และประเพณีของชาวร่องคำที่เห็นชัด คือ ยึดถือประเพณีของชาวอีสานได้อย่างเหนียวแน่น เช่น ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และที่สำคัญ คือ มีประเพณีการแข่งขันแข่งกลองทุกปี จนได้ขนานนามว่า เมืองกลองเสียงเสียดใจ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ จนกลายเป็นคำขวัญประจำอำเภอที่ว่า “ได้สุดกาฬสินธุ์ ดินแดนพระแก่ง กลองเสียงคู่บ้าน เบ่งบานประชาธิปไตย”

บทที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการละเล่น
กลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร
2. กลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ผู้เป็นเจ้าของกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
จำนวน 21 คน
3. เยาวชนนักเรียน ของโรงเรียนร่องคำ อำเภอร่องคำ จำนวนทั้งหมด 1,962 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจาก

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าของกลองในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
จำนวน 4 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
จำนวน 21 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง
3. เยาวชนนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ของโรงเรียนร่องคำ จำนวน
98 คน โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 5

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือ 2 ชุด คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเต็ง และผู้เชี่ยวชาญด้านการเล่นกลองเต็ง
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์การเล่นกลองเต็ง ความต้องการในการเล่นกลองเต็ง และเหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือไม่ต้องการในการเล่นกลองเต็ง มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

วิธีสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย สำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำราเกี่ยวกับการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการเล่นกลองเต็ง
2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือ สำหรับการวิจัยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ จากเอกสารและตำราเกี่ยวกับหลักวิธีการสร้างแบบสอบถาม
3. กำหนดขอบข่ายของแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามที่จะสร้างตามสาระสำคัญในกรอบแนวคิดของการวิจัย
4. สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 40 ชุด และแบบสอบถามจำนวน 250 ชุด เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม มาสังเคราะห์ถึงสภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
ร้อยละ (Percentage)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเต็ง ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเต็ง และ เยาวชนนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ผู้เป็นเจ้าของกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จำนวน 4 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จำนวน 21 คน
3. เยาวชนนักเรียน โรงเรียนร่องคำ อำเภอร่องคำ จำนวนทั้งหมด 1,962 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจาก

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าของกลองในอำเภอองค์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเสียง ในอำเภอองค์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 21 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง
3. เยาวชนนักเรียน ของโรงเรียนองค์ จำนวน 98 คน โดยใช้เกณฑ์ ร้อยละ 5

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัยครั้งนี้มี 2 ชุด คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเสียง และผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเสียง
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์การละเล่นกลองเสียง ความต้องการในการละเล่นกลองเสียง และเหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือ ไม่ต้องการในการละเล่นกลองเสียง มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจากการตอบแบบสอบถาม มาสังเคราะห์ถึง สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเสียง ในอำเภอองค์ จังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเสียง ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเสียง ในเรื่อง สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเสียง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

การสืบทอดการละเล่นกลองเสียง

การสืบทอดการละเล่นกลองเสียงของผู้เชี่ยวชาญ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่ทำให้ประเพณีการละเล่นกลองยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่า การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงในครั้งนั้น เป็นบันไดให้ผู้ละเล่นกลองเสียงได้ก้าวมา สืบต่อรากเหง้าของความคิด ความต้องการ ของบรรพบุรุษ จนกลายเป็นแรงบันดาลใจ และบันไดสู่การเรียนรู้การเล่นกลองเสียงเพื่อเป็นการสืบทอดต่อมาถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจศึกษาเป็นพิเศษ ผู้วิจัย นำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้เป็นเจ้าของกลองเสียง และผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเสียง ดังนี้

การฝึกหัดเล่นกลอง เริ่มจากผู้เฒ่าชว่นไปดู การทำกลองเสียง คุณารตี ตีกลองแข่ง ตอนแรก ๆ คือได้รับการถ่ายทอดเป็นแบบโบราณที่บ้าน ใครอยากจะทำกลองก็ไปดูการทำ การขึ้นหน้ากลอง การตี แต่เขาก็จะไม่บอกทุกอย่าง จะบอกก็ต่อเมื่อเราทำไม่ถูก หรือเมื่อทำเสร็จแล้ว เขาก็จะบอกให้แก้ไข ว่าทำอย่างไรถูกต้อง แต่ถ้าถูกแล้วก็ไม่ทักท้วง เราจะสังเกต การทำของเขา เรียนโดยดูการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เรียนโดยการนั่งเรียนเหมือนเรียนหนังสือ ซึ่งเชือกสายของพ่อก็เล่นกลอง เชือกสายแม่ก็เล่นกลอง เป็นของเจ้าของกลองปู่เป็นครู ซื่อกลองมาหัดเล่น และเข้าแข่งเสมอ ถือได้ว่าสายเลือดมีพลังแห่งการสืบทอดอยู่ (อุศล สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

การสืบทอดการละเล่นกลองเสียง นั้น ได้สืบทอดมาจาก พ่อใหญ่สา บัวคำโคตร และพ่อใหญ่ตา บัวคำโคตร พ่อใหญ่อำคา โปธิ์กุดไสย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญการทำ และเล่นกลองเสียง แม้จะไม่ใช่นุทรหลานของท่าน แต่ท่านก็เป็นผู้เฒ่าเป็นภูมิปัญญาของหมู่บ้านเรา (สมชัย สัตย์นาโค. 2545 : สัมภาษณ์)

สืบทอดการละเล่นกลองเต็งจากพ่อ จากลุง จากอ่าว (อา) และผู้ชำนาญการเล่นกลองเต็งในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “จ้ำกลอง” เมื่อเวลาจะไปเต็งกลอง พ่อจ้ำจะต้องเป็นผู้บอกกล่าวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้านก่อนเต็ง หรือก่อนแข่ง และเมื่อคณะกลองมีความเจริญดีแล้วก็จึงตั้งเป็นคณะกรรมการกลองประจำหมู่บ้าน (บุญมี คู่สมศรีไว้อย. 2545 : สัมภาษณ์)

สืบทอดการละเล่นกลองเต็งมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน และเพื่อนผู้ชำนาญการเล่น เช่น พ่อใหญ่ผิว งามลพาด พ่อใหญ่เสาร์ ศรีประทุม พ่อใหญ่ทอง ภูนาคำ โดยเข้าไปขอเรียนรู้อันขั้นตอนต่างๆ อย่างตั้งใจ (โสภา คู่สมศรีไว้อย. 2545 : สัมภาษณ์)

สืบทอดจากพ่อใหญ่บุญมา ภูนาคำ ชาวบ้านหมู่ 8 ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุง ท่านมาขอร้องให้ไปช่วยซ่อมฝักหัดการตี การฟังเสียง การใส่หน้ากลอง ฝักโดยการปฏิบัติจริง เช่น การชูด ถากไม้ประคูด้วยมีด ขวาน ชูดเป็นรูปกลอง แล้วนำมาเจาะ โดยใช้ขวาน ตี๊ จนเป็นรูปตัวกลอง ฝักทำริ้วหนัง โดยตัดเวียนไปรอบพื้นหนังให้ยาว แล้วนำมาหมุนเกลียว ฝักทำหูกลอง เข้าหน้ากลอง และหลาย ๆ อย่างที่เขาสอนให้โดยไม่ปิดบังใดๆ ถือได้ว่า พวกเขาเป็นครู เป็นผู้ให้วิชาแก่เรา (เคน ระคาพัฒน์. 2545 : สัมภาษณ์)

เหตุผลในการสืบทอดการละเล่นกลองเต็ง คือ เนื่องจากพ่อผู้บังเกิด เป็นผู้มีความรู้ทางการเล่นกลอง เต็งกลองเก่ง รู้วิธีการเล่นดี สามารถผลิตอุปกรณ์ได้ฝีมือดี เป็นแรงจูงใจสำคัญในการของสืบทอดจากท่าน โดยท่านก็มีความตั้งใจจริง หาวิธีการมาให้ฝึก ให้แข่งขันกันโดยการตั้งรางวัลให้ เมื่อชนะก็ได้รางวัล เมื่อแพ้ก็ให้แก้ตัวใหม่ จนทำให้เกิดแรงบันดาลใจมีกำลังกายกำลังใจในการสืบทอด บางครั้งไม่ได้กินข้าวก็เล่นกลองได้ เหมือนกับมีอะไรเป็นแรงบันดาลใจ เกิดความเชื่อมั่นใจตนเอง เกิดความพร้อม ครั้งหนึ่ง เคยไปแข่งขัน เคยบนบานบอกกล่าวกับญาติคนหนึ่งผู้เสียชีวิตไป เขาเป็นคนรักกลองเต็งมาก และการแข่งขันครั้งนั้นก็ชนะเลิศจริง ๆ สรุปแล้ว แรงบันดาลใจนี้มีทั้งแรงบันดาลใจจากการอยากจะเป็นคนเล่นกลองเก่งเหมือนผู้เป็นครู และแรงบันดาลใจจากพลังจิต (วิจิต งามลพาด. 2545 : สัมภาษณ์)

การสืบทอดการละเล่นกลองเต็งมีเหตุผลสำคัญ คือ เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเอาไว้ ให้ลูกหลานในท้องถิ่นได้สืบทอดต่อไป เพราะการละเล่นกลองเต็ง เป็นการแข่งขันท้าประเพณีหนึ่ง แต่ก่อนนิยมกันมาก เพราะได้ออกกำลังกาย ได้ความบันเทิง และสร้างความรักสามัคคีในหมู่ชุมชน แรงบันดาลใจในการสืบทอดการละเล่นคือเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษเอาไว้ เพราะหากไม่มีใครสืบทอดไว้ สักวันกลองเต็ง

ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสานก็จะสูญหายไป ลูกหลานก็จะไม่เห็นกันอีกเลย”
(ใบ กมลสาร. 2545 : สัมภาษณ์)

สาเหตุที่สืบทอดการเล่นกลองเต็งก็เพราะความรัก และมีความสนใจพิเศษในการเล่นกลองเต็ง เป็นกิจกรรมที่ยั่วยุ ไร่ใจ เกิดความฮึกเหิมอยากจะทำกิจกรรม ทำทาบให้เรียนรู้เอาไว้ แรงบันดาลใจสำคัญในการสืบทอดก็คือ เมื่อถึงเวลาเทศกาลแข่งเต็งกลอง เช่นในงานออกพรรษา งานบุญบั้งไฟ จะมีกิจกรรมเต็งกลอง จะมีผู้คนจำนวนมาก หลั่งไหลมาจากทั่วสารทิศ มาดู มาชม มาฟัง มาเชียร์การเล่นเต็งกลอง ตนเองจึงอยากให้มีประเพณีดี ๆ แบบนี้ จึงอาสาขอสืบทอดอย่างจริงจัง (เจริญ แสนวงศ์. 2545 : สัมภาษณ์)

เห็นประโยชน์จากการเล่นกลองเต็ง คือทำให้ชาวบ้านเกิดความรักสามัคคี ร่วมทุกข์ร่วมสุข ในการจัดทำ การลงทุน การเดินทางไปแข่งขัน เมื่อชนะได้รางวัล ก็ได้ซื้ออาหารมาร่วมกันกิน เกิดความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน จึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบทอดประเพณีการเล่นกลองเต็งเอาไว้ เพื่อลูกหลานจะได้อนุรักษ์สืบทอดเอาไว้ เพื่อผู้เฒ่าจะได้ดูแลและเป็นครูให้แก่ลูกหลานต่อไป (เคน ระดาพัฒน์. 2545 : สัมภาษณ์)

ในช่วงหนุ่ม วัยคะนอง อยากทดลอง อยากโก้ อยากอวดสาว ๆ ว่าเก่ง ตลอดจนอยากเฟลิดเฟลิน จึงเข้าไปฝึกเล่น ฝึกทำกลองเต็ง เรียนฝึกด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ เพื่อจะได้แสดงออก และเป็นตัวแทนในการตีกลองแข่งขันจริง ๆ จนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของการเล่นกลองเต็งซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของพวกเรา และนั่นคือเหตุผลและแรงบันดาลใจในการสืบทอดการเล่นกลองเต็ง (โสภ คุ้มศรีไวย์. 2545 : สัมภาษณ์)

ในกระบวนการถ่ายทอดการเล่นกลองเต็งนั้น ผู้เฒ่าผู้ที่เราจะไปเรียนด้วย เขาก็ให้เราไปฝึกความอดทน ทดสอบความตั้งใจจริง โดยการให้แบกหามท่อนไม้จากต้น เพื่อนำมาตาก เจาะรู้ให้เป็นตัวกลอง แล้วขูดตกแต่งให้กลมเกลี้ยง ทุกขั้นตอนครูกลองจะให้เราทำพร้อมกับเขาด้วย ถือได้ว่า เป็นการปฏิบัติจริง ทีละขั้น ทีละตอน ตั้งแต่ขั้นหยาบจนถึงขั้นละเอียด จนวันหนึ่งเรามีความรู้จริง เข้าใจจริง ปฏิบัติได้จริง แต่เราก็ยังต้องฝึกเล่น ฝึกตี ซึ่งเป็นขั้นตอนละเอียด ลึกซึ้งอีก (ทา เทศนาเรียง, พรพมา กมลผาด. 2545 : สัมภาษณ์)

ได้เรียนรู้จากลุง อาว (อา) โดยการให้ปฏิบัติจริง ตั้งแต่การการทำกลอง การซ่อม การขึ้นหน้ากลอง โดยท่านจะทำเป็นตัวอย่างให้เราดู และให้เราลองทำตาม จนวันหนึ่งท่านพอใจในฝีมือ ก็ให้เราได้ตัดสินใจทำเอง ซ่อมบำรุง หรือแม้กระทั่งให้นำกลองไปแข่งเลย ส่วนในความสำเร็จนั้น คงจะประเมินได้จากการที่เราสามารถไปแข่งขันกับหมู่บ้าน

อื่นแล้วชนะบ่อย ๆ แสดงว่าฝีมือเราไม่ตก และที่สำคัญ การอนุรักษ์การเส็งกลอง ยังมีมาจนถึงวันนี้ (อ่อนตา เขียวพันธ์. 2545 : สัมภาษณ์)

กระบวนการเรียนรู้ และถ่ายทอดในสมัยนั้น คือ ผู้สอน หรือผู้เฒ่าจะพาไปชมการแข่งขัน ให้ไปช่วยเหลือจับนั้น ถื่อนี่ จนกระทั่งให้ลองเตาะกลองดู เพื่อเทียบเสียง จนเกิดความใกล้ชิด ผูกพันกับกลอง เกิดความอยากจะเล่น จึงเอ่ยปากขอศึกษาวิธีการต่าง ๆ ทั้งการจัดทำ ซ่อม และในที่สุด ก็ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตีกลองในเวลาแข่ง ในเรื่องของการประเมินผล ความสำเร็จ ก็ไม่ได้ประเมินผลอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะ แต่ผู้เล่นจะรู้ตัวเองอยู่เสมอ เมื่อการแข่งขันสิ้นสุดลง คือ ฝีมือตีกลองดีหรือไม่ กลองดีหรือไม่ กำลังกายพหรือไม่ ก็ประเมินตนเองได้ทันที (บุญมี คู่สมศรีไวย, สมรรถชัย เปานาเรียง. 2545 : สัมภาษณ์)

เมื่อเป็นเด็ก ผู้ใหญ่จะพาไปชม ไปดูการเตรียมกลอง หรือทดลองกลองอยู่บ่อย ๆ พอโตขึ้นก็ได้ไปร่วมตัดต้นไม้ เพื่อนำมาทำตัวกลองเส็ง และได้เดินทางไปตามช่างผู้ชำนาญจากบ้านมะค่า จังหวัดร้อยเอ็ด มาขุดรูกลอง ถือได้ว่ากระบวนการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่นั้นมีผลมากต่อความรัก ความผูกพันต่อการเส็งกลอง แต่ในปัจจุบัน บางหมู่บ้านเลิกกันไปแล้ว ซึ่งประเมินผลได้ว่า อีกไม่นานการละเล่นกลองเส็งก็คงจะหมดไป (อุศล สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

ผู้เฒ่าที่เล่นกลองเส็งชวนไปดูการทำกลอง เคยมีโอกาสเรียนรู้การทำกลองในครั้งนั้น ได้รับรับการเกี่ยวเงี้ยว ฝึกปฏิบัติโดยตรง ต่อมาเกิดความผูกพันใกล้ชิดกับกลองเส็งกับคณะผู้เป่าเส็งกลอง จึงขอติดตามไปด้วย และได้เป็นผู้เส็งกลองแข่งขันในโอกาสต่อมา ที่จำได้ ใช้ชีวิตอยู่กับกลองเส็ง ราว ๆ 20 ปี (ทอง กมลผาด, กันหา คำสุเรศ. 2545 : สัมภาษณ์)

เหตุผลในการสืบทอด คือ เพื่อรักษาประเพณีอันดีงามของบ้านเรา เล่นเพื่อความสนุกสนานในงานบุญต่าง ๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญออกพรรษา บุญคุ้ม บุญฐิน เป็นต้น โดยมีแรงบันดาลใจ คือ การได้เป็นผู้สืบทอดมรดกอันมีค่า คือการเส็งกลองซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ เพื่อสร้างความรักสามัคคีในคนในหมู่บ้าน (บุญมี คู่สมศรีไวย. 2545 : สัมภาษณ์)

อุปสรรคในการสืบทอดการละเล่นกลองเส็ง ที่สำคัญคือ (บุญมา สายโรจน์. 2545 : สัมภาษณ์)

1. อายุมากขึ้น ร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการสืบทอด
2. ค่าใช้จ่ายมากขึ้น เช่น ราคาหนังสือหน้าหลองแพงขึ้น ไม้ที่นำมาทำกลอง

หายากขึ้น

3. มีการละเล่นประเภทอื่น ๆ ที่ง่ายในการถ่ายทอดมาเป็นทางเลือกใหม่
 4. การเรียนรู้การละเล่นกลองเต็ง จะต้องใช้ระยะเวลายาวนานมาก และจำเป็นต้องใช้กำลังงานคนจำนวนมาก การมาขอเรียนเพื่อสืบทอดนั้น จึงเป็นเรื่องยาก

5. คนรุ่นใหม่ขาดความสนใจ ไม่เห็นความสำคัญของดนตรีพื้นบ้านอีสาน
6. ขาดแรงจูงใจในการสืบทอดและถ่ายทอด
7. ขาดงบประมาณสนับสนุน

เจริญ แสงวงศ์ (2545 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคมีหลาย

อย่าง คือ

1. ไม้ประคูดึงนำมาทำกลองมีน้อย หายาก ราคาแพง หรือหาไม่ได้เลย
2. หนังที่จะนำทำหน้ากลองราคาแพง ไม่ได้เลือก
3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่รัดตัว ไม่มีเวลาที่จะมาเล่นกลองเต็ง มาฝึกกลองเต็งเหมือนแต่ก่อน เพราะต้องดิ้นหางานทำ เพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ

4. ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. ขาดผู้นำในการสืบทอดเจตนารมณ์ในการละเล่นกลองเต็ง

การสืบทอดการละเล่นมีอุปสรรคปัญหาอยู่มาก เพราะไม่มีใครสนใจ ไม่มีผู้ตั้งใจ สืบทอดในการจัดทำ การฝึกทักษะ จนถึงการเล่น และยังขาดวัสดุ อุปกรณ์ เช่น หนังที่จะนำมาทำหน้ากลอง และที่สำคัญคนหนุ่ม ๆ ไม่ใครสนใจสืบทอดเลย (ไบบ กมลสาร. 2545 : สัมภาษณ์)

อุศล สืบสิงห์ (2544 : สัมภาษณ์) กล่าวถึงปัญหาและ อุปสรรคในการสืบทอด การละเล่นกลองเต็งว่า เป็นเหตุผลที่สืบเนื่องต่อกัน มี 4 ข้อสำคัญ คือ

1. การสืบทอดโดยการปฏิบัติให้ดู ให้ร่วมปฏิบัติกัน จำต้องใช้คนจำนวนมาก เช่น ขึ้นหน้ากลอง ใช้คนอย่างน้อย 5 คน
2. ใช้เวลาในการให้การสืบทอดนานมาก เช่น การเข้าหน้ากลองอย่างเดียว ใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 2 วัน
3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือหนังควายราคาแพง ควายหายาก เจ้าของโรงฆ่าสัตว์ขายหนังควายราคาแพง ไม่คุ้มทุน ซึ่อमारราคาแพง ทำแล้วแข่งไม่ก็ครั้งในแต่ละปี
4. คนรุ่นใหม่ ไม่มีใจรักการเล่นกลองเต็ง เพราะมองว่าไม่ไพเราะ ไม่สนุก ไม่ทันสมัย และยุ่งยาก

5. วัฒนธรรมเก่าแก่ กำลังจะล่มสลายไป ผู้คนไม่เห็นความสำคัญ เมื่อพิจารณาอีกทีน่าใจหาย ปัจจุบันแม้แต่หมาขี้เม็นหนังที่เราตากไว้ นับประสาอะไรกับคนเจริญ แสวงค์ (2545 : สัมภาษณ์) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา และ อุปสรรคการสืบทอดการเล่นกลองเงิ้ง คือ

1. โรงเรียนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับการเล่นพื้นเมืองอีสาน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจ ผูกพันใกล้ชิด ตั้งแต่ยังเป็นเด็กนักเรียน

2. สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด จะต้องจัดกิจกรรมในชุมชน หรือหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการเล่นกลองเงิ้งอย่างจริงจัง หรือมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

3. ส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะทำเอกสารเผยแพร่ โฆษณา ประชาสัมพันธ์สัมพันธ์ ชักชวนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

สรุปได้ว่า การสืบทอดการเล่นกลองเงิ้งให้ดำรงอยู่มาถึงปัจจุบันนี้ มีมูลเหตุ จากความสัมพันธ์ 2 ประการ คือ

1. ความสัมพันธ์ทางสายเลือดและเครือญาติ

ผู้เป็นเจ้าของกลองเงิ้ง และผู้เชี่ยวชาญการเล่นกลองเงิ้งหลายคน ได้ สืบทอดและเรียนรู้ สืบต่อเจตนารมณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากผู้รู้ที่เป็นสายเลือด หรือ เครือญาติของตนเอง เช่น ผักฝ่น เรียนรู้จากผู้เป็นพ่อ ปู่ ลุง หรือ อา

“เชื้อสายของพ่อก็เล่นกลอง เชื้อสายแม่ก็เล่นกลอง เป็นของเจ้าของกลอง ปู่เป็นครู ซื้อมาหัดเล่น และเข้าแข่ง สายเลือดมีพลังการสืบทอดอยู่” อุดล สิบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

ในลักษณะความสัมพันธ์ทางสายเลือดและเครือญาติ ผู้ถ่ายทอดค่อนข้างจะมีอิทธิพลโดยตรง ต่อผู้สืบทอด ทั้งการสามารถใช้อำนาจบังคับ คำสั่ง เพื่อให้เรียนรู้ในทุก ขั้นตอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นรูปแบบวัฒนธรรมการถ่ายทอดตามแบบโบราณของไทย ซึ่งจะมี กระบวนการทดสอบความอดทน ความดั่งมั่น ด้วยการปฏิบัติจริง ทีละขั้น ทีละตอน ตั้งแต่ ขั้นหยาบจนถึงขั้นละเอียด จนมีความรู้ และเกิดทักษะที่แท้จริง สามารถปฏิบัติได้จริง

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมและทางจิตใจ

ผู้ซึ่งสืบทอดการเล่นกลองเงิ้งบางคน ไม่มีสายเลือด หรือเครือญาติที่มีความรู้ ความสามารถทางการเล่นกลองเงิ้ง แต่ก็เข้าร่วมในการฝึกหัด เรียนรู้ กระบวน

การเล่นกับเพื่อนบ้าน ใกล้ชิด หรือชุมชน จนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ และด้วยใจมุ่งมั่นที่จะ สืบทอดประเพณีการเล่นพื้นเมืองให้ดำรงอยู่ นั่นคือสิ่งชี้วัดไปถึงแรงงูใจ ความรัก และ ศรัทธาเป็นส่วนตัวของผู้นั้นโดยเฉพาะ

ส่วนปัญหา อุปสรรคในขั้นการสืบทอดการเล่นกลองเสียง สรุปได้ดังนี้ คือ ในการสืบทอดการเล่นนั้นจะต้องทำเป็นคณะ เป็นกลุ่มคนจำนวนมาก ใช้เวลาในการให้ การสืบทอดนานมาก ประกอบกับราคาอุปกรณ์สูงขึ้น ชาวคนที่มีใจรักในการเล่นกลอง เสียง เศรษฐกิจที่รัดตัวไม่มีเวลาที่จะมาสืบทอด ชาวการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วย งานที่เกี่ยวข้อง และขาดผู้นำในการสืบทอดเจตนาสมัยในการเล่นกลองเสียง

แนวทางการแก้ปัญหา อุปสรรค คือ โรงเรียนควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับการ เล่นพื้นเมืองอีสาน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจ ผูกพันใกล้ชิด ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก นักเรียน ควรจัดให้มีกิจกรรมในชุมชน หรือหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการเล่นกลองเสียงอย่าง จริงจัง หรือมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และ ควรจะทำเอกสารเผยแพร่ โฆษณา ประชาสัมพันธ์สัมพันธ์ ชักชวนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นอีสาน

การเล่นกลองเสียง

การเล่นกลองเสียง เป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ แต่ต้องอาศัยความ เอาใจใส่อดทน ฝึกสังเกต ทดลอง และพัฒนาฝีมือตนเองอยู่เสมอ เพราะในกระบวนการ ฝึกฝนนั้นต้องใช้ระยะเวลาาน หุ่นเทกายและใจเพื่อเรียนรู้ทั้งกระบวนการ

ในความเป็นจริงแล้ว ในขั้นตอนการเล่นกลองเสียง เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจาก การจัดทำกลองเสียง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้แรงกาย ระยะเวลา มากกว่า ถือได้ว่า วัตถุประสงค์ของผู้ที่จะเป็นเจ้าของกลอง หรือผู้ที่ฝึกฝนจะเป็นมือกลอง แต่ถึงอย่างไรกลองเสียงก็ไม่ได้ทำขึ้น ใหม่ทุกปี เพราะกลองตัวเดิม สามารถนำมาใช้ได้อีกชั่วอายุคน ฉะนั้นในขั้นตอนกระบวนการ จัดทำกลองจึงไม่ค่อยได้มีการเรียนรู้กันเท่าใดนัก (อุศล สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

กลองเสียงส่วนมากจะนำไปแข่งในงานบุญบั้งไฟ แต่ก็มีบ้างที่ไปแข่งกลองในงาน อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้รักกลองเสียง ซึ่งคณะกลองเสียงก็จะพร้อมใจกันเอากลองไปแข่งในงาน เพื่อร่วมทำบุญและเป็นการประลองฝีมือกัน นั่นคือชีวิตาบุญอุทิศส่วนกุศล และในสมัย ก่อนนั้น กลองเสียงถูกนำไปแห่บั้งไฟ โดยหลังจากแห่บั้งไฟเสร็จก็จะนำกลองมาแข่งแข่งขัน

การเสีงกลอง นิยมเล่นในเทศกาลงานบุญประเพณี เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ บุญบวงษาค เทศกาลออกพรรษา เพราะเป็นช่วงที่คนจะว่างงาน (ทวิสุข มะเสนา. 2545 : สัมภาษณ์)

กติกาในการแข่งขัน คือ ระเบียบในการแข่งขันเสีงกลอง ซึ่งกลองทุกคู่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบการแข่งขันที่กำหนดขึ้น ที่ค่อนข้างจะเป็นสากลคนเล่นกลองเสีง เช่น (บุญมี คู่่มศรีไวย. 2545 : สัมภาษณ์)

1. กลองทุกคู่จะต้องมาถึงงานทันเวลา
2. กลองที่จะขึ้นแข่งขันจะต้องประกบคู่กลองก่อน
3. ลองทุกคู่ต้องก๊วกลอง (ตั้งหน้ากลองให้ตั้งพร้อมจะทำการแข่งขัน)

เมื่อคณะกรรมการสั่งให้ก๊ว

4. เมื่อคณะกรรมการเรียกกลองคู่ใดขึ้นเวที กลองคู่นั้นจะต้องขึ้นเวที หากไม่ขึ้นเวทีภายใน 5 นาที คณะกรรมการจะตัดสินให้เป็นฝ่ายแพ้

5. กลองทั้ง 2 คู่ จะต้องตีฝ่ายละ 5 ค้อน หากค้อนหักให้เปลี่ยนได้ แต่จะต้องอยู่ใน 5 ค้อน

6. ในขณะที่แข่งกลอง ห้ามมิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยกไม้ยกมือ ถ้าหากฝ่ายใดยก ถือว่าแพ้

7. การตัดสินของคณะกรรมการถือเอาเสียงดังมาก หรือเสียงสูงเป็นเกณฑ์
วิธีการเล่นกลองเสีง

การเล่นกลองเสีงของแต่ละถิ่นอาจจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป แต่โดยมากแล้ว จะมีวิธีการดังต่อไปนี้ (บุญมี คู่่มศรีไวย. 2545 : สัมภาษณ์)

1. เตรียมสนาม หรือเวที ซึ่งควรจะยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร
2. เตรียมกลองให้พร้อม คือ ขึ้นหน้ากลอง ตั้งหน้ากลอง
3. ตั้งกลองบนขาตั้ง (คือมีไม้ไผ่ 3 อัน มาผูกติดกัน เอากลองเสีงขึ้นพาด

ปัจจุบันนิยมตั้งกลองกับเวที

4. แต่ละฝ่ายใช้กลอง 2 ใบ หารูแพออกด้านข้าง เอาแก่นกลองจกดกัน
หน้าหน้ากลองออก เอียงตัวกลองประมาณ 75 องศา

5. แต่ละฝ่ายใช้กลอง 1 คู่ (2 ใบ)

เกียรติประวัติ รางวัล และความภาคภูมิใจจากการเล่นกลองเสีงความภาคภูมิใจที่เคยได้ เช่น (อุศล สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

1. ความภาคภูมิใจที่ได้สร้างผลงานชนะเลิศการแข่งขันในระดับต่าง ๆ
 2. ได้นำกลองไปร่วมแสดงในงานวัฒนธรรมนานาชาติ จังหวัดพิษณุโลก โดยร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 3. ได้รับเชิญจากจังหวัดร้อยเอ็ด ให้เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องกลองเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด เช่น หากมีชาวต่างชาติ ที่สนใจการเล่นกลองเสียง จังหวัดร้อยเอ็ด ก็จะเชิญไปให้ความรู้ สาธิต แต่ถ้าต้องการดูการสาธิตการทำกลอง การขึ้นหน้ากลอง ก็จะไปเยี่ยมชมถึงหมู่บ้าน
 4. ได้รับเกียรติเป็นวิทยากรให้การบรรยาย สาธิตแก่ ดร.เอคเนอร์ จากประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งมาดูงานด้านวัฒนธรรม
 5. ได้รับรางวัลชนะเลิศของกลุ่มจากร้อยเอ็ด ของกาฬสินธุ์ ของไทรบุรีก็มี
 6. เคยนำคณะกลองเสียงไปแข่งขันและชนะเลิศ รับรางวัล เป็นเงิน 20,000 บาท และชนะเลิศต่อกันสองปี
 7. คณะกลองเสียงเคยได้รับรางวัลชนะเลิศจากร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์
 8. ได้รับรางวัลจากนายกรัฐมนตรีนครี
 9. ได้รับโล่จากกาฬสินธุ์ กษัตริย์กาฬสินธุ์ ด้วยรางวัลของ คุณพิชัย มงคลสวัสดิ์กุล สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดกาฬสินธุ์
- ปัญหาและอุปสรรคในการเล่นกลองเสียง ที่มีกบปบ่อยในการเข้าร่วมการแข่งขัน คือ (วิจิต กมลผาด. 2545 : สัมภาษณ์)
1. รางวัลตอบแทนคณะผู้ร่วมแข่งขันมูลค่าน้อย ไม่คุ้มค่ากับการเตรียมกลอง การจัดทำอุปกรณ์ การฝึกซ้อม เพื่อเข้าแข่งขัน
 2. คณะกลองเสียงขาดงบประมาณสนับสนุนทั้งจากภายในหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ขาดกำลังใจ ขาดความร่วมมือร่วมใจกัน
 3. ผู้เข้าชมการแข่งขันเป็นกลุ่มคนที่รักและเสียงกลอง เท่านั้น
- แนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรค ในการเล่นกลองเสียง คือ (สอน คำสี นวล. 2545 : สัมภาษณ์)
1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง
 2. จัดหารางวัลที่มีราคาสูง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการแข่งขัน พอจะคุ้มทุน หรือขาดทุนน้อยที่สุด

3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ราชการวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ เพื่อเชิญชวนให้ผู้สนใจในเขตต่างถิ่นไกล ๆ ได้ทราบข่าว และเดินทางมาร่วมชมการแข่งขัน หรือนำกลองเต็งมาเข้าร่วมการแข่งขัน

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านจัดตั้งคณะกรรมการกลองเต็ง โดยการรวมแรงกาย แรงใจ ของคนทั้งหมู่บ้าน

5. จัดการแข่งขันกลองเต็งให้เป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัดด้วย
สรุปได้ว่า การละเล่นกลองเต็งในปัจจุบันยังคงมีอยู่บ้างประปราย ในเขตอำเภอ ร่องคำ และจังหวัดร้อยเอ็ด การเต็งกลองนิยมกันของคนเฉพาะกลุ่มที่สนใจ โดยยึดถือ การแข่งขันอย่างเคร่งครัด เกียรติประวัติรางวัลที่ได้เป็นกำลังใจของคณะกรรมการ และ เป็นชื่อเสียงของหมู่บ้าน ๆ

ปัญหาที่พบในขั้นการเล่นนี้ ก็เหมือนกับขั้นตอนของการถ่ายทอดการละเล่น คือ คณะกลองเต็งขาดกำลังใจในการร่วมแข่งขัน เนื่องจากความยุ่งยากลำบากในการ เตรียม และไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ส่วนแนวทางการแก้ปัญหา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง จัดหาเงินรางวัลที่มีราคาสูง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการแข่งขัน พอจะคุ้มทุน มีกำลังใจ และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อเชิญชวนให้ผู้สนใจในเขตต่างถิ่นไกล ๆ เดินทางมาร่วมชมการแข่งขัน หรือนำกลองเต็งมาเข้าร่วมการแข่งขัน ตลอดจนควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านจัดตั้งคณะกรรมการจัดการแข่งขัน กลองเต็งให้เป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัดด้วย

การถ่ายทอดการละเล่นกลองเต็ง

ในกระบวนการถ่ายทอดเพื่อการให้สามารถละเล่น หรือเต็งกลองได้นั้น ผู้ฝึกจะต้องเข้าใจถึงวิธีการอย่างทะลุโปร่ง ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์ เช่น

ในช่วงแรกของการฝึกหัด เขาจะไม่ให้ตี เพราะกลองเขาพร้อมจะแข่งแล้ว จึงได้ต่อคู่ เมื่อจะเต็งกลอง (ขึ้นหน้ากลอง) ก็ไปซื้อคอกา นั่งเฝ้าอยู่ทั้งวัน ร้อยหน้าช่วย ช่วยทำหน้ากลองใหม่ เอาหนังไปแช่น้ำ แล้วนำมาเข้าหน้ากลองใหม่ จึงจะได้ตี หน้ากลองใหม่ ผู้ฝึกหัดก็จะได้ดี โดยใช้ก้านมะพร้าว ตีทั้งวัน ผู้เชี่ยวชาญก็จะสังเกตเราว่า มีความเชี่ยวชาญหรือยัง ถ้ามีความเชี่ยวชาญแล้วก็จะให้ฝึกในขั้นต่อไป (อุศล สืบสิงห์, 2544 : สัมภาษณ์)

ความรัก และศรัทธาต่อการละเล่นของผู้มารับการถ่ายทอด ยังไม่มีมากพอ เพราะปัจจัยด้านเวลา โอกาส ความจำเป็น การยอมรับนับถือจากสังคมยังน้อยอยู่ ทั้งที่มีผู้เชี่ยวชาญในการถ่ายทอดอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ อยู่แล้ว แต่การประสานความเข้าใจ การเอื้ออำนวยต่อการฝึกฝน สืบทอดเจตนารมณ์ต่อยังคงมีน้อยมาก หรือแทบจะไม่มีเลย แม้กระทั่งลูกหลานในวัยกลางคนแล้วก็ยัง นิ่งเฉย ไม่มีความสนใจเป็นพิเศษ สภาพการณ์เช่นนี้ บ่งบอกถึงว่า ไม่นาน การเสีงกลองของชาวบ้านเรา จะหมดไป (คำ รัตนาพัฒน์. 2545 : สัมภาษณ์)

การถ่ายทอดการละเล่นกลองเสีง ที่จะเกิดประโยชน์ และเห็นผลจริง ๆ นั้น ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ควรที่จะ ปฏิบัติตามหลักการ ดังนี้ (อุศล สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

1. บอกให้เขารู้ ทำให้เขาดูเป็นตัวอย่าง อธิบายให้เข้าใจ เช่น การได้มาซึ่งตัวกลอง ขั้นตอนในการทำแต่ละอย่าง
2. บอกเคล็ดลับในการทำ การเล่นกลองให้หมด ให้ลองปฏิบัติร่วมกัน เช่น การแบ่งหน้ากลองออกเป็น 3 ส่วน แต่ละส่วนจะได้อย่างไร
3. ชี้ให้เห็นความสำคัญของการเล่นกลอง ในแต่ละขั้นตอน
4. พาไปดูการแข่งขันจริง ๆ
5. ฝึกใจของเขาให้อึดทน มีความรัก และศรัทธาต่อการเล่นจริง ๆ โดยคนที่ควรจะนำมาฝึก และถ่ายทอดความรู้ให้อายุประมาณ 20-30 ปี
6. ผู้ถ่ายทอดจะต้องเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นไว้ให้พร้อม เช่น เตรียมกลอง ไว้ให้ผู้เรียน เตรียมหนังกลอง หนังริ้ว ไว้ให้เขา แล้วพาทำ ในการเข้าหน้ากลอง ร้อยหนัง ไขว้ผ่านขึ้นลงสลับกันไปใส่หน้ากลอง ตากแดดไว้ ให้แห้ง แล้วเอาออกไปขูดให้บางลง ในแต่ละขั้นให้ผู้ฝึกลงมือทำพร้อมกับผู้ถ่ายทอด

กลุ่มบุคคลที่ควรถ่ายทอดให้ ควรมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ควรจะเป็นผู้ที่มีพละ กำลัง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง โดยควรถ่ายทอดให้เป็นกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 10-15 คน ควรเป็นผู้คนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเดียวกัน ควรมีกลองไว้ฝึกซ้อม จำนวน 2 คู่ และมีอุปกรณ์ เช่น หนังหน้ากลอง หนังริ้ว ไม้มือลิง ไม้เสียม ไม้จี่พร้าว ไม้ขาไซ ค้อน เป็นต้น เพื่อให้ผู้ฝึกได้ลอง เข้าหน้ากลอง ประกอบเป็นตัวกลอง (วิจิต กมลผาด. 2545 : สัมภาษณ์)

ปัญหา อุปสรรคที่พบในขั้นการถ่ายทอดการละเล่นกลองเสีง มีอยู่หลายประการ ดังนี้ (อุศล สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

1. คนที่จะมาเรียน ไม่มีพื้นฐานในด้านความสนใจ ใส่ใจ

2. ในกระบวนการทำกลองเสียงบึ้งยาก ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนยาวนานมาก
3. ผู้คนในสังคม ไม่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอด หรือส่งลูกหลานเข้าไปรับการถ่ายทอด
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญ
5. วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมตามโลกใหม่กำลังมีบทบาท ทางเลือกใหม่ๆ ของชีวิตมีมากขึ้น การมองไปยังจุดประสงค์ที่หวังผลตอบแทนเป็นทั้งวัตถุ เงินทอง จึงกลายเป็นเรื่องใหญ่
6. เกิดการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในขั้นรุนแรง เพราะปัจจัยรอบด้านเป็นพลังผลักดัน
7. ผู้คนกำลังหาทางหนีจากวัฒนธรรม ประเพณีที่เขาเคยพูด เคยมองว่าสำคัญ และมีคุณค่า

แนวทางการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลให้การถ่ายทอดการละเล่นกลองเสียงหุคชะงัก ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการละเล่นกลองเสียงร่วมระดมความคิด ว่า ควรจะแสวงหาแนวทางออก ดังต่อไปนี้ (คำศรี เทศนาเรียง , บุญมา ประชาชาญ, วิจิต กมลผาด และเคน ระคาพัฒน์. 2545 : สัมภาษณ์)

1. ปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอด จากเดิม ถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยช่วงเวลาเตรียมตัวก่อนการแข่งขันเพียงไม่กี่วัน เป็นเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ของหมู่บ้าน เน้นในเรื่องการละเล่นพื้นเมืองทุกอย่าง โดยเชิญชวนผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน ออกมาร่วมกิจกรรม โดยเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน
2. จัดโครงการผู้เฒ่าผู้แก่ งามมือลูกหลาน ไปร่วมงานสืบสานวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะกำหนดให้วัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรม เหมือนกับในอดีตที่ผ่านมา
3. จัดให้มีกิจกรรมการแสดง การละเล่นพื้นเมืองที่น่าสนใจ จัดให้มีการแข่งขันเสียงกลอง
4. เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้กำหนดชะตากรรมของวัฒนธรรม ด้วยตนเอง โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้พวกเขาได้คิด ทบทวน จนเกิดความตระหนักถึงความร่วมมือร่วมใจ และร่วมรับผิดชอบศิลปะการแสดงของท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การถ่ายทอดการละเล่นกลองเงิ้ง ควรจะดำเนินการดังนี้ คือ ควรให้ความรู้ ทำเป็นแบบอย่าง อธิบายให้ความรู้ โดยไม่ปิดบัง ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการเล่นกลอง พาไปดูการแข่งขันจริง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วม ฝึกความอดทน สร้างความศรัทธาคือการเล่นจริง ๆ โดยผู้ถ่ายทอดควรจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นสื่อในการถ่ายทอด

รูปแบบการดำรงอยู่และพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาศิลปะการละเล่นพื้นบ้านด้านการละเล่นกลองเงิ้งให้คงอยู่และมีการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้น ควรจะมีวิธีการ ดังนี้ (อุคต สืบสิงห์. 2544 : สัมภาษณ์)

1. ผู้จัดการแข่งขันจะต้องสร้างแรงจูงใจมากกว่านี้ คือ ควรจะให้รางวัลแก่ผู้ชนะเลิศ หรือรองชนะเลิศมากยิ่งขึ้น
2. จัดสวัสดิการให้แก่ผู้เล่นกลอง โดยจัดตั้งเป็นกองทุนกลองเงิ้งไว้ จำนวนหนึ่ง เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นค่าพยาบาล เมื่อยามเจ็บป่วย
3. ส่งเสริมและให้สวัสดิการแก่นักเรียนที่มีความสามารถ โดยให้ทุนเรียนต่อให้สูงยิ่งขึ้น จะเป็นกำลังใจให้แก่เด็กและผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็จะส่งเสริมให้ลูกหลานมาเรียนเล่นกลอง เพราะถือว่าคุ้มค่า
4. หน่วยงานทางการศึกษาควรจะให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนเลือกเรียนวิชาเสรี ช่วงกิจกรรมอิสระ เพื่อจะได้เรียนรู้การละเล่นกลองเงิ้งอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง
5. จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับดนตรีพื้นเมือง เพื่อให้เด็กเลือกเรียน จัดทำเป็นศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้
6. สร้างความตระหนักให้เยาวชน เห็นคุณค่าและความสำคัญทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมของการ ละเล่นกลองเงิ้ง โดยครูในพื้นที่เป็นแบบอย่างที่ดีการนำนักเรียนเข้ารับการถ่ายทอด หรือเข้าชมการแข่งขันในโอกาสต่าง ๆ

โสภา คุ่มศรีไวย์ (2545 : สัมภาษณ์) ให้ข้อเสนอแนะ ถึงรูปแบบในการพัฒนาแบบยั่งยืน คือ

1. ให้ภาครัฐยื่นมือเข้ามาช่วย เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ จังหวัด สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ จัดการแข่งขัน ให้ทุนสนับสนุนการอนุรักษ์ วัฒนธรรมการละเล่น

2. ให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้นำในการฟื้นฟูการเล่นอีกครั้ง
3. จัดงานแข่งขันกลองเต็งเป็นงานประจำปี สมดังคำขวัญของอำเภอ
4. ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสาน เช่น บรรจุหลักสูตรท้องถิ่น ให้เป็นกีฬาพื้นเมืองอีสานตามโรงเรียน

5. ในการจัดกิจกรรมงานเต็งกลองประจำปี ควรจัดผสมผสานกิจกรรม เพื่อชักจูงคนหนุ่มมาก เช่น จัดให้มีขบวนแห่กลองเต็ง ประกวดเทพีกลองเต็ง หรือจัดให้มีการแข่งขันกีฬาร่วมด้วย

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การสืบทอดและถ่ายทอดการเล่นกลองเต็งเกิดประสิทธิผล และมีประสิทธิภาพสูงสุด มี 3 อย่าง คือ

1. เงิน คือทุนทรัพย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา ส่งเสริมเพื่อการสืบทอดให้ยืนหยัดอยู่

2. ผู้สนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน ควรจะให้ความสำคัญกับประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพื่อการโฆษณา ทำผลงานเท่านั้น แต่หาก ทำจริง ๆ ส่งเสริมจริง ๆ

3. กลุ่มเป้าหมาย ที่จะฝากฝังให้สืบทอดวัฒนธรรมให้ยืนยาวนาน ก็คือ กลุ่มเยาวชน คนกลุ่มนี้ คือ เป้าหมายและปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะธำรงวัฒนธรรมประเพณี การเล่นกลองเต็ง และภูมิปัญญาอื่น ๆ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า รูปแบบที่จะทำให้การดำรงอยู่และพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการถ่ายทอด เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการเข้าไปฝึกฝน ประสบการณ์การเล่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมอย่างจริงจัง สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้รับการถ่ายทอด โดยการให้ใบรับรองคุณวุฒิ จัดสวัสดิการให้แก่ผู้เล่นกลอง โดยจัดตั้งเป็นกองทุนกลองเต็ง เพื่อให้การช่วยเหลือ ผู้เป็นปราชญ์ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการเล่นกลอง ให้สวัสดิการแก่นักเรียนที่มีความสามารถ โดยให้ทุนเรียนต่อให้สูงยิ่งขึ้น หน่วยงานทางการศึกษาควรจัดให้มีวิชา กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีพื้นเมืองอีสาน หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แก่โรงเรียน แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม ประเพณีเต็งกลองประจำปี โดยเน้นความร่วมมือร่วมใจของประชาชนจากทุกกลุ่ม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของเยาวชนนักเรียน โรงเรียนร่อนคำ เกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง ใน อำเภอร่อนคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตาราง 1 แสดงค่าร้อยละของประสพการณ์ในการละเล่นกลองเต็ง และร้อยละของความ ต้องการในการละเล่นกลองเต็ง ชั้นการมีส่วนร่วม ของเยาวชนนักเรียน

ประสพการณ์		รายการ	ความต้องการ	
เคย	ไม่เคย		ต้องการ	ไม่ต้องการ
14.4	85.6	1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือผลิต กลองเต็ง	64.9	35.1
15.5	84.5	2. การมีส่วนร่วมในการละเล่นกลองเต็ง	58.8	41.2
20.6	79.4	3. การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ การแข่งขันกลองเต็งประจำปี	66.0	34.0
12.4	87.6	4. การมีส่วนร่วมในการจัดงานแข่งขัน การละเล่นกลองเต็ง ประจำปีของอำเภอ	55.7	44.3

จากตาราง 1 ชั้นการมีส่วนร่วม ของเยาวชนนักเรียน จำแนกเป็นด้าน ประสพการณ์ในการละเล่นกลองเต็ง พบว่า นักเรียนเคยมีประสพการณ์ในชั้นการมีส่วนร่วม เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การแข่งขัน กลองเต็งประจำปีการมีส่วนร่วมในการละเล่นกลองเต็ง การมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือผลิต กลองเต็ง และการมีส่วนร่วมในการจัดงานแข่งขันการละเล่นกลองเต็ง ประจำปีของอำเภอ

ด้านไม่มีประสพการณ์ในชั้นการมีส่วนร่วม เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหา น้อย คือ การมีส่วนร่วมในการจัดงานแข่งขันการละเล่นกลองเต็ง ประจำปีของอำเภอ การมี ส่วนร่วมในการจัดทำ หรือผลิตกลองเต็ง การมีส่วนร่วมในการละเล่นกลองเต็ง การมีส่วน ร่วมในการประชาสัมพันธ์การแข่งขันกลองเต็งประจำปี

ด้านความต้องการในการละเล่นกลองเต็ง พบว่า เยาวชนนักเรียนมีความต้องการ ในชั้นการมีส่วนร่วม เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการ ประชาสัมพันธ์การแข่งขันกลองเต็งประจำปี การมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือผลิตกลองเต็ง

การมีส่วนร่วมในการเล่นกลองเต็ง และการมีส่วนร่วมในการจัดงานแข่งขันการเล่น
กลองเต็ง ประจำปีของอำเภอ

ด้าน ไม้ต้องการในชั้นการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการจัดงานแข่งขัน
การเล่นกลองเต็ง ประจำปีของอำเภอ การมีส่วนร่วมในการเล่นกลองเต็ง การมีส่วน
ร่วมในการจัดทำ หรือผลิตกลองเต็ง และการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การแข่งขัน
กลองเต็งประจำปี

ตาราง 2 แสดงค่าร้อยละของประสพการณ์ในการเล่นเกมกลางแจ้ง และร้อยละของความ
ต้องการในการเล่นเกมกลางแจ้ง ชั้นการเรียนรู้

ประสพการณ์		รายการ	ความต้องการ	
เคย	ไม่เคย		ต้องการ	ไม่ต้องการ
27.8	72.2	5. การศึกษาเรียนรู้ถึงวิธีการเล่นเกมกลางแจ้ง	85.6	14.4
59.8	40.2	6. การได้รับชมการสาธิตการเล่นเกมกลางแจ้ง	84.5	15.5
14.4	85.6	7. การฝึกซ้อมการเล่นเกมกลางแจ้ง	59.8	40.2
29.9	70.1	8. การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อถือประเพณีวัฒนธรรมการเล่นเกมกลางแจ้ง	83.5	16.5
23.7	76.3	9. การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำ หรือผลิตกลางแจ้ง	68.0	32.0
20.6	79.4	10. การเรียนรู้การเล่นเกมกลางแจ้งเมื่อครั้งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน	67.0	33.0

จากตาราง 2 ชั้นการเรียนรู้ ของเยาวชนนักเรียน จำแนกเป็นด้านประสพการณ์ในการเล่นเกมกลางแจ้ง พบว่า นักเรียนเคยมีประสพการณ์ในชั้นการเรียนรู้ เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การได้รับชมการสาธิตการเล่นเกมกลางแจ้ง การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อถือประเพณีวัฒนธรรมการเล่นเกมกลางแจ้ง การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อถือประเพณีวัฒนธรรมการเล่นเกมกลางแจ้ง การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำ หรือผลิตกลางแจ้ง การเรียนรู้การเล่นเกมกลางแจ้งเมื่อครั้งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน และการฝึกซ้อมการเล่นเกมกลางแจ้ง

ด้านไม่มีประสพการณ์ในชั้นการเรียนรู้ เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การฝึกซ้อมการเล่นเกมกลางแจ้ง การเรียนรู้การเล่นเกมกลางแจ้งเมื่อครั้งกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำ หรือผลิตกลางแจ้ง การศึกษาเรียนรู้ถึงวิธีการเล่นเกมกลางแจ้ง การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อถือประเพณีวัฒนธรรมการเล่นเกมกลางแจ้ง และการได้รับชมการสาธิตการเล่นเกมกลางแจ้ง

ด้านความต้องการในการเล่นกลองเต็ง พบว่า เยาวชนนักเรียนมีความต้องการ
ในขั้นการเรียนรู้ เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การศึกษาเรียนรู้ถึงวิธี
การเล่นกลองเต็ง การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อถือประเพณีวัฒนธรรมการเล่นกลองเต็ง
การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำ หรือผลิตกลองเต็ง การเรียนรู้การเล่นกลองเต็งเมื่อครั้งกำลัง
ศึกษาอยู่ในโรงเรียน และการฝึกซ้อมการเล่นกลองเต็ง

ด้านไม่ต้องการในขั้นการเรียนรู้ เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ
การฝึกซ้อมการเล่นกลองเต็ง การเรียนรู้การเล่นกลองเต็งเมื่อครั้งกำลังศึกษาอยู่ใน
โรงเรียน การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำ หรือผลิตกลองเต็ง การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อถือ
ประเพณีวัฒนธรรมการเล่นกลองเต็ง การได้รับชมการสาธิตการเล่นกลองเต็ง และ
การศึกษาเรียนรู้ถึงวิธีการเล่นกลองเต็ง

ตาราง 3 แสดงค่าร้อยละของประสบการณ์ในการเล่นเกมกลางแจ้ง และร้อยละของความ
ต้องการในการเล่นเกมกลางแจ้ง ขั้นการปรับปรุงและพัฒนา

ประสบการณ์		รายการ	ความต้องการ	
เคย	ไม่เคย		ต้องการ	ไม่ต้องการ
17.5	82.5	11. การเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงและ พัฒนาวิธีการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง	45.8	54.2
12.4	87.6	12. การปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเล่น กลางแจ้ง	40.6	59.4
16.5	83.5	13. การจัดเก็บบำรุงรักษา และซ่อมบำรุง กลางแจ้ง พร้อมอุปกรณ์ประกอบ เมื่อสิ้น สุดการเล่น	56.3	43.8
9.3	90.7	14. การได้รับงบประมาณสนับสนุนการ ปรับปรุง พัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำ หรือผลิตกลางแจ้ง จากองค์กรภาครัฐหรือ เอกชน	62.9	37.1

จากตาราง 3 ขั้นการมีส่วนร่วม ของเยาวชนนักเรียน จำแนกเป็นด้านประสบการณ์ในการเล่นเกมกลางแจ้ง พบว่า นักเรียนเคยมีประสบการณ์ในขั้นการปรับปรุงและพัฒนาเรื่องลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิธีการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง การจัดเก็บบำรุงรักษา และซ่อมบำรุงกลางแจ้ง พร้อมอุปกรณ์ประกอบ เมื่อสิ้นสุดการเล่น การปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเล่นกลางแจ้ง และการได้รับงบประมาณสนับสนุนการปรับปรุง พัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง จากองค์กรภาครัฐหรือเอกชน

ด้านไม่มีประสบการณ์ในขั้นการปรับปรุงและพัฒนา เรื่องลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การได้รับงบประมาณสนับสนุนการปรับปรุง พัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง จากองค์กรภาครัฐหรือเอกชน การปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเล่นกลางแจ้ง การจัดเก็บบำรุงรักษา และซ่อมบำรุงกลางแจ้ง พร้อมอุปกรณ์ประกอบ เมื่อสิ้นสุดการเล่น การเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิธีการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง

ด้านความต้องการในการเล่นเกมกลางแจ้ง พบว่า เยาวชนนักเรียนมีความต้องการในขั้นการปรับปรุงและพัฒนา เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การได้รับงบประมาณสนับสนุนการปรับปรุง พัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง จากองค์กรภาครัฐหรือเอกชน การจัดเก็บบำรุงรักษา และซ่อมบำรุงกลางแจ้ง พร้อมอุปกรณ์ประกอบ เมื่อสิ้นสุดการเล่น และการเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิธีการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง

ด้านไม่ต้องการในขั้นการปรับปรุงและพัฒนา เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเล่นเกมกลางแจ้ง การเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิธีการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง การจัดเก็บบำรุงรักษา และซ่อมบำรุงกลางแจ้ง พร้อมอุปกรณ์ประกอบ เมื่อสิ้นสุดการเล่น และการได้รับงบประมาณสนับสนุนการปรับปรุง พัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำหรือผลิตกลางแจ้ง จากองค์กรภาครัฐหรือเอกชน

ตาราง 4 แสดงค่าร้อยละของประสบการณ์ในการเล่นเกมเสี่ยง และร้อยละของความต้องการในการเล่นเกมเสี่ยง ขึ้นการถ่ายทอดและสืบทอด

ประสบการณ์		รายการ	ความต้องการ	
เคย	ไม่เคย		ต้องการ	ไม่ต้องการ
19.6	80.4	15. การได้รับการถ่ายทอดการเล่น กลองเสี่ยงจากผู้รู้	70.1	29.9
15.5	84.5	16. การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่น กลองเสี่ยงไปยังผู้ที่มีความสนใจ	63.9	36.1
8.2	91.8	17. การเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสาธิต การเล่นกลองเสี่ยง แก่ผู้ที่มีความสนใจ	51.5	48.5

จากตาราง 4 ขึ้นการถ่ายทอดและสืบทอด ของเยาวชนนักเรียน จำแนกเป็นด้านประสบการณ์ในการเล่นเกมเสี่ยง พบว่า นักเรียนเคยมีประสบการณ์ในขึ้นการถ่ายทอดและสืบทอด เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การได้รับการถ่ายทอดการเล่นกลองเสี่ยงจากผู้รู้ การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเสี่ยงไปยังผู้ที่มีความสนใจ และการเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสาธิต การเล่นกลองเสี่ยง แก่ผู้ที่มีความสนใจ

ด้านไม่มีประสบการณ์ในขึ้นการถ่ายทอดและสืบทอด เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสาธิต การเล่นกลองเสี่ยง แก่ผู้ที่มีความสนใจ การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเสี่ยงไปยังผู้ที่มีความสนใจ และการได้รับการถ่ายทอดการเล่นกลองเสี่ยงจากผู้รู้

ด้านความต้องการในการเล่นเกมเสี่ยง พบว่า เยาวชนนักเรียนมีความต้องการในขึ้นการถ่ายทอดและสืบทอด เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การได้รับการถ่ายทอดการเล่นกลองเสี่ยงจากผู้รู้ การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเสี่ยงไปยังผู้ที่มีความสนใจ และการเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสาธิต การเล่นกลองเสี่ยง แก่ผู้ที่มีความสนใจ

ด้านไม่ต้องการในขึ้นการถ่ายทอดและสืบทอด เรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ การเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสาธิต การเล่นกลองเสี่ยง แก่ผู้ที่มีความสนใจ การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเสี่ยงไปยังผู้ที่มีความสนใจ และการได้รับการถ่ายทอดการเล่นกลองเสี่ยงจากผู้รู้

ตาราง 5 แสดงเหตุผลสนับสนุนความต้องการหรือไม่ต้องการ ในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลางแจ้ง ของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการมีส่วนร่วม ของเยาวชนนักเรียน โดยเรียงอันดับความถี่ของการแสดงผลจากมากไปหาน้อย

เหตุผลความต้องการ	เหตุผลความไม่ต้องการ
1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหรือผลิต จะทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ	1. เล่นไม่เป็น ไม่มีความชำนาญ
2. การมีส่วนร่วมจะทำให้ทราบถึงกติกาการแข่งขัน	2. อยู่ในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียน ไม่มีเวลา
3. สืบทอดประเพณีการเล่นพื้นบ้าน	3. ไม่ชอบเพราะมีเสียงดัง
4. มีความสนใจ อยากจะเป็นคนเก่งและเชี่ยวชาญด้านการเล่นเกมกลางแจ้ง	4. มีหน้าที่หลายอย่าง ไม่มีเวลาว่างพอ
5. เป็นการทวนกระแสสังคมปัจจุบัน สำนึกเพื่อสังคม เพื่อบ้านเกิด จะต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของบ้านเราไว้	5. การผลิตเป็นเรื่องยากลำบาก และมีความสิ้นเปลือง
6. เป็นเรื่องที่ทำหายกับยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป	6. ไม่กล้าแสดงออก
7. เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป	7. ไม่มีความชำนาญ ไม่มีความถนัด และไม่ชอบ
	8. เป็นเรื่องของผู้ชาย ผู้หญิงไม่มีความจำเป็น
	9. ทำให้ปวดกล้ามเนื้อ ไม่มีกำลังเพียงพอ

จากตาราง 5 พบว่า เหตุผลสนับสนุนความต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลางแจ้ง ของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการมีส่วนร่วม คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหรือผลิต จะทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ ต้องการทราบถึงกติกาการแข่งขัน ต้องการสืบทอดประเพณีการเล่นพื้นบ้าน อยากจะเป็นคนเก่งและเชี่ยวชาญด้านการเล่นเกมกลางแจ้งสำนึกเพื่อสังคม เพื่อบ้านเกิด จะต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของบ้านเราไว้ มีความสนใจ เป็นเรื่องที่ทำหายกับยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับ

เยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานให้คงอยู่ และสืบทอดต่อไป เพื่อเป็นการทวนกระแสสังคมปัจจุบัน

เหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอดการละเล่นกลองเต็งของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการมีส่วนร่วม คือ เล่นไม่เป็น ไม่มีความชำนาญ อยู่ในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียน ไม่มีเวลา ไม่ชอบเพราะมีเสียงดัง มีหน้าที่หลายอย่าง ไม่มีเวลาว่างพอ การผลิตเป็นเรื่องยากลำบาก และมีความสิ้นเปลือง ไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความชำนาญ ไม่มีความถนัด และไม่ชอบ เป็นเรื่องของผู้ชาย ผู้หญิงไม่มีความจำเป็น ทำให้พวกกล่อมเนื้อ ไม่มีกำลังเพียงพอ

ตาราง 6 แสดงเหตุผลสนับสนุนความต้องการหรือไม่ต้องการ ในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลองเสียง ในชั้นการเรียนรู้ ของเยาวชนนักเรียน โดยเรียงอันดับความถี่ ของการแสดงผลจากมากไปหาน้อย

เหตุผลความต้องการ	เหตุผลความไม่ต้องการ
1. เพื่อจะได้ความรู้เกี่ยวกับการเล่นเกมกลองเสียงของชาวอีสาน	1. ไม่มีเวลาในการฝึกซ้อม เพราะอยู่ในวัยเรียน
2. เพื่อฝึกหัด ฝึกซ้อมการเล่น	2. เพศหญิงมีความอ่อนแอไม่สามารถเล่นได้ ไม่เหมาะในการเรียนรู้และเล่น
3. เพื่อให้เข้าใจถึงความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการเล่นเกมกลองเสียง	3. ไม่ใช่หน้าที่
4. อยากจะเรียนรู้ในกระบวนการผลิต	4. เพราะไม่มีการเล่นเสียงกลองในโรงเรียน
5. เพื่อให้ได้ความรู้ระดับปัญญา	5. การเรียนรู้ต้องใช้เวลา กลองเสียงดัง ทำให้หนาว รำคาญ เป็นอันตรายต่อเชืหู
6. เพื่อจะได้สืบทอดเจตนารมณ์ของผู้เป็นภูมิปัญญาค้านี้	6. ไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัย ไม่สนุกสนาน
7. เพื่อพัฒนาให้เป็นมือกลองเสียงในอนาคต	7. ไม่ชอบเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งที่ไม่เคยชอบ
	8. โรงเรียนมีกิจกรรมให้เลือกเยอะอยู่แล้ว ไม่ต้องการจะเรียนเป็นจริงจัง
	9. ลำบากในการเรียนรู้ จัดทำ และต้องใช้กำลังแรงคนจำนวนมาก

จากตาราง 6 พบว่า เหตุผลสนับสนุนความต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลองเสียง ของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการเรียนรู้ คือ เพื่อจะได้ความรู้เกี่ยวกับ การเล่นเกมกลองเสียงของชาวอีสาน เพื่อฝึกหัด ฝึกซ้อมการเล่น เพื่อให้เข้าใจถึงความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการเล่นเกมกลองเสียง อยากจะเรียนรู้ในกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้ความรู้ระดับปัญญา เพื่อจะได้สืบทอดเจตนารมณ์ของผู้เป็นภูมิปัญญาค้านี้ เพื่อพัฒนาให้เป็นมือกลองเสียงในอนาคต

เหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเสียงของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการเรียนรู้ คือ ไม่มีเวลาในการฝึกซ้อม เพราะอยู่ในวัยเรียน เพศหญิงมีความอ่อนแอไม่สามารถเล่นได้ ไม่เหมาะในการเรียนรู้และเล่น ไม่ใช่หน้าที่ เพราะไม่มีการเล่นเสียงกลองในโรงเรียน การเรียนรู้ต้องใช้เวลา กลองเสียงดัง ทำให้หนวกหู รำคาญ เป็นอันตรายต่อเชืหู ไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัย ไม่สนุกสนาน ไม่ชอบเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งที่ไม่เคยชอบ โรงเรียนมีกิจกรรมให้เลือกเยอะอยู่แล้ว ไม่ต้องการจะเรียนเป็นจริงจัง ลำบากในการเรียนรู้ จัดทำ และต้องใช้กำลังแรงคนจำนวนมาก

ตาราง 7 แสดงเหตุผลสนับสนุนความต้องการหรือไม่ต้องการ ในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลองเสียง ในขั้นการปรับปรุงและพัฒนา ของเยาวชนนักเรียน โดยเรียง อันดับความถี่ของการแสดงผลจากมากไปหาน้อย

เหตุผลความต้องการ	เหตุผลความไม่ต้องการ
1. เพื่อนำเสนอถึงปัญหาการเล่นเกมกลองเสียง ในปัจจุบัน	1. ยังไม่มีความรู้ในด้านการปรับปรุงพัฒนา
2. เป็นแรงใจสนับสนุนแก่ผู้สืบทอด การเล่นเกม	2. ยังไม่มีความชำนาญ
3. อยากจะศึกษาถึงรูปแบบวิธีการปรับปรุง พัฒนาการเล่น	3. ผู้มีความชำนาญได้ถูกต้องแล้ว
4. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ควรให้ความสำคัญ แก่การเล่นเกมกลองเสียง	4. สถาบันการศึกษาไม่ตระหนักถึงความ สำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาการเล่น กลองเสียง นักเรียนจึงไม่ตระหนัก ไม่ให้ ความสำคัญ ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง
5. โรงเรียนควรเปิดให้มีวิชาเลือก หรือ ชุมนุมกลองเสียง หรือดนตรีพื้นเมืองอีสาน เพื่อพัฒนาส่งเสริมการเล่นกลองเสียง	5. การปรับปรุงพัฒนาจะต้องใช้ทุนมาก
	6. เป็นศิลปะพื้นเมืองที่ได้อยู่แล้ว ไม่ต้อง พัฒนาเพิ่มเติม

จากตาราง 7 พบว่า เหตุผลสนับสนุนความต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลองเสียง ของเยาวชนนักเรียน ในขั้นการปรับปรุงและพัฒนา คือ เพื่อนำเสนอถึง ปัญหาการเล่นเกมกลองเสียงในปัจจุบัน เป็นแรงใจสนับสนุนแก่ผู้สืบทอดการเล่น อยากจะ ศึกษาถึงรูปแบบวิธีการปรับปรุงพัฒนาการเล่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ควรให้ความสำคัญ แก่การเล่นเกมกลองเสียง โรงเรียนควรเปิดให้มีวิชาเลือก หรือชุมนุมกลองเสียง หรือดนตรีพื้น เมืองอีสาน เพื่อพัฒนาส่งเสริมการเล่นกลองเสียง

เหตุผลความไม่ต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นเกมกลองเสียง ของเยาวชนนักเรียน ในขั้นการปรับปรุงและพัฒนา คือ ยังไม่มีความรู้ในด้านการปรับปรุง พัฒนา ยังไม่มีความชำนาญ ผู้มีความชำนาญได้ถูกต้องแล้ว สถาบันการศึกษาไม่ตระหนักถึง ความสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาการเล่นกลองเสียง นักเรียนจึงไม่ตระหนัก ไม่ให้ความสำคัญ

สำคัญ ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง การปรับปรุงพัฒนาจะต้องใช้ทุนมาก เป็นศิลปะพื้นเมืองที่คืออยู่
แล้ว ไม่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม

ตาราง 8 แสดงเหตุผลสนับสนุนความต้องการหรือไม่ต้องการ ในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลองเส็ง ในชั้นการถ่ายทอดและสืบทอด ของเยาวชนนักเรียน โดยเรียงอันดับความถี่ของการแสดงผลจากมากไปหาน้อย

เหตุผลความต้องการ	เหตุผลความไม่ต้องการ
1. เพื่อเรียนรู้ประเพณีการแสดงของอีสาน โดยเข้าชมการสาธิต การจัดทำกลอง จนถึงการเข้าชมการแข่งขันในงานประเพณีต่าง ๆ 2. อยากเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการเล่นเกมกลองเส็ง เพื่อจะได้นำไปสาธิต ถ่ายทอดให้กับผู้สนใจในโอกาสต่อไป 3. เพื่อธำรงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสานให้ยั่งยืน	1. ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้ ไม่สามารถบอก ถ่ายทอดแก่คนอื่นได้ 2. ไม่ใช่หน้าที่ของนักเรียน 3. ขาดแรงจูงใจในการสืบทอดจากผู้รู้ การศึกษาไม่ให้ความสำคัญ 4. ไม่มีผู้สาธิตให้ดู และเรียนรู้ 5. เป็นกิจกรรมที่ยุ่งยาก ใช้เวลานานกว่าจะทำได้ 6. สังคมยุคใหม่ไม่ให้ความสำคัญ 7. โรงเรียนไม่จัดให้มีกิจกรรมชุมชนเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน

จากตาราง 8 พบว่า เหตุผลสนับสนุนความต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอด การเล่นเกมกลองเส็ง ของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการถ่ายทอดและสืบทอด คือ เพื่อเรียนรู้ประเพณีการแสดงของอีสาน โดยเข้าชมการสาธิต การจัดทำกลอง จนถึงการเข้าชมการแข่งขันในงานประเพณีต่าง ๆ อยากเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการเล่นเกมกลองเส็ง เพื่อจะได้นำไปสาธิต ถ่ายทอดให้กับผู้สนใจในโอกาสต่อไป เพื่อธำรงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสานให้ยั่งยืน

เหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการในการถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นเกมกลองเส็ง ของเยาวชนนักเรียน ในชั้นการถ่ายทอดและสืบทอด คือ ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้ ไม่สามารถบอก ถ่ายทอดแก่คนอื่นได้ ไม่ใช่หน้าที่ของนักเรียน ขาดแรงจูงใจในการสืบทอดจากผู้รู้ การศึกษาไม่ให้ความสำคัญ ไม่มีผู้สาธิตให้ดู และเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ยุ่งยาก ใช้

ระยะเวลาานกว่าจะทำได้ สังคมยุคใหม่ไม่ให้ความสำคัญ โรงเรียนไม่จัดให้มีกิจกรรมชุมชนเกี่ยวกับคนตรีพื้นบ้านอีสาน

สรุปผลการวิจัย

สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านการละเล่นกลองเส็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้ คือ

การสืบทอดการละเล่นกลองเส็งให้ดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ มีมูลเหตุจากความสัมพันธ์ 2 ประการ คือ ความสัมพันธ์ทางสายเลือดและเครือญาติ โดยการสืบทอดและเรียนรู้ สืบต่อเจตนารมณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากผู้รู้ที่เป็นสายเลือด หรือ เครือญาติซึ่งค่อนข้างจะมีอิทธิพลโดยตรง ต่อผู้สืบทอด และความสัมพันธ์ทางสังคมและทางจิตใจ ผู้เล่นกลองเส็งบางคน ไม่มีสายเลือด หรือเครือญาติที่มีความรู้ ความสามารถทางการละเล่นกลองเส็ง แต่ก็เข้าร่วมในการฝึกหัด เรียนรู้ กระบวนการเล่นกับเพื่อนบ้านจนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ

การละเล่นกลองเส็ง ในปัจจุบัน มีการเล่นอยู่บ้างในเขตอำเภอร่องคำ และจังหวัดร้อยเอ็ด การเส็งกลองนิยมกันของคนเฉพาะกลุ่มที่สนใจ โดยยึดคติการแข่งขันอย่างเคร่งครัด เกียรติประวัติรางวัลที่ได้เป็นกำลังใจของคณะกลองเส็ง และเป็นชื่อเสียงของหมู่บ้าน ๆ โดยในการละเล่นกลองเส็งพบปัญหา อุปสรรคที่สำคัญคือ คณะผู้เล่นกลองเส็งขาดกำลังใจในการร่วมแข่งขัน เนื่องจากความยุ่งยากลำบากในการเตรียม และไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

การถ่ายทอดการละเล่นกลองเส็ง สามารถดำเนินการโดยการปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอด จากเดิมถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยช่วงเวลาเตรียมตัวก่อนการแข่งขัน ส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ของหมู่บ้าน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยเน้นในเรื่องการละเล่นพื้นเมืองทุกอย่าง จัดโครงการความร่วมมือระหว่างผู้เฒ่าผู้แก่ กับลูกหลาน ในการเข้าร่วมงานสืบสานวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะกำหนดให้วัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรม ตลอดจน จัดกิจกรรมการแสดง การละเล่นพื้นเมืองที่น่าสนใจ จัดให้มีการแข่งขันเส็งกลอง เป็นหนึ่งในกิจกรรม เหล่านั้น เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้กำหนดชะตากรรมของวัฒนธรรม ด้วยตนเอง ควรจะดำเนินการดังนี้ คือ ให้ความรู้ทำเป็นแบบอย่าง อธิบายให้ความรู้ โดยไม่ปิดบัง ซึ่ให้เห็นความสำคัญของการเล่นกลองพาไปดูการแข่งขันจริง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วม ฝึกความอดทน สร้างความศรัทธาต่อการเล่นจริง ๆ โดยผู้ถ่ายทอดควรจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นสื่อในการถ่ายทอด

รูปแบบการดำรงอยู่และการพัฒนาแบบยั่งยืน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการถ่ายทอด เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจ ในการเข้าไปฝึกฝนประสบการณ์การเล่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนากิจกรรมอย่างจริงจัง สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้รับการถ่ายทอด โดยการให้ใบรับรอง คุณวุฒิ จัดระบบสวัสดิการให้เหมาะสม จัดระบบการเรียนรู้แบบวางรากฐานยั่งยืนภายใน โรงเรียน โดยหน่วยงานทางการศึกษาควรจัดให้มีวิชากิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีพื้นเมืองอีสาน หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แก่โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมประเพณีเส็งกลองประจำปี โดยเน้นความร่วมมือร่วมใจของประชาชนจากทุกกลุ่ม

ปัญหา อุปสรรค ที่พบในการถ่ายทอดและสืบทอดการเล่นกลองเส็ง คือ ผู้ที่จะสืบทอดการเล่น ขาดความตระหนักในความสำคัญของการสืบทอด ไม่มีพื้นฐานใน ด้านความสนใจ ใส่ใจ กระบวนการทำกลองเส็งยุ่งยาก ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนยาวนาน เศรษฐกิจรัดตัว ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะสืบทอด สังคมไม่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอด หรือ ส่งลูกหลานเข้าไปรับการถ่ายทอด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญ ไม่สนับสนุนด้านเงินงบประมาณ ขาดผู้นำในการถ่ายทอด และผู้นำในการสืบทอด ตลอดจน วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบเพื่อความอยู่รอด

แนวทางการแก้ปัญหา และ อุปสรรคคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การ สนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งการ สืบทอด การละเล่น การถ่ายทอด และการพัฒนาให้เป็นรูปแบบที่ยั่งยืน ปรับปรุงรูปแบบ การถ่ายทอด โดยให้ทำเป็นแบบอย่าง ให้ฝึกปฏิบัติจริง โดยไม่ปิดบัง ฝึกความอดทน สร้าง ความศรัทธาต่อการเล่นจริง ๆ โดยผู้ถ่ายทอดควรจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นสื่อในการ ถ่ายทอด จัดระบบสวัสดิการให้เหมาะสม จัดระบบการเรียนรู้แบบวางรากฐานยั่งยืนภายใน โรงเรียน โดยหน่วยงานทางการศึกษาควรจัดให้มีวิชากิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีพื้นเมืองอีสาน หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แก่โรงเรียน แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์สัมพันธ์ ชักชวนให้ประชาชนเห็นความสำคัญ ของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

ส่วนสภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่น กลองเส็ง ในทัศนะของเยาวชนนักเรียน สรุปผลดังนี้ คือ

ชั้นการมีส่วนร่วม เยาวชนนักเรียนไม่มีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละมากกว่าเยาวชนนักเรียนที่มีประสบการณ์ แต่เยาวชนนักเรียนมีความต้องการในชั้นการมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละมากกว่าไม่ต้องการ ซึ่งเหตุผลของความต้องการ คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหรือผลิต จะทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ ต้องการทราบถึงกติกาการ ส่วนเหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการ คือ เล่นไม่เป็น ไม่มีความชำนาญ อยู่ในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียน ไม่มีเวลา ไม่ชอบเพราะมีเสียงดัง มีหน้าที่หลายอย่าง

ชั้นการเรียนรู้ เยาวชนนักเรียนไม่มีประสบการณ์ในชั้นการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละมากกว่าเยาวชนนักเรียนที่มีประสบการณ์ แต่เยาวชนนักเรียนมีความต้องการในชั้นการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละมากกว่าไม่ต้องการ ซึ่งเหตุผลที่ต้องการคือ เพื่อจะได้ความรู้เกี่ยวกับการละเล่นกลองเต็งของชาวอีสาน เพื่อฝึกหัด ฝึกซ้อมการละเล่น เพื่อให้เข้าใจถึงความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ในการละเล่นกลองเต็ง อยากจะเรียนรู้ในกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้ความรู้ระดับปัญญา และเหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการ ไม่มีเวลาในการฝึกซ้อม เพราะอยู่ในวัยเรียน เพศหญิงมีความอ่อนแอไม่สามารถเล่นได้ ไม่เหมาะในการเรียนรู้และเล่น

ชั้นการปรับปรุงและพัฒนา เยาวชนนักเรียนไม่มีประสบการณ์ในชั้นการปรับปรุงและพัฒนา คิดเป็นร้อยละ มากกว่าเยาวชนนักเรียนที่มีประสบการณ์ แต่เยาวชนนักเรียนมีความต้องการในชั้นการปรับปรุงและพัฒนา คิดเป็นร้อยละมากกว่าไม่ต้องการ ซึ่งเหตุผลสนับสนุนความต้องการ คือ เพื่อนำเสนอถึงปัญหาการละเล่นกลองเต็งในปัจจุบัน เป็นแรงใจสนับสนุนแก่ผู้สืบทอดการละเล่น อยากจะศึกษาถึงรูปแบบวิธีการปรับปรุงพัฒนาการเล่น และเหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการ คือ ยังไม่มีความรู้ในด้านการปรับปรุงพัฒนา ยังไม่มีความชำนาญ ผู้มีความชำนาญได้ถูกดึงแล้ว สถาบันการศึกษาไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาการเล่นกลองเต็ง

ชั้นการถ่ายทอดและสืบทอด เยาวชนนักเรียนไม่มีประสบการณ์ในชั้นการถ่ายทอดและสืบทอด คิดเป็นร้อยละ มากกว่าเยาวชนนักเรียนที่มีประสบการณ์ แต่เยาวชนนักเรียนมีความต้องการในชั้นการถ่ายทอดและสืบทอด คิดเป็นร้อยละมากกว่าไม่ต้องการ ซึ่งเหตุผลสนับสนุนความต้องการ คือ เพื่อเรียนรู้ประเพณีการแสดงของอีสาน โดยเข้าชมการสาธิต การจัดทำกลอง จนถึงการเข้าชมการแข่งขันในงานประเพณีต่าง ๆ อยากเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการละเล่นกลองเต็ง เพื่อจะได้นำไปสาธิต ถ่ายทอดให้กับผู้อื่นในโอกาสต่อไปและเหตุผลสนับสนุนความไม่ต้องการ คือ ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้ ไม่สามารถบอก ถ่ายทอดแก่คนอื่นได้

อภิปรายผล

สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การสืบทอดการละเล่นกลองเต็งให้ดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ มีมูลเหตุจากความสัมพันธ์ 2 ประการ คือ ความสัมพันธ์ทางสายเลือดและเครือญาติ โดยการสืบทอดและเรียนรู้ สืบต่อเจตนารมณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากผู้ที่เป็นสายเลือด หรือ เครือญาติซึ่งค่อนข้างจะมีอิทธิพลโดยตรง ต่อผู้สืบทอด และความสัมพันธ์ทางสังคมและทางจิตใจ ผู้เล่นกลองเต็งบางคน ไม่มีสายเลือด หรือเครือญาติที่มีความรู้ ความสามารถทางการละเล่นกลองเต็ง แต่ก็เข้าร่วมในการฝึกหัด เรียนรู้ กระบวนการละเล่นกับเพื่อนบ้านจนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่าสังคมคนอีสานนั้น มีสภาพการตั้งครอบครัวที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นคุ่มของเครือญาติพี่น้อง พฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจะเริ่มคืบคลานขึ้นภายในครอบครัว เป็นเรื่องปกติ ซึ่งอาจจะเกิดจากการเอาอย่าง การเรียนเลียนแบบ ของผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ การฝึกหัดโดยตรง หรือโดยทางอ้อม เหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุน ให้การสืบทอดภูมิปัญญาดำเนินไปมีระบบ ระเบียบ รวมไปถึง ผู้ที่ถ่ายทอด มีอำนาจ มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ความศรัทธา สามารถสั่งการ สั่งสอน บังคับให้บุตรหลานได้รับการถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

2. การละเล่นกลองเต็ง ในปัจจุบัน มีการละเล่นอยู่บ้างในเขตอำเภอร่องคำ และจังหวัดร้อยเอ็ด การละเล่นกลองเต็งนิยมกันของคนเฉพาะกลุ่มที่สนใจ โดยยึดคติการแข่งขันอย่างเคร่งครัด เกียรติประวัติรางวัลที่ได้เป็นกำลังใจของคณะกลองเต็ง และเป็นชื่อเสียงของหมู่บ้าน ๆ โดยในการละเล่นกลองเต็งพบปัญหา อุปสรรคที่สำคัญคือ คณะผู้เล่นกลองเต็งขาดกำลังใจในการร่วมแข่งขัน เนื่องจากความยุ่งยากลำบากในการเตรียม และไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ที่เป็นเช่นนี้ ก็อาจจะเนื่องมาจาก ในสภาพปัจจุบัน ประเพณีการละเล่นกลองเต็งนั้น นับวันจะหาได้ยาก จะมีการละเล่น แข่งขันกันแต่ในกลุ่มผู้ที่มีความสนใจจริง ๆ ก็จะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่กระจายทั่วชุมชนใหญ่ การสร้างชื่อเสียงจากการชนะเลิศในระดับต่าง ๆ จึงอยู่ในวงแคบ ๆ รวมไปถึง เงินรางวัลตอบแทนการแข่งขัน ก็มีจำนวนน้อย ด้วยแรงสนับสนุนจากสังคมเล็ก ๆ เท่านั้น ซึ่งอาจจะเกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้ตระหนักถึงการประชาสัมพันธ์ ประเพณีให้เป็นภาพลักษณ์ของสาธารณชน ตลอดจนไม่ได้เผยแพร่ชื่อเสียงผลงานดีเด่นในด้านการละเล่นกลองเต็งให้ปรากฏในสังคมทั่วไป

3. การถ่ายทอดการละเล่น สามารถดำเนินการโดยการปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอด จากเดิมถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยช่วงเวลาเตรียมตัวก่อนการแข่งขัน ส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ของหมู่บ้าน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยเน้นในเรื่องการละเล่นพื้นเมืองทุกอย่าง จัดโครงการความร่วมมือระหว่างผู้เฒ่าผู้แก่ กับลูกหลาน ในการเข้าร่วมงานสืบสานวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะกำหนดให้วัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรม ตลอดจน จัดกิจกรรมการแสดง การละเล่นพื้นเมืองที่น่าสนใจ จัดให้มีการแข่งขันเส็งกลอง เป็นหนึ่งในกิจกรรมเหล่านั้น เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้กำหนดชะตากรรมของวัฒนธรรม ด้วยตนเอง การปรับเปลี่ยนรูปแบบการถ่ายทอด โดยฉลาดหลักแหลม อาจจะเป็นกลวิธีสุดท้ายที่จะถูกรังประเพณี การละเล่นอันดีงามของชาวอีสานให้คงเหลืออยู่ในอีกระยะหนึ่ง ฉะนั้น ผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงทั้งผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ ผู้มีหน้าที่จากองค์กรของรัฐ จะต้องร่วมระดมความคิด เพื่อแสวงหารูปแบบ วิธีการเพื่อให้การส่งต่อไปยังคนรุ่นต่อไปถูกต้อง ซึ่งอาจจะดำเนินการตามขั้นตอนการถ่ายทอด คือ ขั้นตอนการสร้างสำนักสาธิตชนด้านวัฒนธรรม ขั้นตอนคัดเลือกกลุ่มผู้สืบทอด ขั้นตอนการกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

4. รูปแบบการดำรงอยู่และการพัฒนาแบบยั่งยืน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการถ่ายทอด เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการเข้าไปฝึกฝน ประสบการณ์การเล่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนากิจกรรมอย่างจริงจัง สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้รับการถ่ายทอด โดยการให้ใบรับรองคุณวุฒิ จัดระบบสวัสดิการให้เหมาะสม จัดระบบการเรียนรู้แบบวางรากฐานยั่งยืนภายในโรงเรียน โดยหน่วยงานทางการศึกษาควรจัดให้มีวิชากิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีพื้นเมืองอีสาน หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แก่โรงเรียน แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมประเพณีเส็งกลองประจำปี โดยเน้นความร่วมมือร่วมใจของประชาชนจากทุกกลุ่ม

การพัฒนาแบบการดำรงอยู่เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ควรจะเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานองค์กรจากภาครัฐ โดยตรง ซึ่งสามารถกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์สาธารณะ หรือกำหนดเป็นพันธกิจของสังคมโดยรวม เพราะ การละเล่นกลองเส็ง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชาวอีสาน ของประเทศชาติโดยรวม ที่ควรจะได้รับใส่ใจมากกว่าที่เป็นอยู่ ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการดำรงอยู่ของ

การละเล่นกลองเสียงยังไม่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับความสนใจ ใ้ใจ ฉะนั้น การมุ่งหวัง จะพัฒนาให้เป็นรูปแบบในการถ่ายทอด และสืบทอดให้ยั่งยืนนั้น คงจะเป็นไปได้ยาก

5. สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่น กลองเสียง ในทัศนะของเยาวชนนักเรียน ในทุกขั้นตอนของการถ่ายทอดและสืบทอด เมื่อคิด เป็นร้อยละแล้ว เยาวชนนักเรียนเคยมีประสบการณ์น้อยมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงความต้องการ ทั้งการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การปรับปรุงและพัฒนา และการถ่ายทอดและสืบทอดแล้ว นักเรียนกลับมีความต้องการในระดับมากเมื่อคิดเป็นร้อยละ ก็คงจะด้วยเหตุผล ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหรือผลิต จะทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ ต้องการเรียนรู้การละเล่น กลองเสียงของชาวอีสาน เพื่อฝึกหัด ฝึกซ้อมการละเล่น เพื่อให้เข้าใจถึงความเชื่อ พิธีกรรม ต่าง ๆ เพื่อจะได้นำไปสาธิต ถ่ายทอดให้กับผู้สนใจในโอกาสต่อไป

จากความคิดเห็นของเยาวชนนักเรียนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ระบบการศึกษาในปัจจุบัน ยังเป็นระบบปิดกั้น ยึดตามหลักสูตรส่วนกลาง ขาดการวิเคราะห์ถึงสภาพ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตจริง ๆ ของผู้เรียน จัดการศึกษาโดยไม่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตภายในท้องถิ่น แต่กลับมุ่งเน้นจัดการเพื่อสนองตอบต่อความเจริญก้าวหน้าวิชาการ เป็นหลัก สภาพดังกล่าว สะท้อนไปถึงระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่อง สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้าน การละเล่นกลองเสียง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยเชื่อว่า ประเพณีการละเล่น กลองเสียง ของชาวร่องคำ เป็นภูมิปัญญาที่ควรให้ความสำคัญแก่การศึกษา ถึงวิธีการถ่ายทอด สืบทอดอย่างเป็นระบบ และจริงจัง เพื่อให้คงอยู่แบบยั่งยืน และทรงคุณค่า จึงขอเสนอแนะ สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจศึกษา ดังนี้

1. ปัจจุบัน ผู้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการละเล่นกลองเสียงมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากสภาพการรับช่วงสืบทอดทางด้านทักษะต่าง ๆ ของคนรุ่นหลัง จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะ ต้องให้มีการส่งเสริมสนับสนุน สร้างความตระหนักถึงคุณค่าความเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม ของชาวอีสาน ให้แก่เยาวชนนักเรียนโดยใช้ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน

2. รัฐบาลจะต้องจัดหาหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจังหาวิธีการส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เชี่ยวชาญ ชำนาญการจัดทำและการละเล่นกลองเส็ง โดยจัดให้มีสวัสดิการและค่าตอบแทนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาอย่างเหมาะสม

3. สภาวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ สภาวัฒนธรรมอำเภอร่องคำ และองค์กรของรัฐ ควรที่จะส่งเสริมสนับสนุนทั้งด้านนโยบายและงบประมาณ เพื่อจัดการแข่งขันกลองเส็ง ให้เป็นงานประจำปีของจังหวัดและของอำเภออย่างจริงจังมากขึ้น

4. กระทรวงศึกษาธิการ และ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ควรกำหนดเป็นนโยบายด้านการถ่ายทอด สืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดเป็นระเบียบ แนวปฏิบัติ ให้โรงเรียนดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, คณะ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.
- กรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, คณะ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสกลนคร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.
- จเด็จ อาสนะ. กลองเสียงที่เข้าแข่งขันในงานบุญพระเวส จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2534. มหาสารคาม ปริณูยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2538.
- จุมพล ศิระรักษ์. “กลองเสียง มรดกชาวชัยภูมิ หนึ่งในความภูมิใจ สืบสานตำนานที่ราบสูง” ใน เดลินิวส์ 28 พฤษภาคม 2544.
- ชลิต ชัยครรชิต. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน : เอกสารประกอบนิทรรศการ “อีสานนิทัศน์”. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, 2544.
- ศรีณรงค์ วสุนันต์. จังหวัดกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, 2531
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ข้อมูลวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. CD-Rom ,2545.
- สุรัตน์ วรจักรรัตน์. ศิลปวัฒนธรรมสกลนคร. สกลนคร : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครู สกลนคร, 2537.
- เอกลักษณ์ บุญท้าว. สารัตถะแห่งความคิด เล่ม 3. มหาสารคาม : อัดสำเนา , 2544.

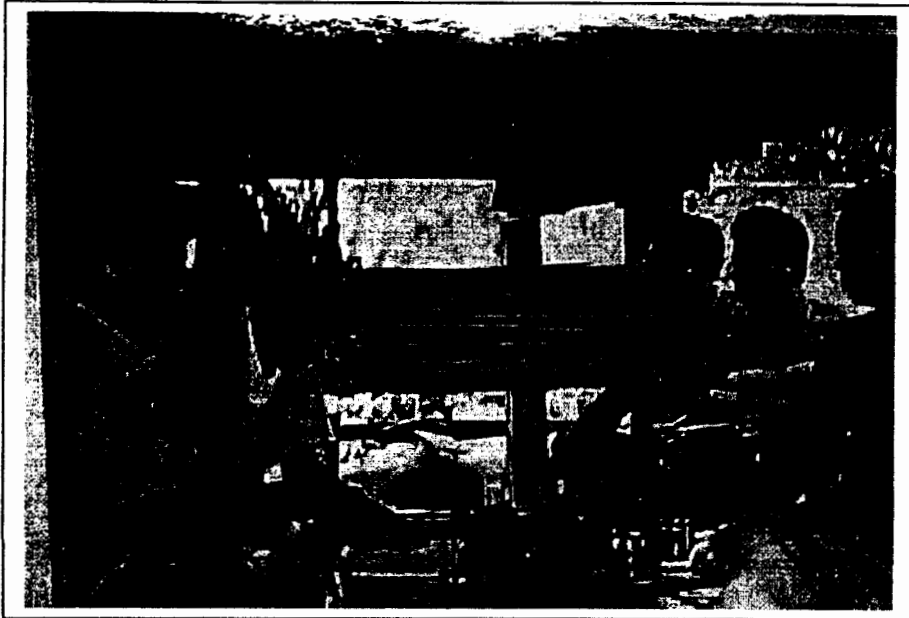
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพถ่ายกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรื่อง

“สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
ด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์”

อุคล ทีบสิงห์
ปราชญ์แห่งคนตรีพื้นเมือง

ถั่วรวงวัล แห่งความภาคภูมิใจของคณะกลองเต็ง

ร่วมระดมความคิด ผู้เชี่ยวชาญด้านกลองเต็ง กับ เยาวชนนักเรียน

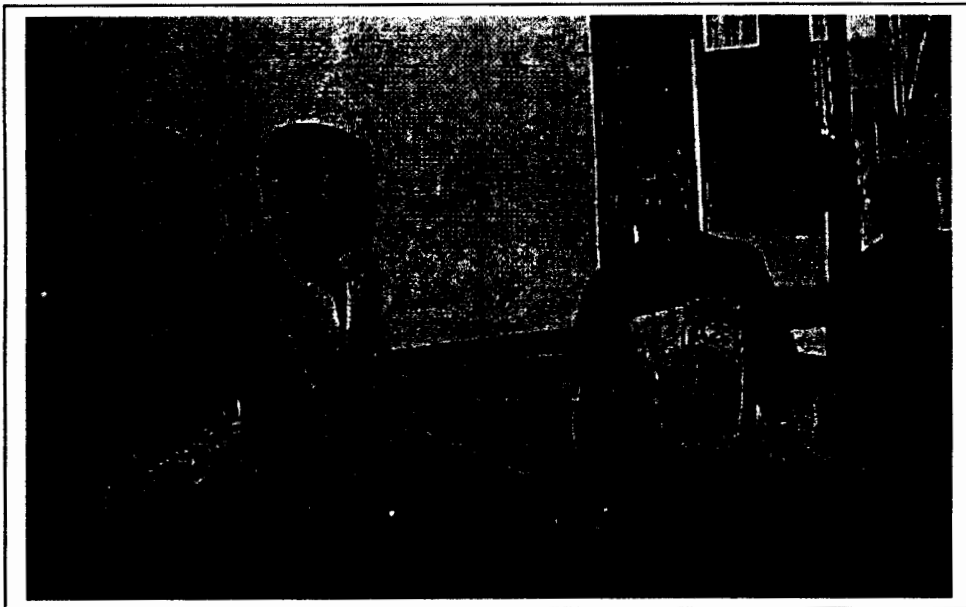

ประชุมผู้เชี่ยวชาญ

แสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญา

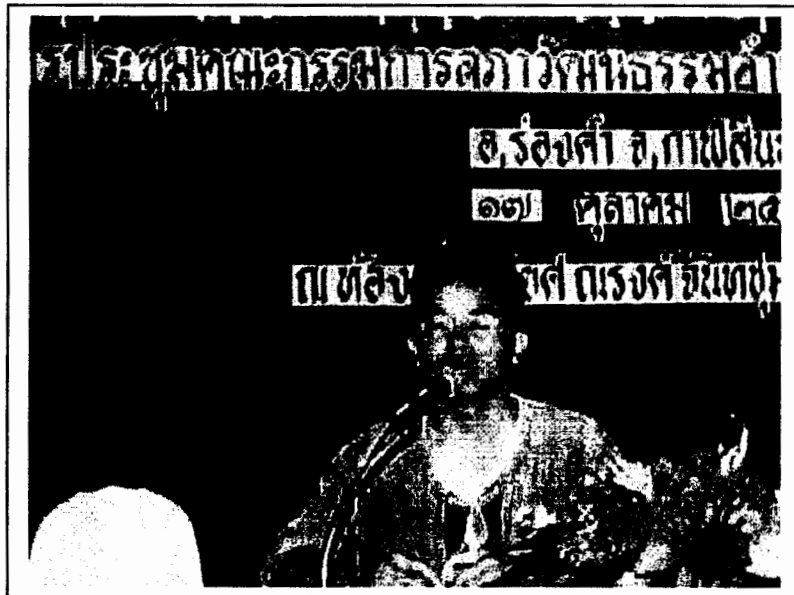
ผู้เชี่ยวชาญ ฝากความหวัง ให้สืบสานภูมิปัญญา

ผู้เชี่ยวชาญให้ความกระจ่าง เพื่อร่วมสร้างภูมิปัญญาให้ยั่งยืน

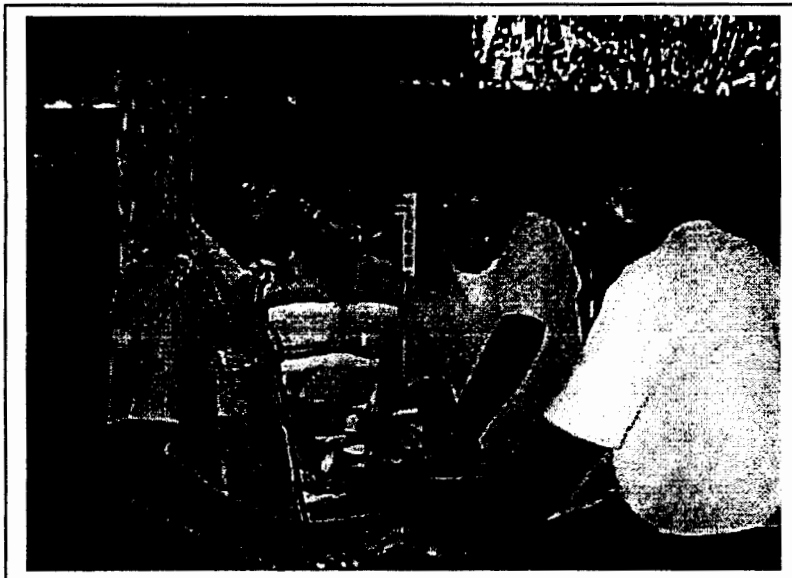
สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญถึงกระบวนการถ่ายทอดและฝึกอบรมการละเล่น

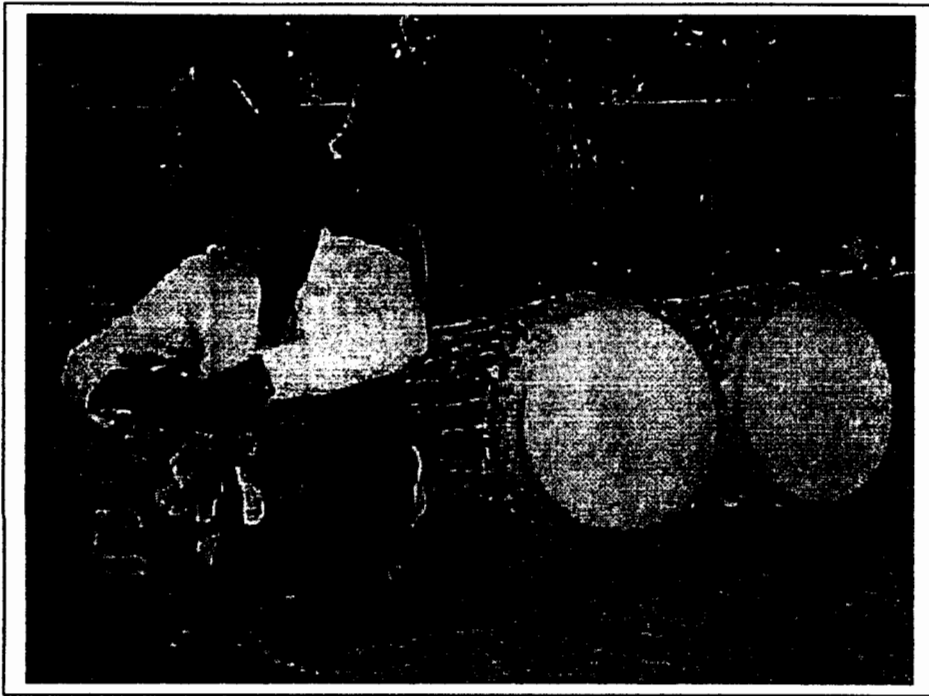
ผู้วิจัยร่วมประชุมกับคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอร่องคำ
เพื่อประสานความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

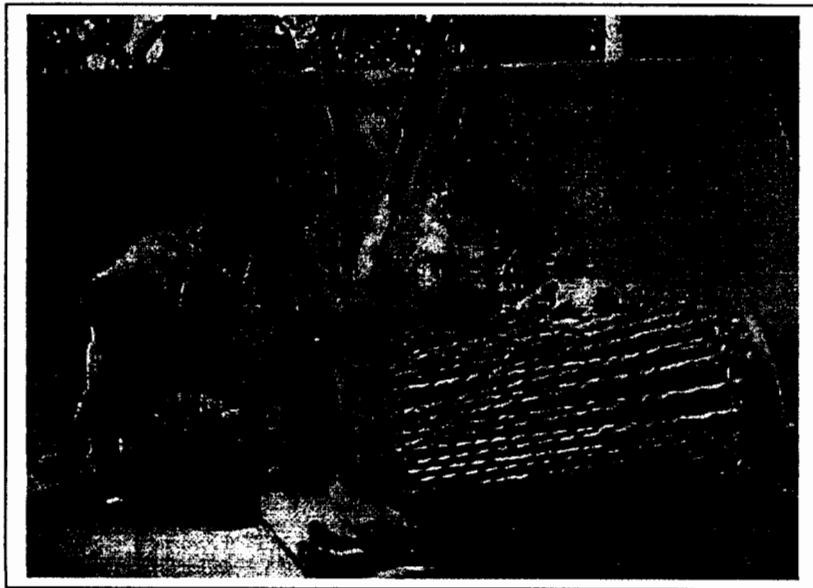
อูคต สืบสิงห์ / เจ้าของกลองเส็ง
อธิบายทุกขั้นตอน ในการจัดทำกลองเส็ง

อธิบายถึงขั้นตอนในการตกแต่งตัวกลองเส็งชั้นละเอียด

พ่อครูมือกลองเส็ง
แม่แบบผู้สืบทอดงานสร้างสรรค์ ที่ทุ่มเททั้งชีวิต

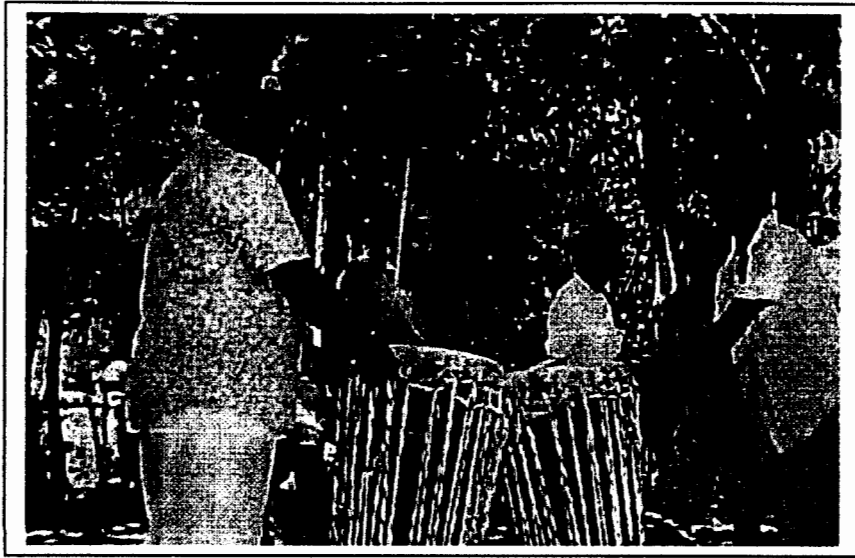
ยอดฝีมือมือกลอง รอประลอง อย่างอาจอง

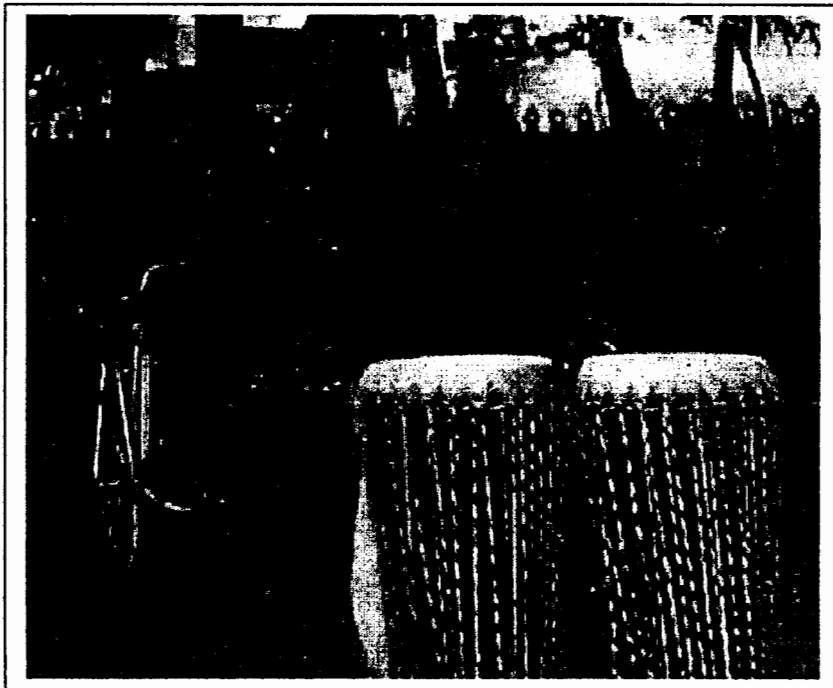
คณะกลองเต็ง
จัดเตรียมกลองเต็งเพื่อเข้าประกบคู่

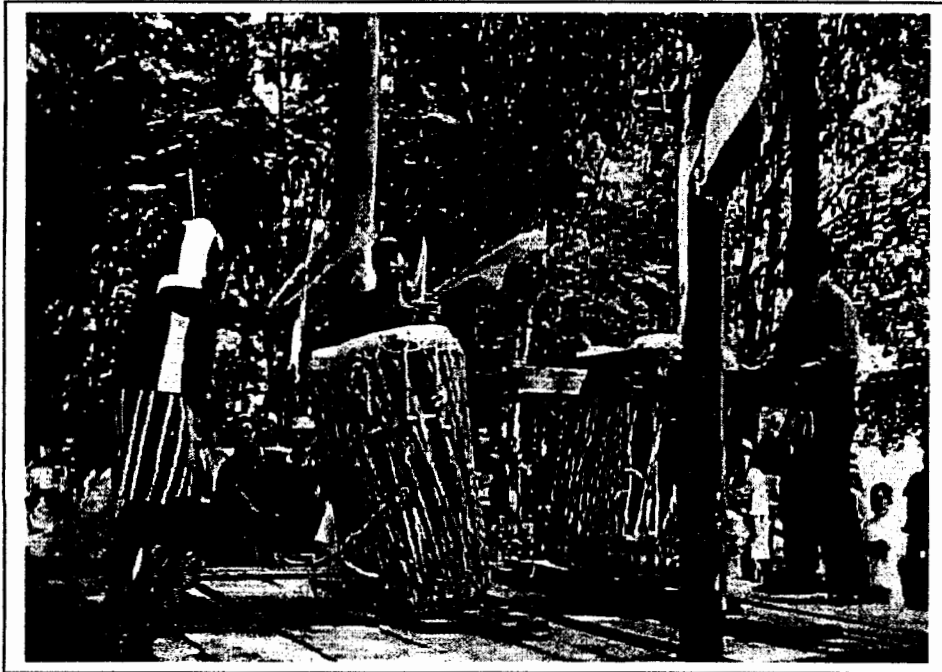
คณะกลองเต็ง กำลังเข้าน้ำกลองเต็ง

หัวหน้าคณะกลอง
บรรเลงกลองเต็ง เพื่อไหว้ครู

ความพร้อมของคณะกลองเต็งที่รอเวลาการแข่งขัน

ประชันตุคผีมือ ท่ามกลางเสียงเชียร์

ช่วงเวลาแห่งความศรัทธาในการประชันเสียง
“เสียงสูง เสียงโต คือชัยชนะ”

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์
ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรื่อง

“สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
ด้านการละเล่นกลองเตี๊ยะ ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์”

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กัณหาคำสุเรศ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

เอกลักษณ์ บุญท้าว เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 60 หมู่ 10 บ้านกุดลิง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

เจริญ แสนวงศ์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาธ อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 19 หมู่ 8 ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

คำ ระคาพัฒน์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 244 หมู่ 1 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

คำศรี เทศนาเรียง สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

เอกลักษณ์ บุญท้าว เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 101 หมู่ 9 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

เคน ระคาพัฒน์ สถานะ เจ้าของกลองเส็ง / ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาธ อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 244 หมู่ 1 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

เถียม ภูมิคิน สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 91 หมู่ 8 บ้านกระยอม ตำบลเหล่าอ้อย

อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทา เทศนาเรียง สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 30 บ้านโนนสามัคคี ตำบลสามัคคี อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ทอง กมลผาด สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 244 หมู่ 1 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ทวิสุข มะเสนา สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

เอกลักษณ์ บุญท้าว เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เดือน เมษายน 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 11 หมู่ 12 ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ทองคำ คุณาคำ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 58 หมู่ 3 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ทองคำ สายโรจน์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 30 หมู่ 10 บ้านกุดลิง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ทองไหล กมลรุต สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 48 หมู่ 7 บ้านกุดลิง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

บุญมา ประชาชาญ สถานะ เจ้าของกลองเสียง / ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 120 หมู่ 9 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

บุญมา สายโรจน์ สถานะ เจ้าของกลองเสียง / ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 15 หมู่ 12 บ้านกุดลิง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

บุญมี คู่่มศรีไวย์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อิมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 30 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 144 หมู่ 1 บ้านกุดลิง ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

ใบ กมลสาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 149 หมู่ 1 บ้านกุดลิง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

พรมมา กมลผาด สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

เอกลักษณ์ บุญท้าว เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 เมษายน เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 45 บ้านโนนสามัคคี หมู่ที่ 1 ตำบลสามัคคี
อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

วิจิต กมลผาด สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาธ อิ่มประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 93 หมู่ 9 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์

สง่า คุ่มศรีไวย์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาธ อิ่มประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 87 บ้านโนนสามัคคี หมู่ที่ 1 ตำบลสามัคคี
อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

สมชัย สัตย์นาโค สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 71 หมู่ 8 ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ
อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

สมรรถชัย เปานาเรียง สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

โสภา ทวีรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 31 หมู่ 1 บ้านโนนสามัคคี อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

สอน คำสินवल สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อัมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 203 หมู่ 1 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

โสภา คุ่มศรีไว้อย สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

เอกลักษณ์ บุญท้าว เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 107 หมู่ 1 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

อ่อนตา เขาวพันธ์ สถานะ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์

ประสาท อัมประสงค์ เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2545

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 21 หมู่ 10 ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ

จังหวัดกาฬสินธุ์

อุศล สิบสิงห์ สถานะ เจ้าของกลองเสียง / ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์,

เอกลักษณ์ บุญท้าว เป็นผู้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 14 เดือน ตุลาคม 2544

สถานที่สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 72 บ้านหนองอิโล ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอโพธิ์ชัย

จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

**เรื่อง “สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
ด้านการละเล่นกลองเซิ้ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์”**

แบบสอบถาม

**เรื่อง “สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
ด้านการละเล่นกลองเซิ้ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์”**

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง “สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
ด้านการละเล่นกลองเส็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. ข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1.2 อายุ

() 60 ปีขึ้นไป

() 45 – 59 ปี

() 30 – 44 ปี

() ต่ำกว่า 30 ปี

1.3 เพศ

() ชาย

() หญิง

() บรรพชิต

1.4 ความสัมพันธ์กับกลองเส็ง

() เป็นเจ้าของ

() เป็นผู้ละเล่นกลองเส็ง

() เป็นผู้จัดทำ/ ผู้ผลิต กลองเส็ง

1.5 ประสบการณ์การละเล่นกลองเส็ง

() 50 ปีขึ้นไป

() 30 – 49 ปี

() 10 – 29 ปี

() ต่ำกว่า 10 ปี

2.4.4 ท่านมีความภาคภูมิใจ และเชื่อมั่นศรัทธาอย่างไรในการสืบทอด และถ่ายทอดการละเล่นกลองเงิ้งให้ดำรงอยู่แบบยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.4.5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

ผู้สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยวัฒนธรรม

เรื่อง สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเง็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเง็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเง็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ
3. โปรดอ่านข้อความแต่ละตอน แต่ละข้ออย่างละเอียด แล้วตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และความคิดเห็นของท่าน คำตอบของท่านทุกข้อมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเง็ง
4. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามนี้จะนำเสนอในลักษณะภาพรวม ไม่เจาะจงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด โดยเฉพาะ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อท่านแต่อย่างใด คณะผู้ประเมินจะเก็บคำตอบของท่านเป็นความลับ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้

นายเอกลักษณ์ บุญท้าว
นายประสาธ อิมประสงค์
นายโสภณ ทวีรัตน์
คณะผู้วิจัย
ชมรมวิจัยศึกษาท้องถิ่น

แบบสอบถาม

เรื่อง “สภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเส็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์”

คำชี้แจง

1. ให้ท่านพิจารณารายการต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงใน () ตรงตามข้อมูลเบื้องต้นขอ

ท่าน

ตอนที่ 2 ให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงใน () ในช่องประสบการณ์ และช่อง
ความต้องการ และโปรดแสดงความคิดเห็น เป็นเหตุผลสนับสนุนความคิดเห็นของท่าน

ตอนที่ 1

1.1 อายุ

() 15-19 ปี

() ต่ำกว่า 15 ปี

1.2 เพศ

() ชาย

() หญิง

ตอนที่ 2

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้านการละเล่นกลองเต็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณารายการต่อไปนี้ แล้ว ทำเครื่องหมาย / ลงใน () ในช่องประสบการณ์ และช่องความต้องการ และโปรดแสดงความคิดเห็น เป็นเหตุผลสนับสนุนความคิดเห็นของท่าน

ประสบการณ์	รายการ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอด	
		ความต้องการ	เหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือ ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	การมีส่วนร่วม 1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหรือผลิต กลองเต็ง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	2. การมีส่วนร่วมในการละเล่นกลองเต็ง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ

ประสบการณ์	รายการ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอด	
		ความต้องการ	เหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	3. การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ การแข่งขันการเล่นกลองเต็งประจำปี	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	4. การมีส่วนร่วมในการจัดงานแข่งขัน การเล่นกลองเต็ง ประจำปีของอำเภอ ร้องคำ	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	การเรียนรู้ 5. การศึกษาเรียนรู้ถึงวิธีการเล่นกลองเต็ง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ

ประสบการณ์	รายการ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอด	
		ความต้องการ	เหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	6. การได้รับชมการสาธิตการเล่นกลองเต็ง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	7. การฝึกซ้อมการเล่นกลองเต็ง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	8. การศึกษา เรียนรู้ถึงความเชื่อต่อประเพณี วัฒนธรรมการเล่นกลองเต็ง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ

ประสบการณ์	รายการ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอด	
		ความต้องการ	เหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือ ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	9. การเรียนรู้ถึงวิธีการจัดทำหรือผลิต กล่องเสียง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	10. เรียนรู้วิธีการตะเล่่นกล่องเสียงเมื่อครั้ง กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	การปรับปรุง และพัฒนา 11. การเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงและ พัฒนาวิธีการจัดทำหรือผลิตกล่องเสียง	() ต้องการ () ไม่ต้องการ

ประสพการณ์	รายการ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอด	
		ความต้องการ	เหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือ ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	12. การปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเล่นเกม ทดลองเล่น	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	13. การจัดเก็บข้อมูลความรู้ และซ่อมบำรุง ทดลองเล่น พร้อมอุปกรณ์ประกอบ เมื่อ สิ้นสุดการการเล่น	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	14. การได้รับงบประมาณสนับสนุนการ ปรับปรุง พัฒนา หรือส่งเสริมการจัดทำ หรือผลิตทดลองเล่น จากองค์กรภาครัฐหรือ เอกชน	() ต้องการ () ไม่ต้องการ

ประสพการณ์	รายการ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการถ่ายทอด และสืบทอด	
		ความต้องการ	เหตุผลสนับสนุนความต้องการ หรือไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	การถ่ายทอดและสืบทอด 15. การได้รับการถ่ายทอดการเล่น กลองเสียงจากผู้รู้	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	16. การถ่ายทอดและสืบทอดการเล่น กลองเสียงไปยังผู้ที่มีความสนใจ	() ต้องการ () ไม่ต้องการ
() เคย () ไม่เคย	17. การเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสาธิต การละเล่นกลองเสียง แก่ผู้ที่มีความสนใจ	() ต้องการ () ไม่ต้องการ

ภาคผนวก ง

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ	นายเอกลักษณ์ บุญท้าว
วันเกิด	9 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2511
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 05 หมู่ 11 บ้านคงลิ่ง ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	82 หมู่ 4 ถนนเทศบาล 5 ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม 44180
ตำแหน่งหน้าที่	อาจารย์ 1 ระดับ 5
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนนาคูนประชาสรรค์ อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม 44180
หน้าที่พิเศษ	อาจารย์ผู้จัดการรายวิชา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2529	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ. 2533	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกภาษาไทย วิทยาลัยครูมหาสารคาม
พ.ศ. 2542	ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ นายประสาธ อิ่มประสงค์

วันเกิด 27 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2497

สถานที่เกิด บ้านเลขที่ 82 หมู่ 1 บ้านโนนน้ำเกลือ ตำบลโนนน้ำเกลือ
อำเภอสหชัยรินทร์ จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 50 หมู่ 5 บ้านสองห้อง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ
จังหวัดกาฬสินธุ์ 46210

ตำแหน่งหน้าที่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

สถานที่ทำงาน โรงเรียนดงพลองพิทยาคม กิ่งอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2512 มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.ศ.3) โรงเรียนสงเคราะห์นิยม อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. 2523 ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิทยาลัยครูมหาสารคาม

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ชื่อ	นายโสภา ทวีรัตน์
วันเกิด	11 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2493
สถานที่เกิด	บ้านเปลือยใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	24 หมู่ 4 ถนนเทศบาล 5 ตำบลนาคูน อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม 44180
ตำแหน่งหน้าที่	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานบุคลากร
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนอนุบาลนครจำปาศรี อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2509	นักธรรมเอก ที่สำนักวัดไทรทอง อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2510	เปรียญ 3 ที่สำนักวัดภคินีนาถ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2514	มัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.ศ. 3) โรงเรียนวัดไตรมิตรวิทยา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2519	พ.กศ. ศึกษาด้วยตนเอง
พ.ศ. 2522	พ.ม. ศึกษาด้วยตนเอง
พ.ศ. 2529	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกเทคโนโลยีทางการศึกษา วิทยาลัยครูมหาสารคาม